

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

LEARNING MANAGEMENT FOR VOLUNTEER SPIRIT DEVELOPMENT
OF STUDENTS IN SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE
STUDIES LEARNING AREAS IN HIGH SCHOOLS UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 25

พระกรวัฒน์ สิริปัญญา (สืบสวน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

พระกรวัฒน์ สิริปณฺโญ (สืบสวน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Learning Management for Volunteer Spirit Development of
Students in Social Studies, Religion and Culture Studies
Learning Areas in High Schools under the Secondary
Educational Service Area Office 25

Phar Korawat Siripaño (Suebsaun)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต ๒๕” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สมชัย ศรีนोक)

ประธานกรรมการ

(ดร.ทวีศิลป์ สารแสน)

กรรมการ

(ดร.สาคร มหาหิงค์)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ประยูร แสงใส)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สาคร มหาหิงค์

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระกรวัฒน์ สิริปัญญา)

- ชื่อคุณูปนิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
- ผู้วิจัย** : พระกรวัฒน์ สิริบุญ (สืบสวน)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์**
ดร.สาคร มหาหิงค์, กศ.บ. (สังคมศึกษา), ศศ.บ (ภาษาอังกฤษ)
M.Ed. (Educational Administration), ศศ.ม. (พัฒนาสังคม),
ค.ด. (การบริหารจัดการการศึกษา)
: ผศ. ดร.ประยูร แสงใส, ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ (สังคมศึกษา),
M.A., (Ed) P.G.Dip. in Journalism Ph.D. (Ed)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ๒) เพื่อเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดสถานศึกษา ๓) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาและส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑๘๗ คน โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation), สถิติทดสอบ (t-test), สถิติทดสอบ (F-test) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙)

๒) ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจำแนกตามขนาดสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ข้อเสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พบว่า ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ มีจิตอาสาที่จะทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนอย่างเต็มกำลัง ที่ตนเองสามารถช่วยได้ และช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ ให้ความเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสามัคคี และครูผู้สอนควรมีแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนในการทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

Thesis Title : Learning Management for Volunteer Spirit Development of Students in Social Studies, Religion and Culture Studies Learning Areas in High Schools under the Secondary Educational Service Area Office 25

Researcher : Phar Korawat Siripaño (Suebsaun)

Degree : Master of Arts (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Dr. Sakorn Mahahing, B.Ed. (Social Studies),
B.A. (English), M.Ed. (Educational administration),
M.A. (Social Development),
Ed.D. (Educational Management)
- : Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai, Pali IV,
B.Ed. (Social Studied Teacing)
M.A. (Education), Ph.D. (Education)

Date of Graduation : February 27, 2019

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the learning management for developing volunteer spirit of the students in Social Studies, Religion and Culture Studies Learning Areas in high schools under the Secondary Educational Service Area Office 25; 2) to compare the learning management for developing volunteer spirit of the students based on the factors of the samples: education, working experience and school size; 3) to study the ways to develop and improve the mentioned learning management. This quantitative research was carried out by means of survey research with its tool as a questionnaire. The samples of this research included 187 of teachers who were responsible to teach social studies, religions and culture in the schools under the Secondary Educational Service Area Office 25. The statistics used in data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, f-test and Scheffe's Least Square Difference.

The research results were as follows:

1) The overall statistic score of the learning management for developing volunteer spirit of the students in Social Studies, Religion and Culture Studies Learning Areas in high schools under the Secondary Educational Service Area Office 25 was at a high level ($\bar{X}=4.19$).

2) Based on the comparison of the learning management for developing volunteer spirit of the students classified by the sample factors, classified by their education, the statistic scores in this aspect were indifferent at the significance level of .05; this denied the set hypothesis. Classified by their working experiences and school sizes, the statistic scores in this aspect were different at the significance level of .05; this accepted the set hypothesis.

3) The ways to develop and improve the mentioned learning management are that the teachers should support the students to care the surrounding people, to have volunteer spirit to help the others without expecting the returns and to help the suffered people. The students should be taught to respect and follow the school regulations, to provide collaboration in the school activities with harmony. The teachers should have the clear ways to arrange the volunteer activities to develop the students according to the set objectives.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนงานค้นคว้าวิจัยสำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ขออนุโมทนาขอบพระคุณท่าน ดร.สาคร มหาหงส์ ประธานที่ปรึกษาเล่มวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร. ประยูร แสงใส กรรมการที่ปรึกษาเล่มวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณท่าน พระครูสุธีคัมภีรญาณ.,วิ ผศ.ดร, ผศ.ดร.วิทยา ทองดี, ดร.ทวีศิลป์ สารแสน, ดร.สมควร นามสีฐาน และ ดร.สุนทร สายคำ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตลอดถึงทุกคนที่ช่วยอำนวยความสะดวกในครั้งนี้ ที่มีเมตตาจิตเสียสละเวลาที่มีค่า ให้การตรวจสอบความถูกต้องทั้งทางด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเป็นประโยชน์ ต่อการปรับปรุงค้นคว้าวิจัยให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอเจริญพรขอบคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต ๒๕ ผู้อำนวยการคณะครูและนักเรียน จำนวน ๑๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย โรงเรียนกัลยาณวัตร โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน โรงเรียนนครขอนแก่น โรงเรียนสีหราชเดโชชัย โรงเรียนขามแก่นนคร โรงเรียนเทพศิรินทร์ ขอนแก่น โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ โรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ๒ โรงเรียนน้ำพองศึกษา โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม โรงเรียนหนองเรือวิทยา โรงเรียนผางวิทยายน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ขอนแก่น และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทดลองเครื่องมือการวิจัย (Try Out) ที่ได้แบ่งปันความรู้อันมีค่ารวมทั้งประสบการณ์ที่ดี อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลครั้งนี้ และได้ให้ความร่วมมือและแจกแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในครั้งนี้ ให้เป็นไปด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณพระครูปลัดสวรงค์ ปภสสโร เจ้าอาวาสวัดท่าเรือ พระดิฐวัฒน์ อภิวิพัฒน์ธมโม และญาติธรรม บ้านบึงไคร่นุ่นทุกท่าน ที่ให้กำลังใจ สนับสนุนทุนการศึกษา มาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมบูชาพระคุณบิดามารดา อุปัชฌาย์ บวรอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน รวมถึงผู้ให้กำลังใจที่ดีเสมอมา อันได้แก่สมาชิกครอบครัว สืบสวน/กาญจนา และเพื่อนร่วมทุกท่านด้วย ขอเป็นอานิสงส์ จงดลบันดาลให้ผู้มีพระคุณทุกท่าน มีความสุขความเจริญทุกเมื่อเทอญ

พระกรวัฒน์ สิริปัญญา (สืบสวน)

๒๖ มกราคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ฐ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฑ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑	๑๑
๒.๒ การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑	๑๕
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา	๒๔
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน	๕๒
๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	๗๓
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๐
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๙
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๙

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๐
๓.๔ การดำเนินการวิจัย	๙๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๒
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๓

บทที่ ๔ ผลการวิจัย ๙๗

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา	๙๘
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม	๙๙
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา	๑๐๖
๔.๔ ข้อเสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	๑๑๙

บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๑๒๐

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๐
๕.๒ อภิปรายผล	๑๒๓
๕.๓ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๒
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๑๓๒

บรรณานุกรม ๑๓๕

ภาคผนวก ๑๔๒

ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๓
ภาคผนวก ข รายงานผู้เชี่ยวชาญ และหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย	๑๕๐
ภาคผนวก ค. การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม (IOC) (INDEX OF OBJECTIVE CONGRUENCE)	๑๕๗

ภาคผนวก ง	หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม เพื่อทดลอง เครื่องมือวิจัยและค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (TRY OUT) ๑๖๕	
ภาคผนวก ง	หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามจริง เพื่อการวิจัย	๑๖๙
ภาคผนวก จ	รูปภาพลงพื้นที่จริง เก็บแบบสอบถาม	๑๘๖
ประวัติผู้วิจัย		๑๘๙

สารบัญตาราง

ตารางที่

ตารางที่ ๓.๑	แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๑
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๘
ตารางที่ ๔.๒	แสดงหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๓	แสดงหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความมีน้ำใจ โดยจำแนกเป็นรายข้อ	๑๐๑
ตารางที่ ๔.๔	แสดงหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความรับผิดชอบ โดยจำแนกเป็นรายข้อ	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความเสียสละ โดยจำแนกเป็นรายข้อ	๑๐๓
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความสามัคคี โดยจำแนกเป็นรายข้อ	๑๐๔

- ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านการทำงานเป็นทีม โดยจำแนกเป็นรายข้อ ๑๐๕
- ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๐๗
- ตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา (n=๑๘๗) ๑๐๗
- ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ๑๐๘
- ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน (n=๑๘๗) ๑๐๙
- ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านความมั่นใจ ๑๑๐
- ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านความเสียสละ ๑๑๐

มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต
๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ภาพรวม

๑๑๘

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๘๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น วิ.ม. (ไทย) ๑/ ๓๒/๓๙. หมายความว่าระบุถึง วินยปิฎก มหาวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๓๒ หน้า ๓๙ เป็นต้น

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

			พระวินัยปิฎก	
เล่ม	คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	
๑-๒	วิ.มหา.(บาลี)	= วินยปิฎก	มหาวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
	วิ.มหา.(ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
๔-๕	วิ.ม. (บาลี)	= วินยปิฎก	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
	วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๖-๗	วิ.จุ. (บาลี)	= วินยปิฎก	จุฬวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
	วิ.จุ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
๘	วิ.ป. (บาลี)	= วินยปิฎก	ปริวารวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
	วิ.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

			พระสุตตันตปิฎก		
เล่ม	คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		
๑๐	ที.ม. (บาลี)	= สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
	ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา. (บาลี)	= สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
	ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก.(บาลี)	= สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิกาย	เอกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
	อง.เอกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคฺตฺตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก.(บาลี)	= สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
	อง.จตุกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคฺตฺตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒๓	อง.สตตก.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	สตตกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
	อง.สตตก.(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก	อํงคฺตตรนิกาย	สํตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
	อง.เอกาทสก.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก	องคฺตตรนิกาย	เอกาทสกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
	อง.เอกาทสก.(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก	อํงคฺตตรนิกาย	เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๔	ขุ.ขุ.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐปาติ	(ภาษาบาลี)
	ขุ.ขุ.(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
	ขุ.ธ.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมฺมปทปาติ	(ภาษาบาลี)
	ขุ.ธ.(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ชา.เอกก.(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิปาต ชาตกปาติ	(ภาษาบาลี)
	ขุ.ชา.เอกก.(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาตชาตก	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความเชื่อมโยงซับซ้อน เคลื่อนไหว ทั้งด้านวิทยาการ สังคมเศรษฐกิจ ฐานความรู้ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลกยุคปัจจุบันก็เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้คนคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และมีการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้นำไปสู่สภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจการค้า และอุตสาหกรรมระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแข่งขันดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ความได้เปรียบเสียเปรียบวิกฤตการณ์ร่วมกันทั้งปัญหาความเครียด ความยากจน การไม่มีงานทำ ก่อการร้าย อาชญากรรม ยาเสพติด การทำลายสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติ โดยทั่วไปสะท้อนให้เห็นแนวโน้มว่า คนยุคใหม่ต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลง นานาหลาย เป็นสัญญาณเตือนว่าโลกยุคหน้าจะมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเกินกว่า จะคาดถึง สถานการณ์จริงจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มนุษย์ก็ต้องอยู่ในความเปลี่ยนแปลงนั้น เรียนรู้ในความเปลี่ยนแปลงนั้น รู้ทัน รู้เผชิญ และรู้จักระบบชีวิตและสังคมให้อยู่ในดุลยภาพ สงบ สันติ มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี เหมาะสม พอเพียง การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งหวังให้เกิด การปฏิรูปการศึกษาทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการศึกษาพร้อมสำหรับ การแข่งขันในเวทีโลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ จึงเกิดขึ้น^๑

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติการทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่าการส่งเสริมให้นักเรียนจัดค่ายอาสา เป็นการเรียนรู้ทางตรงที่ส่งเสริมให้นักเรียน กระบวนการศึกษาธิการได้กำหนด “จิตอาสา”

^๑ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และนักรบ หมั่นแสน, *ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๙๒.

ไว้เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอีกข้อหนึ่ง โดยที่สถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้เด็กทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ^๒

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนมีปัญญา มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความเพียรพยายาม ด้วยความตั้งใจและให้งานสำเร็จลุล่วง ตามความมุ่งหมายตามเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นงานในความรับผิดชอบของตัวผู้เรียนเอง ความรับผิดชอบที่ตรงตามเวลาที่นัดหมายกับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม การทำงานของโรงเรียน การทำงานบ้านที่พ่อแม่มอบหมาย ความรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จตามที่ตกลงกับเพื่อน ตามที่ตกลงกับพ่อแม่ และตามที่ตกลง กับครู ความรับผิดชอบในการทำงาน ในการทำกิจกรรม แม้งานและกิจกรรมที่ท้าทายและมีอุปสรรคก็พยายามหาวิธีทำงาน และวิธีทำกิจกรรม ตลอดจนวิธีแก้ปัญหาในงานและกิจกรรมสำเร็จตามที่ต้องการทั้งจากการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง จากการแก้ปัญหาาร่วมกันในกลุ่มของนักเรียน และจากการปรึกษาครู และผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรการพัฒนาผู้เรียนนั้นสามารถจัดทำได้หลายวิธีทั้งกิจกรรมโครงการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ในกลุ่มสาระและการบูรณาการหลักธรรมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน การสร้างคนให้มีจิตอาสาสำคัญต่อบุคคล องค์กร สังคม และประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวม อย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องก็จะลดลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งเมื่อนักเรียนจบการศึกษา จะมีคุณลักษณะจิตอาสาติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป^๓

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ได้จัดทำเอกสารและดำเนินการฝึกอบรมผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้าใจนโยบาย เนื้อหา ทฤษฎี แนวปฏิบัติและการบันทึกผล ประเมินผล กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งเอาใจใส่ดูแล

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: ศรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า๓.

^๓ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒).

ให้สำเร็จผล เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาความรู้ความสามารถตามศักยภาพ จากสภาพปัจจุบันยังมีนักเรียนที่มีพฤติกรรมอันไม่เป็นที่พึงประสงค์ จำเป็นที่ครูผู้สอนต้องใกล้ชิดนักเรียนและคอยให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ แนะนำให้ประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องซึ่งนักเรียนที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นวัยที่กำลังเข้าสู่วัยรุ่น วัยที่กำลังค้นหาตนเอง มักจะพบเห็นพฤติกรรมแปลกๆ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์บางอย่าง ได้แก่ การคบเพื่อน มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสารเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พูดจាក้าวร้าว พุดหยาบคายหนีเรียน มาโรงเรียนสาย แต่งกายผิดระเบียบ ติดเกมคอมพิวเตอร์ ทะเลาะวิวาท ลักขโมยและออกกลางคืน ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้การจัดการศึกษา การพัฒนานักเรียนเป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษาจะเป็นหลักในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตองงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป^๔

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในครั้งนี้

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ เปรียบเทียบศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ควรเป็นอย่างไร

^๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ , แผนปฏิบัติการประจำปี, ๒๕๕๙, หน้า ๒๔.

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสิทธิภาพการทำงานและขนาดสถานศึกษา

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาและส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความสามัคคี ด้านการทำงานเป็นทีม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง

๑.๔.๒.๑ ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๓๕๗ คน จำนวน ๘๔ โรงเรียน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาได้ดังนี้^๕

(๑) ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

(๑.๑) ครูผู้สอน	จำนวน ๓๕๗ คน
(๒) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา	
(๒.๑) ขนาดเล็ก	จำนวน ๙๗ คน
(๒.๒) ขนาดกลาง	จำนวน ๗๓ คน
(๒.๓) ขนาดใหญ่	จำนวน ๓๒ คน
(๒.๔) ขนาดใหญ่พิเศษ	จำนวน ๑๕๕ คน
รวม	๓๕๗ คน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ จำนวน ๑๘๗ คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie &

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

๑.๔.๓.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ โดยจำแนกเป็นดังนี้

- ๑) จำแนกตามระดับการศึกษา
 - (๑.๑) ระดับปริญญาตรี
 - (๑.๒) ระดับปริญญาโท

^๕ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, กลุ่มสาระสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน, [ออนไลน์, แหล่งที่มา <http://databopp-obec.info/emis/school.php> Area_CODE=101725. [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^๖ Krejcie, R.V.and Morgan, D.W., *Educational and Psychological Measurement*, (New York: Macmillan, 1970), p. 608.

(๑.๓) ระดับปริญญาเอก

(๒) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

(๒.๑) ระยะ ๑-๕ ปี

(๒.๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี

(๒.๓) ระยะ ๑๑-๑๕ ปี

(๒.๔) ระยะ ๑๖ ปีขึ้นไป

(๓) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

(๓.๑) ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน)

(๓.๒) ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน)

(๓.๓) ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน)

(๓.๔) ขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป)

๑.๔.๓.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน ๕ ด้าน

(๑) ด้านความมีน้ำใจ

(๒) ด้านความรับผิดชอบ

(๓) ด้านความเสียสละ

(๔) ด้านความสามัคคี

(๕) ด้านการทำงานเป็นทีม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัย “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕” จะดำเนินการวิจัย โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำนวน ๑๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย โรงเรียนกัลยาณวัตรโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน โรงเรียนนครขอนแก่น โรงเรียนสีหราชเดโชชัย โรงเรียนขามแก่นนคร โรงเรียนเทพศิรินทร์ขอนแก่น โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ โรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ๒ โรงเรียนน้ำพองศึกษา โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม โรงเรียนหนองเรือวิทยา โรงเรียนผางวิทยายน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการขอนแก่น และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทดลองเครื่องมือการวิจัย (Try Out)

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ตั้งแต่ สิงหาคม ๒๕๖๑ ถึง มกราคม ๒๕๖๒

รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ครูผู้สอนมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ต่างกัน

๑.๕.๒ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่ต่างกัน

๑.๕.๓ ครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการดำเนินการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีจิตอาสา เมื่อได้ทำความดีแล้ว ก็อยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีจิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกาย และสติปัญญา เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม มีความเมตตาที่เปี่ยมล้นด้วยความสงบรึมเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี เพื่อสร้างสังคมที่ดี ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านเสียสละ ด้านความสามัคคี ด้านการทำงานเป็นทีม

๑.๖.๑.๑ ด้านความมีน้ำใจ หมายถึง มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น และมีจิตอาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยเต็มใจเสมอ พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นทันทีที่ทำได้ ถึงแม้จะต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตัวบ้าง ก็ยังกระทำเพื่อส่วนรวม รู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำการสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน

๑.๖.๑.๒ ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะของที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและ

เชื้อฟงครู อาจารย์ ทำงานที่ไดรับมอบหมายใหสำเร็จและมีคุณภาพ ใหความรักแกเพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด คอยแนะนำใหเพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกตอง ช่วยเหลือเพื่อนอยางเหมาะสมและถูกตองไมเอารัดเอาเปรียบ ใหความเคารพ เชื้อฟง ช่วยเหลือกิจกรรม และปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอยางเคร่งครัด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม

๑.๖.๑.๓ ด้านความเสียสละ หมายถึง ไดอุทิศเวลาช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สิ่งของตามกำลัง ใชเวลาวางช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ ช่วยเหลือกิจกรรมโรงเรียนตามความสามารถ อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อหมู่คณะ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอยางเต็มใจ ใหความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยุ่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะใชอยางเต็มที่ตนเองสามารถช่วยได

๑.๖.๑.๔ ด้านความสามัคคี หมายถึง มีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยุ่เสมอ มีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่คณะในทุก ๆ กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี ใหความร่วมมือกับการทำงานจิตอาสาด้วยความเต็มใจ ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ปฏิบัติกิจกรรมตามข้อตกลง ไม่มีการแบ่งแยก ยอมรับในศักยภาพของเพื่อน

๑.๖.๑.๕ ด้านการทำงานเป็นทีม หมายถึง ใหความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมจิตอาสาของห้องจนสำเร็จ มีความร่วมมือกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างการค้าเนินกิจกรรมจิตอาสา ยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงานและไม่ทอดทิ้งงานที่ได้รับมอบหมาย สามารถทำงานเป็นทีมด้วยความสำเร็จเรียบร้อย สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบในระหว่างการทำงานร่วมกัน สร้างความมีร่วมใจให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ในการทำกิจกรรมให้มีคุณภาพ

๑.๖.๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมายถึง เนื้อหาวิชา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม มี ๕ สาระ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียน

๑.๖.๓ ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕

๑.๖.๔ ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดขนาดของสถานศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกระทรวง ว่าด้วยการแบ่งขนาดของสถานศึกษาโดยยึดจำนวนนักเรียนเป็นหลักในการแบ่งซึ่งอาศัยเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกเป็น ๔ ขนาด คือ

๑.๖.๔.๑ ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน)

๑.๖.๔.๒ ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน)

๑.๖.๔.๓ ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน)

๑.๖.๔.๔ ขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป)

๑.๖.๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ หมายถึง หน่วยงานที่มีภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ครอบคลุมสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ข้อมูลสารสนเทศ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๗.๒ ได้ข้อมูลสารสนเทศและผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๗.๓ ได้แนวทางพัฒนาและส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ และนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการศึกษา ดังนี้

๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

๒.๒ การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

๒.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาทั่วไป

๒.๓.๒ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาทั่วไป

๒.๓.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาเชิงพุทธ

๒.๓.๔ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาเชิงพุทธ

๒.๓.๕ ตัวอย่างจิตอาสาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน

๒.๔.๑ ด้านความมีน้ำใจ

๒.๔.๒ ด้านความรับผิดชอบ

๒.๔.๓ ด้านความเสียสละ

๒.๔.๔ ด้านความสามัคคี

๒.๔.๕ ด้านการทำงานเป็นทีม

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึง มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ไว้ดังนี้^๑

๒.๑.๑ ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก

๒.๑.๒ เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ๕ สาระดังนี้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อปลูกฝังค่านิยม ด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ,หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๔-๑๑๗.

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๑.๓ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๑

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช พ.ศ.๒๕๕๑ ได้กล่าวถึงหลักการจุดมุ่งหมาย และการจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^๒

๒.๑.๓.๑ เป็นการศึกษาความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ความเป็นสากล

๒.๑.๓.๒ เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๑.๓.๓ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

๒.๑.๓.๔ หลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลาและการจัดการเรียนรู้ สนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๒.๑.๓.๕ เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาทุกรูปแบบ

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๔-๑๑๗.

๒.๑.๓.๖ เป็นหลักสูตรให้มีความสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๓.๗ เป็นหลักสูตรที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา^๓

๒.๑.๔ จุดมุ่งหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทยมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้

๒.๑.๔.๑ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

๒.๑.๔.๒ ความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีปรับวิถีคิดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์

๒.๑.๔.๓ มีทักษะกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต

๒.๑.๔.๔ รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดี

๒.๑.๔.๕ มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

๒.๑.๔.๖ เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒.๑.๔.๗ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๔.๘ รักประเทศชาติ และท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม

๒.๑.๕ วิสัยทัศน์

๒.๑.๕.๑ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชน เป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ

^๓ ประพนอม บุญนิธิประเสริฐ, สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน คู่มือการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

๒.๑.๕.๒ นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจเป็นพลเมืองดี

๒.๑.๕.๓ นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการ ก่อเกิด สภาพแวดล้อมของมนุษย์เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

๒.๑.๕.๔ นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติ

๒.๑.๕.๕ นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่ายและการบริโภคสินค้า และการบริการ มาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพและการอยู่ในสังคม

๒.๑.๕.๖ นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรมศาสนามาตัดสินใจในการประพฤติ ปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

๒.๑.๕.๗ นำวิธีทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคม และกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

๒.๑.๖ เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เพื่อให้เข้าใจโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเอง รับผิดชอบ เอาใจใส่ต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อมของโลกได้ตั้งนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๑.๖.๑ ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้ อย่างมีความหมายเพื่อการตัดสินใจการสำรวจตรวจสอบการสืบค้นการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำ ทางตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้สู่โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

๒.๑.๖.๒ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการ และปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียน การสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

๒.๑.๖.๓ ผู้เรียนได้อภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถ แสดงจุดยืนในค่านิยมจริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่ แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

๒.๑.๖.๔ การเรียนการสอน เป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็น หัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียนที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมี ความหมาย ให้ผู้เรียนได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกรายวิชา

๒.๑.๖.๕ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต

สรุปว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่มา แบบแผนและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม คติวิเคราะห์และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

๒.๒ การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑

ศตวรรษที่ ๒๑ ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงทั้งทางด้านเทคโนโลยี การเมือง เศรษฐกิจและรุนแรงทั้งทางด้านเทคโนโลยีการเมือง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เริ่มจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ทำให้องค์ประกอบทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตสังคมเปลี่ยนจากสังคมแบบเกษตรกรรมมาสู่สังคมแบบอุตสาหกรรม การจัดการศึกษาเดิมมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาความฉลาดทางปัญญาแต่ผู้เรียนขาดการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ พ่อแม่แสดงความรักต่อลูกด้วยวัตถุเพื่อทดแทนเวลาที่ต้องใช้ในการทำงาน สิ่งเหล่านี้ต่างส่งผลต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตในสังคมของผู้เรียนทั้งสิ้น^๔

๒.๒.๑ การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ นั้นผู้สอนต้องตระหนักอย่างมาก ถึงความเจริญของโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ต้องปรับให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังนี้ การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑

ในปัจจุบันในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้หันมาสนใจการสร้าง แหล่งเรียนรู้แห่งอนาคต โดยหันมาลงทุนการสร้างโรงเรียนแห่งอนาคต (Building Schools of the Future: BSF) มากขึ้น ส่วนในอเมริกาก็ได้หันมาสนใจมากขึ้นเช่นกัน โดยมีโครงการ Big Picture Learning โดยเน้นการออกแบบอาคารเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก รวมทั้งมีผลต่อนักเรียนและผู้ปฏิบัติงาน ในโรงเรียน โดยมีการออกแบบที่หลีกเลี่ยงการสอนแบบกลุ่มใหญ่ที่มีครูคอยกำกับ ไปสู่การสร้างพื้นที่ของวัฒนธรรมการทำงานร่วมกับซึ่งมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในการจัดสภาพแวดล้อมที่

^๔ วิทยา ชีวรุณทัย อ่างโน พิมพลักษณ์ โมรา, “การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน: ทางเลือกในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๔๒-๕๑

ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น แต่ผู้สอนควรปรับเปลี่ยนตนเอง โดยการ “แปลงรูปแบบการสอนให้กลายเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก” ซึ่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบใหม่ศูนย์วิจัยรูบิด้า (Rubida research) ได้แบ่งการสอนออกเป็น ๕ มิติ คือ การถ่ายทอด (delivering) การประยุกต์ใช้ (applying) การสร้างสรรค์ (creating) การสื่อสาร (communicating) และการตัดสินใจ (decision making) โดยสภาพแวดล้อมในการเรียนแบบใหม่จะต้องมีความสะดวกในการเคลื่อนย้าย และสามารถปรับรูปแบบในการใช้พื้นที่ในห้องเรียนได้อย่างง่ายดาย มีประสิทธิภาพในการเรียน โดยโต๊ะเก้าอี้อาจมีล้อเลื่อนหรือใช้โต๊ะที่พับได้ ซึ่งจะเอื้อต่อการเรียนรู้แบบโครงการหรือการเรียนรู้ด้วยผู้เรียนมากกว่าการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหา

ดังนั้นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ใช้วิธีการเรียนได้อย่างคล่องตัว เช่น การมอง การคิด การจับคู่ การฟัง การค้นหา การพูดคุย การทำงานเป็นทีม การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ และอาจมีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การปรับเปลี่ยนพื้นที่เรียน ห้องเรียนยืดหยุ่นในการเรียนของแต่ละทีม การปลีกตัวไปคิดคนเดียว การเคลื่อนตัวเข้าหาเครื่องมือที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เป็นต้น หรืออาจมีการจัดสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับการทำงานของผู้เรียน ๓ แบบ คือ สภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนต้องใช้สมาธิในการเรียน สภาพแวดล้อมสำหรับงานที่ต้องร่วมมือกันทำงาน และสภาพแวดล้อมสำหรับงานโครงการที่ต้องลงมือปฏิบัติ

นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องมองเห็นกิจกรรมของผู้เรียนในมุมต่าง ๆ อีก เช่น ผู้เรียนอาจทำกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองอยู่ที่บ้าน ในสตูดิโอการเรียนรู้ของชุมชน ลานการเรียนรู้ในโรงเรียนหรือในห้องสมุดเอกชน หรืออาจมีการเลือกพื้นที่การเรียนรู้และพื้นที่การทำงานร่วมกันตามความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นห้องวางแผนการทำงานที่มีไวท์บอร์ดไวซ์ซีดเขียน ห้องปฏิบัติงาน ห้องแสดงผลงานทีมคอมพิวเตอร์ กล้อง กระดานอิเล็กทรอนิกส์ พื้นที่การทำงานเป็นกลุ่ม พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่เป็นส่วนตัวเพื่อลดความเครียดในการเรียนหรือผู้เรียนอาจทำกิจกรรมในห้องสมุด สื่อที่ผู้เรียนและทีมงานสามารถทำงานในพื้นที่โล่งขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยโต๊ะ เก้าอี้ หลากแบบ และมีเครื่องมือที่ทันสมัยในการทำงาน เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหรือติดต่อกับครูหรือเพื่อนหรือบุคคลอื่น ๆ ได้ ด้วยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตไร้สาย (wireless) จากคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือตลอดเวลา^๕

^๕ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, ๘๐ นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซน์แอนด์ปริ้นติ้ง, ๒๕๕๙), หน้า ๖.

สรุปได้ว่าสถานศึกษาต้องพยายามทำให้ทุกพื้นที่ของโรงเรียนกลายเป็นพื้นที่แห่ง การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไม่ว่าแม้กระทั่งทางเดินที่สามารถทำงานได้ มุมห้องที่มีโซฟานั่งพักผ่อนหรือ ทำงานร่วมกัน ห้องน้ำ โรงอาหาร สวนเกษตร พื้นที่พักผ่อน สนามกีฬา เป็นต้น โดยอาจมีการออกแบบ ห้องเรียนที่เปิดมีพื้นที่โล่ง ลดฉากกั้นให้น้อยลง ทำให้ห้องเรียนมีสภาพเหมือนสำนักงานบริษัท หอศิลป์ ร้านหนังสือ หรือร้านค้าแพที่มากกว่าตึกแบบทึบๆ อุดอู้ แต่เป็นห้องเรียนที่สามารถมองทะลุผ่านไปอีก ส่วนหนึ่งได้ เช่น ใช้กระจกกั้นระหว่างห้องเรียนกับทางเดินหรือสวนพักผ่อน เพื่อให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ครู ผู้บริหารสามารถมองเห็นกิจกรรมดีๆ ในห้องเรียน ซึ่งอาจเห็นนักเรียนกำลัง วางแผนทำงาน กำลังทำโครงงาน หรือนำเสนองาน โดยอาจมีครูอยู่ทำตัวเหมือนผู้จัดการโครงการ หรือ อาจเป็นห้องเรียนที่นักเรียนกำลังทำงานอย่างอิสระ

๒.๒.๒ การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนา สมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมี ความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไป ปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้ อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมาย สำคัญของรายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะ ทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการ แก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ในการสร้าง พลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หรือ สาระ การเรียนรู้สังคมสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วย สร้างเสริม เติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมและเจต คติที่ดี ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเอง จากความรู้ที่ได้เรียน โดยมีกระบวนการ ดังนี้^๖

๑. การพัฒนาทักษะทางปัญญา เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียน มีทักษะ ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชา อันประกอบด้วยเครื่องมือช่วยคิด กระบวนการคิด ทักษะการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา และคิด สร้างสรรค์ ตลอดจนความรู้ที่ได้จากการบูรณาการที่เชื่อมโยง เป็นสาระเรื่องราวต่าง ๆ จากสภาพแวด รอบตัว เป็นต้น

^๖ วิภาพรรณ พินลา, “แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๓๐(๑) (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐): ๑๓-๓๔.

๒. การพัฒนาทักษะทางสังคม เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียน มีทักษะที่เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตพื้นฐาน เช่น ทักษะการ รู้จักตนเอง ทักษะการคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ทักษะการแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ทักษะการปรับตัว ทักษะการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการวางแผน และการจัดการตลอดจนทักษะการทำงาน เป็นทีม เป็นต้น

๓. การพัฒนาเจตพิสัยและคุณลักษณะ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ ผู้เรียน มีทักษะการพัฒนาค่านิยมและเจตคติที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น เช่น ความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน โดยยึดหลักธรรมะมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาทักษะผู้เรียนทั้ง ๓ ด้านได้นั้น จำเป็นต้องมีการออกแบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกันแต่ละด้าน

๑. การพัฒนาทักษะทางปัญญา ผู้เรียนต้องสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ในบริบททั้งในและนอกห้องเรียน เรียนรู้เรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องไกลตัว ผู้เรียนต้องศึกษามาก่อน ว่ามีแหล่งข้อมูลใดในท้องถิ่นที่มีความสำคัญ ผู้เรียนสามารถรวบรวมข้อมูล และทำความเข้าใจ ข้อมูลได้ด้วยวิธีใด เช่น จากการสังเกต สัมภาษณ์ จากวิทยากร การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง การจดบันทึก การอ่านจากเอกสาร ตำรา เป็นต้น ต่อมาในการจัดข้อมูลให้เป็นระเบียบ โดยผู้เรียนสามารถเขียนเป็นเค้าโครงร่างที่มีหัวข้อประเด็นสำคัญ ๆ เช่น รูปภาพประกอบ การเรียงลำดับข้อมูล ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการเสนอและอภิปรายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ของข้อมูล หลังจากนั้นจึงนำมาเขียนเป็นรายงาน และนำมาใช้เป็นฐานของข้อมูลในการ วิเคราะห์และการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนต่อไป

๒. การพัฒนาทักษะทางสังคม ผู้เรียนสามารถนำทักษะในการทำงานมาใช้เป็นแนวทาง ให้งานประสบผลสำเร็จจากการร่วมกันแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และการสรุปเพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งทักษะดังกล่าวใช้กระบวนการทักษะทางสังคม เช่น การทำงานร่วมกัน ในกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ทั้งหมด การประสานงานกับบุคคลภายนอก การเดินทาง และใช้ชีวิต ร่วมกันระหว่างการออกไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในพื้นที่เพื่อให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน

๓. การพัฒนาเจตพิสัยและคุณลักษณะ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะจากการ ปฏิบัติที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมค่านิยมและเจตคติในการรับข้อมูลด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ ด้วยตนเอง จนเกิด ความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนรู้สึกถึงคุณค่าความสำคัญ และเห็นศักยภาพของท้องถิ่น เกิดความภูมิใจ รักหวงแหนและผูกพันท้องถิ่นของตน ตลอดจนเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาท้องถิ่นที่ตนอยู่ อาศัยและประเทศสืบไป

สังคมศึกษา (Social Studies) หมายถึง การเฝ้ามองตามความรู้ขอบเขตการเรียนรู้เกี่ยวกับ การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีการสอนในโรงเรียนหรือ สิ่งที่บุคคลให้ความมุ่งมั่นต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เพื่อพัฒนาตนเองให้มีสมรรถภาพในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากศึกษาความหมายโดยทั่วไป สังคมศึกษาคือ กระบวนการพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของสังคมศึกษา หมายถึง การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ^๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ระบุว่า สังคมศึกษา หมายถึง หมวดวิชาที่ประกอบด้วยวิชาทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม^๘

Ralph C. Preston กล่าวว่า สังคมศึกษา หมายถึง ส่วนหนึ่งของเนื้อหาวิชาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมือง สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และเศรษฐศาสตร์^๙

Michaelis กล่าวว่า สังคมศึกษา หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เพื่อพัฒนาให้มีความรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย โดยเน้นมรดกทางวัฒนธรรม เนื้อหา และวิธีการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด อบรมในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แนวคิด ค่านิยม และทักษะต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา วิเคราะห์และพฤติกรรมทางสังคม^{๑๐}

Good กล่าวว่า สังคมศึกษา หมายถึง ส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศาสตร์ เฉพาะ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และภูมิศาสตร์ ที่เห็นว่าเหมาะสมสำหรับ นักเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา และได้ทำเป็นหลักสูตรวิชาทั้งแบบบูรณาการและรายวิชา เพราะถือว่าเป็นวิชาที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับทุกสาขาและมีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน^{๑๑}

^๗ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๕), หน้า ๒๘๒.

^๘ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑,๑๕๙.

^๙ Ralph C. Preston, *Teaching in Social Studies in Elementary School*, (New York: Holt Reinhart and Winston, 1960). pp.1-2.

^{๑๐} Michaelis, J.U., *The sociology of education*, (New Jersey : Prentice Hall. 1968), p.3.

^{๑๑} Good, Carter V., *Dictionary of Education*, (New York: McGraw-Hill Book, Co., Inc. 1973), p. 541.

Mc Lendon กล่าวว่า สังคมศึกษา หมายถึง วิชาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเตรียมผู้เรียนสำหรับชีวิต ทั้งในปัจจุบันและโลกอันสืบสน^{๑๒}

จากการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาข้างต้น ผู้จัดจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติเพื่อใช้ในการปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด หรือวิธีการคิด ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการจัดแหล่ง การเรียนรู้ที่หลากหลาย อันเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และปลูกฝังเจตคติที่ดีในสังคมอย่างมีคุณภาพสืบไป^{๑๓}

๒.๒.๓ บทบาทของครูในศตวรรษที่ ๒๑

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ นอกจากครูจะจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้แล้ว ครูควรจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะดังนี้

๑. มีความรอบรู้ด้านเนื้อหา

๒. มีทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ทักษะการเรียนรู้บริบทและสิ่งแวดล้อม ทักษะการรอบรู้ด้านสื่อและข้อมูลข่าวสาร

๓. มีความรอบรู้ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร

๔. มีทักษะชีวิต เช่น การเป็นผู้นำ การกำกับและชี้นำตนเอง การรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้นครูต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้บริบทและบรรยากาศของชั้นเรียน และสำคัญคือการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง^{๑๔}

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ Active Learning คือ การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความสนใจ ความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองในตัวผู้เรียนมากขึ้นโดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรม การ

^{๑๒} Mc Lendon, J.U., *Social Studies in Secondary Education*. 3rd ed, (New York: The Macmillan Company, 1968), p. 4.

^{๑๓} วิภาพรรณ พินลา, “แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”, *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, ๓๐(๑) (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๑๓-๓๔.

^{๑๔} สุพรรณิ ชาญประเสริฐ, “Active Learning การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑”, *นิตยสาร สสวท.*, ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๑๘๘, (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๓.

เรียนรู้ของตนเอง ซึ่งการเรียนรู้จะไม่ใช่การฟังเพียงอย่างเดียว จะต้องเกิดการเรียนรู้ผ่านการอ่าน การเขียน การอภิปราย การแก้ปัญหาหรือการประยุกต์ใช้สู่สถานการณ์จริงร่วมกันด้วย กิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดทั้ง ด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในงานที่ก่อให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง^{๑๕}

๒.๒.๔ หลักสำคัญของการจัดการเรียน

๑. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๒. มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน สูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะการคิดขั้นสูง
๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีการลงมือปฏิบัติ ทำงาน คิดและแก้ปัญหา ร่วมกัน
๔. ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัด การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ออกแบบกิจกรรมและการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้ฝึกทักษะ การฟัง อ่าน เขียน แสดงความคิดเห็น และการคิดขั้นสูง
๕. ผู้เรียนมีอิสระและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างมาก และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒.๒.๕ แนวทางการจัดการเรียนรู้

๑. การจัดการเรียนรู้ควรออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยให้มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ไม่เน้นการสอนแบบบรรยายที่ใช้ เวลามาก ๆ หากเป็นการบรรยาย ควรมีกิจกรรมขึ้นเป็นช่วง ๆ ซึ่ง กิจกรรมนั้นอาจมีความหลากหลาย เช่น การบันทึกอย่างมีโครงสร้าง การทำแผนภาพ ผังมโนทัศน์ การวาดรูป การยกตัวอย่าง การนำเสนองาน การร่วมแสดงความคิดเห็นการสรุปความรู้ ด้วยการ ใช้ ภาษาของตนเอง
๒. ผู้สอนควรออกแบบหรือเลือกกิจกรรมที่มีความหลากหลายมีความเหมาะสม และ ที่สำคัญ กิจกรรมนั้นต้องให้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมใน ๒ ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมใน การทำงานหรือ ลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการคิดซึ่งเป้าหมายของ การทำกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ ดังนี้
 - ๑) ให้เกิดการคิดขั้นสูงหรือการคิดสร้างสรรค์

^{๑๕} Bonwelle & Eison อ้างใน สุพรรณิ ซาญประเสริฐ, “Active Learning การจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ ๒๑”, นิตยสาร สสวท., ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๑๘๘ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๓.

๒) ให้มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างผู้เรียน ในลักษณะต่างๆ อาจจะจับเป็นคู่ จัดเป็นกลุ่มเล็ก หรือ กับเพื่อนทั้งชั้นเรียน

๓) มีการแสดงออกหรือถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน

๔) มีการสำรวจเจตคติและคุณค่าเฉพาะบุคคล

๕) มีบรรยากาศของการให้และรับรู้ข้อมูลย้อนกลับ

๖) เปิดโอกาสให้มีการสะท้อนความคิดต่อกระบวนการจัดการเรียน

๓. ผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นตอนในเวลาที่ยพร้อมกัน เช่น ขณะที่ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งกำลังดำเนินกิจกรรมตามใบงานอีกกลุ่มหนึ่งอาจศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม จากหนังสือ เอกสาร แต่อีกกลุ่มหนึ่งอาจกำลังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนหรือครู ซึ่งผู้เรียนในแต่ละกลุ่มอาจดำเนิน กิจกรรมการเรียนรู้ได้เร็วหรือช้าแตกต่างกัน ดังนั้นผู้สอนต้องมี การออกแบบกิจกรรมหรือวิธีดำเนินการเรียนรู้ที่นอกเหนือจาก บทเรียนปกติ

๔. ผู้สอนควรแบ่งสัดส่วนเวลาส่วนใหญ่ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะ มีการ ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก โดยใช้เวลาในการถ่ายทอดข้อมูล ในส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบผิวเผินในสัดส่วนที่น้อยกว่า นอกจากนี้ผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถประยุกต์ ความรู้ไปใช้ประโยชน์ และแสดงออกถึงประสบการณ์ที่พวกเขา ได้เรียนรู้ รวมทั้งมีโอกาสได้รับข้อมูลย้อนกลับทันทีจากเพื่อน หรือครูผู้สอน

๕. รูปแบบของการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่นิยมนำมาใช้ ในห้องเรียนแบบ Active Learning

๑) กิจกรรมเป็นรายบุคคล (individual activities)

๒) กิจกรรมแบบจับคู่ (paired activities)

๓) กิจกรรมกลุ่มย่อย (small group activities)

๔) กิจกรรมแบบโครงงาน (project activities)

การเลือกใช้กิจกรรมรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของ การจัดกิจกรรม จำนวนผู้เรียน ระยะเวลาในการทำกิจกรรม ขนาดของห้องเรียน พื้นที่ในการทำกิจกรรม รวมทั้งทักษะความสามารถในการดำเนินกิจกรรมของผู้สอน สำหรับแนวทางการวัด และประเมินผลควรเป็น Authentic assessment และ Alternative assessment แต่สิ่งที่ผู้สอนควรคำนึงถึงคือการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะใช้เวลามากขึ้น ดังนั้นควรมี การบริหารจัดการเวลาในชั้นเรียนให้คุ้มค่ามากที่สุด ผู้สอนต้อง ให้ความสำคัญกับการวางแผนและการเตรียมความพร้อมของ การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้วย

การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จได้ทั้งด้วยการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนการจัดการเรียนรู้ที่เกิจาก การลงมือปฏิบัติของนักเรียนทั้งเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม และสุดท้ายการจัดการเรียนรู้สำเร็จได้อาจมีการใช้หรือไม่ใช้ แต่การจัดการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของทั้งผู้สอนและผู้เรียนในบทบาท ที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนค่อนข้างมีอิสระ ในการเรียนรู้ ดังนั้นในลำดับแรกผู้สอนต้องฝึกให้นักเรียนแต่ละ คนมีความรับผิดชอบต่อการฝึกฝนตนเองเพื่อให้มีทักษะพื้นฐาน ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๖}

สุพรรณิ ชาญประเสริฐ ได้กล่าวว่ “Active Learning การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” คือ การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความสนใจ ความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองในตัวผู้เรียนมากขึ้น^{๑๗}

วิภาพรรณ พินลา ได้กล่าวถึง “การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” ไว้ว่า ครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนและเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดการออกแบบการเรียนรู้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาของผู้เรียนที่หลากหลายเน้นเป้าหมายเป็นสำคัญ^{๑๘}

พิมพ์ลักษณ์ โมรา ได้กล่าวถึง “การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑” ไว้ว่า การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ เน้นการจัดการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองสนใจ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง^{๑๙}

วิภาดา พินลา ได้กล่าวว่ “การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนคิดอย่างรอบคอบ จากการเผชิญกับปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันทั้งในและนอกห้องเรียน แล้วสามารถเปรียบเทียบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือ

^{๑๖} สุพรรณิ ชาญประเสริฐ, “Active Learning การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑”, นิตยสาร สสวท., ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๑๘๘, (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๖.

^{๑๘} วิภาพรรณ พินลา, “แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๓๐(๑) (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐): ๓๓

^{๑๙} พิมพ์ลักษณ์ โมรา, “การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน : ทางเลือกในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๕๑.

ขัดแย้งกัน แล้วพิจารณาสรุปความจากข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นด้วยการใช้คำถาม สำหรับการแก้ไขปัญหาหรือนำไปปฏิบัติในอนาคตได้^{๒๐}

National Education Association ได้กล่าวถึง “การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑” ไว้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในทุกรูปแบบและทุกระดับ จำเป็นที่จะต้องเน้นกระบวนการเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะสำคัญต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurship) และการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม มากกว่าการจัดการเรียนรู้เพียงเพื่อให้ผู้เรียนฝนคำตอบที่ถูกต้องลงในแบบทดสอบเท่านั้น^{๒๑}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาทักษะทางด้านความคิด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูทำหน้าที่เป็นโค้ชหรือเป็นผู้ชี้แนะเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนมีอิสระทางด้านความคิด ได้ค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองสนใจ และเกิดเป็นองค์ความรู้แปลกใหม่แก่ตนเอง

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

๒.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาทั่วไป

คำว่า จิตอาสา มีตำราวิชาการและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า “จิตอาสา” เกิดจากคำสองคำคือ “จิต” ซึ่งมีความหมายเดียวกับใจ จิตหมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก คิดและนึก และอีกคำคือ “อาสา” หมายถึงรับทำโดยเต็มใจ เมื่อรวมกันแล้วจะหมายถึงนึกและคิดเสนอตัวรับทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ภาษาอังกฤษใช้คำที่มีความหมายสอดคล้องและใกล้เคียงกันคือ Voluntary Spirit หรือ Volunteer Spirit หรือ Philanthropy ทั้งนี้ยังหมายถึง บุคคลที่นึกคิด และคิดเสนอตัว รับทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้มีคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับคำว่าจิตอาสา ดังนี้^{๒๒}

^{๒๐} วิภาดา พินลา, “กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาการวิเคราะห์สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม): ๓๕๙.

^{๒๑} National Education Association (NEA).(2010). Preparing 21 st century students for a global society: An educator’s guide to the “four Cs.” [ออนไลน์], แหล่งที่มา: Retrieved from <http://www.nea.org/assets/docs/A-Guideto-Four-Cs.pdf>. [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒๙.

“อาสาสมัคร” เป็นคำวิเศษณ์หมายถึง ที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่นทหารอาสาสมัคร และที่เป็นคำนาม หมายถึงบุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่นเขาเป็นอาสาสมัคร ภาษาอังกฤษใช้ว่า Volunteer

“จิตสาธารณะ” เกิดจากคำสองคำคือ จิตซึ่งได้อธิบายแล้ว และสาธารณะซึ่งเป็นคำวิเศษณ์หมายถึงเพื่อประชาชนทั่วไป เมื่อนำมารวมกันจะมีความหมายว่านึกและคิดทำเพื่อประชาชนทั่วไป หรือจิตที่คำนึงประโยชน์ของสาธารณะหรือสังคม ภาษาอังกฤษใช้ว่า Public Mind

“จิตสำนึกทางสาธารณะ” (Public Conscience) เกิดจากคำสองคำคือจิตสำนึกซึ่งมีความหมายว่าความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในรูปแบบค่านิยมทางจริยธรรม และคำว่าสาธารณะเมื่อรวมกันแล้วหมายถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี คิดทำเพื่อประชาชนทั่วไป^{๒๓}

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัครว่า “เป็นเลือกการกระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งควรกระทำ และเป็นการรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง” ในส่วนขององค์ประกอบของคำว่าอาสาสมัครนั้นประกอบไปด้วย

- ๑) การเลือก (Choose) หมายถึงการมีอิสระเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
- ๒) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึงการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคม
- ๓) ไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง (Without Monetary Profit) หมายถึงไม่ได้หวังผลตอบแทนในรูปของเงินหรือรายได้ทางอื่น แต่อาจได้ผลรางวัลกลับมาเพื่อทดแทนค่าใช้จ่ายที่ใช้ไป แต่ไม่สามารถเทียบเท่ากับค่าของสิ่งที่ได้กระทำไป
- ๔) ไม่ใช่ภาระหน้าที่ (Beyond Basic Obligation) หมายถึงการกระทำที่อยู่นอกเหนือภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ^{๒๔}

การทำงานจิตอาสาจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง ๔ ข้างต้นครบทุกข้อ หากขาดข้อหนึ่งข้อใดจะไม่ถือว่าเป็นงานจิตอาสา ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งอาสาสมัครเปิดพ्लीชไฟไปวางที่ตึกแห่งหนึ่งเพื่อทำลายอาคารและทำร้ายคนในอาคารนั้น เพื่อให้โครงการเข้าร่วมกับผู้ก่อการร้ายของเขาเสร็จสมบูรณ์ ในส่วนองค์ประกอบข้อที่ ๑ ถือว่าสมบูรณ์เนื่องจากเขาเป็นผู้เลือกที่จะนำระเบิดพ्लीชไฟไปวาง ถึงแม้ต้องสูญเสียชีวิตจากการกระทำครั้งนี้ องค์ประกอบข้อที่ ๓ ถือว่าสมบูรณ์เช่นกัน

^{๒๓} อ้างแล้ว.

^{๒๔} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, ระบบการบริหารจัดการ งานอาสาสมัคร ศึกษากรณี : มูลนิธิพุทธรธิดาใจได้หวัน, (กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีณติง, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓-๑๔.

เนื่องจากเขาไม่หวังผลตอบแทนจากการทำงานชิ้นนี้ องค์ประกอบข้อที่ ๔ สมบูรณ์เช่นกัน เนื่องจากเขามีความประสงค์กระทำงานนี้ให้สำเร็จแม้ไม่ใช่ภาระหน้าที่ของเขา อย่างไรก็ตามงานของเขาไม่ถือว่าเป็นงานจิตอาสาเพราะขาดองค์ประกอบข้อที่ ๒ คือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคมหากแต่การกระทำของชายผู้นี้กลับสร้างความเดือดร้อนความแตกแยกให้สังคม แม้จะต้ององค์ประกอบอีก ๓ ข้อครบก็ตาม การทำงานจิตอาสาจึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบครบสมบูรณ์ทั้ง ๔ ประการ โดยไม่สามารถขาดข้อใดข้อหนึ่ง

พุทธทาสภิกขุ ให้คำจำกัดความของคำว่า “จิตอาสา” ซึ่งท่านอธิบายในเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยท่านกล่าวไว้ว่า สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้ เมื่อนุชนุชนมีการให้ทาน คือ มีความกรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจาคะ คือความเสียสละ ซึ่งใกล้เคียงกับสังคมไทยในอดีตที่มีความกรุณาและการแบ่งปัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้คนในสังคมนั้นๆ มีความปรารถนาดีต่อกัน และเป็นไปอย่างยั่งยืน^{๒๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความหมาย “จิตอาสา” ในหมวดคำอธิบาย “จาคะ” ว่าเป็นการกระทำที่เสียสละ หากผู้ใดมีจาคะ จะสามารถทำทานได้อย่างเต็มที่ สละได้ถึงความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น หรือเรียกอีกคำว่ามีน้ำใจ เป็นผู้ใจกว้าง รับผิดชอบ และพร้อมบำเพ็ญคุณธรรมและบารมี นอกจากนี้ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ ในเรื่องการช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้เขามีความสุขว่าเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนซึ่งมีความหมายเดียวกับการทำงานจิตอาสา โดยท่านกล่าวไว้ในเรื่องคุณสมบัติสำคัญของบุคคลโสดาบันข้อที่ ๔ คือจาคะซึ่งท่านให้ความหมายของจาคะว่าการสละทั้งวัตถุและกิเลส การให้โดยไม่ปรารถนาผลตอบแทน เนื่องจากอริยสาวกทั้งหลายเป็นผู้มีจิตที่พ้นจากความต้องการผลประโยชน์ใดๆ การให้ของท่านจึงเป็นความสุขที่ได้กระทำ นอกจากนี้ท่านยังมีความเข้าใจผู้อื่น เห็นความทุกข์ ความเดือดร้อนของผู้อื่นได้อย่างรวดเร็ว และมีใจที่พร้อมจะเข้าไปช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้พวกเขาพ้นทุกข์^{๒๖}

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความหมายของคำว่า “จิตอาสา” คือจิตที่พร้อมจะสละแรงกายความสามารถ สติปัญญาและเวลาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคม เป็นจิตที่เป็นสุขเมื่อได้ทำความดี ไม่

^{๒๕} พุทธทาสภิกขุ, **โอวาทท่านพุทธทาส**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐.

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **กฐินสองที่สายใจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๓๒-๓๖.

นึ่งดูตายเมื่อพบเห็นผู้ประสบกับความทุกข์ยาก เป็นการยกระดับปัญญาและสำนึกทางสาธารณะ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้น ในการสร้างสังคมที่ดีงาม เป็นสังคมที่เป็นธรรมและมีสันติ^{๒๗}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แสดงปาฐกถาในพิธีประสาทปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ มีตอนหนึ่งกล่าวเกี่ยวกับการทำงานจิตอาสาไว้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผลิตนิสิตออกมาเพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มความรู้และความสามารถ ทำงานด้วยความเป็นจิตอาสาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะเห็นได้ว่างานจิตอาสามีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของสังคมมาก พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) จึงต้องกล่าวกระตุ้นและเตือนให้นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตระหนักในจุดนี้^{๒๘}

พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), นักวิชาการทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการงานจิตอาสาไว้ดังนี้ พุทธศาสนบัณฑิตคือบทบาทความเป็นนักจิตอาสาแบบเต็มตัวเนื่องด้วยหน้าที่ของพุทธศาสนบัณฑิตมีบัญญัติไว้ว่าเป็นผู้ให้ธรรมทานการให้ธรรมทานคือการให้ธรรมะ เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ช่วยขจัดปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้น^{๒๙}

สรุปได้ว่า ความหมายของจิตอาสาตามแนวนักวิชาการพุทธศาสนาเถรวาทมีความหมายคือบุคคลหรือการกระทำที่เป็นการสงเคราะห์ การสละแรงกาย กำลังทรัพย์ความสามารถ และเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ยากโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งความหมายตามแนวนักวิชาการพระพุทธศาสนานี้มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันกับความหมายของจิตอาสาโดยทั่วไปที่ว่าจิตอาสาเป็นทั้งบุคคลหรืองานที่ผู้กระทำให้เลือกกระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่

^{๒๗} พระไพศาล วิสาโล, *เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน*, (กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๒๘} พระธรรมโกศาจารย์, *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธไม่สนองตัณหาของมนุษย์*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://nsw.mcu.ac.th/En/news_in.php?group_id=1&NEWSID=8740 [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๒๙} พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), “บทบาทพุทธบัณฑิตที่สังคมพึงประสงค์”, *พุทธจักร*, ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๐-๓๗.

๒.๓.๒ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาทั่วไป

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของจิตอาสาไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายคำว่า “จิตสำนึก” หรือ “จิตสาธารณะ” (เช่น จิตสำนึกต่อศาสนา) คือ ความตระหนักในหน้าที่ของ ศาสนิกชนพึงปฏิบัติต่อศาสนา หรือจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ก็คือการใช้สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับ คำว่า “จิตสำนึก” จึงเป็นอีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “จิตอาสา” ^{๓๐}

ชลลดา ทองทวี กล่าวถึงความหมายของจิตอาสาว่า จิตอาสา คือ กิจกรรมอาสาสมัคร เป็นกระบวนการของการฝึกการ “ให้” ที่ดี เพื่อขัดเกลา ละวางตัวตน และบ่มเพาะการรักผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไขเป็นการยอมสละตน เพื่อรับใช้และช่วยเหลือที่ประสบกับความทุกข์ยากลำบากในวิถีของพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ^{๓๑}

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุป ได้ว่า จิตสำนึกเป็นพฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ เป็นภาวะทางจิตตื่นตัว และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้นและประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นจิตสำนึก

๒.๓.๒.๑ ลักษณะของจิตอาสาทั่วไป

มีการกำหนดลักษณะของคำว่า จิตอาสาหรือสาธารณะไว้อย่างหลากหลาย ทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่นจิตสาธารณะ สำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะ เป็นต้น และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ เช่น Public Consciousness หรือ Public Mind ซึ่งสามารถสรุปลักษณะจิตอาสาได้ว่าหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล เกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่แสดงออกมาโดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก นักวิชาการกล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาไว้ ดังนี้

^{๓๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๒๑๒.

^{๓๑} ชลลดา ทองทวี, บทความเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา, เครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา, คอลัมน์ ณ พรหมแดนแห่งความรู้, โพสต์ทูเดย์ (ฉบับวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙).

ชาย โพธิ์ลีตา และลัดดาวัลย์เกษมเนตร กล่าวว่าพฤติกรรมที่แสดงออกใน ๓ องค์ประกอบ ตามนิยามความหมายจิตสาธารณะ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจากการดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ลักษณะการใช้ของส่วนรวมรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

องค์ประกอบที่ ๒ คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมวิสัยในที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจากการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมการรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ ๓ คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

๑. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
๒. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น^{๓๒}

๒.๓.๒.๒ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาไว้ว่าจิตอาสา จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) มาจากคำว่า P+U+B+L+I+C = Public = สาธารณะ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. P = Professional ทำงานแบบมืออาชีพ คนไทยทุกคนที่คิดใหม่ ทำใหม่จะต้องเป็นมืออาชีพ รู้ลึกในหน้าที่ รับผิดชอบ รู้รอบในงานที่เกี่ยวข้อง ต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา หาความรู้ใหม่เสมอ

๒. U = Unity เอกภาพ ค่านิยมใหม่ต้องเป็นไปในทิศทางของความสามัคคีในหมู่คณะไม่อิฉาธิษฐานกัน ควรจะฝึกการทำงานเป็นทีม เพราะการที่คนในองค์กรมีเอกภาพ จะช่วยให้การขับเคลื่อนภาระงานเพื่อมวลประชา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีหลายองค์กรที่คนในองค์กรกลัวกันได้ดี เลยไม่มีใครทำอะไร คนไทยทุกคนก็ไม่ได้อะไรด้วย แต่ในความเป็นเอกภาพก็ยอมให้มีความแตกต่างได้ แต่อย่าแตกแยก

๓. B = Believe ความเชื่อ คนไทยทุกคนจะต้องทำงานด้วยความเชื่อ เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง แล้วยึดให้มั่น ถ้าคนไทยทุกคนขาดแล้วซึ่งความเชื่อ การทำงานก็จะขาดพลัง

^{๓๒} ชาย โพธิ์ลีตา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๒-๓, ๑๔-๑๕.

๔. L = Locally ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนไทยทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อ และศรัทธาในความ เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันทสมันิยมลง จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบ และเข้ากับบริบทของสังคมไทย คนไทยทุกคน ต้องเลิกล้มภูมิปัญญาของคนในระดับรากหญ้า แล้ว หันไปสู่วิถีของการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน

๕. I = Integrity ความซื่อสัตย์ คนไทยทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง เพื่อเป็น แบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดี เพื่อชาติ งานทุกชิ้น จะต้องตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

๖. C = Creative สร้างสรรค์ คนไทยทุกคนจะต้องคิดและทำงานที่สร้างสรรค์ พัฒนา นวัตกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับสังคม ต้องไม่หยุดนิ่ง เพื่อประชาชนและประเทศชาติ^{๓๓}

การมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล จิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อม ทั้งภายในและ ภายนอก

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็น ภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่างๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ใน ส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้ เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับสำนึก ของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน ดู ละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมือง ขัรบถฝ่าการจราจรที่แออัด

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลใน การพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะ การปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝน และสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

ดังนั้น การเกิดจิตอาสาหรือจิตสำนึก ไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายใน หรือภายนอกเพียงอย่างเดียวใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจาก ภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดย

^{๓๓} ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร, *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เดือนตุลา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

ธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรร บุคคลระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

จิตอาสาเพื่อส่วนรวมนั้นสามารถกระทำได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. โดยการกระทำของตนเองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ และเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

๒. มีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

๒.๓.๒.๓ ประเภทของจิตอาสาทั่วไป

ประเภทของจิตอาสาแบ่ง ๔ ประเภท ดังนี้

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม

๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก

๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน ต้องช่วยกันแก้ไข

๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาล้วนสอนให้เราทุกคนทำความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทหรือลักษณะของจิตอาสาทั่วไป ดังนี้

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ได้ให้ความหมายอันเป็นสากลของคำว่า “อาสาสมัคร” ซึ่งใช้เทียบเคียงกับภาษาอังกฤษทั้งสองคำ คือ “Volunteer” และ “Volunteerism” นั้น นักวิชาการและผู้ทำงานในวงการอาสาสมัคร เช่น ซูซาน เจ เอลลิส และ แคเธอรีน เอช โนค (Susan J Ellis และ Katherine H.Noques) ได้เห็นพ้องในความหมายว่า “เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่” ^{๓๔}

^{๓๔} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, “บัณฑิตอาสาสมัคร: ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”, วารสาร คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ (มกราคม-มีนาคม, ๒๕๔๔): ๓๓-๓๓.

แซมมวล โอลิเนอร์ (Samuel Oliner) ได้ทำการศึกษากลุ่มบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ ๖ กลุ่ม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นั้นมีอยู่หลายด้านด้วยกัน เช่น ได้รับแบบอย่างที่ดีจากผู้ปกครอง มีความกล้าหาญ ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ความใส่ใจ การมีศีลธรรม ไม่ปรารถนาที่จะเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ เคารพตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม พึงพอใจในตนเอง รักความยุติธรรม เชื่อว่าทุกอย่างแก้ไขได้ ใส่ใจหลักศาสนา รู้สึกว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ต้องการช่วยเหลือชุมชน ต้องการความใกล้ชิด ใส่ใจหลักศาสนา รู้สึกว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ต้องการช่วยเหลือชุมชน ต้องการความใกล้ชิด พัฒนาตนเอง และลดความรู้สึกผิด^{๓๕}

แมทธิว แฮมิลตัน และแอฟชาน ฮัสเซน (Mathew Hamilton and Afshan Hussain) ได้กล่าวถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในบทความเรื่อง “วิวัฒนาการทางพันธุกรรมของพฤติกรรมทางสังคม” ในวารสาร Journal of theoretical Biology โดยได้เสนอข้อคิดที่ดัดแปลงมาจากแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วิน ที่ว่า พฤติกรรมการเสียสละของสิ่งมีชีวิตเพื่อการอยู่รอดของส่วนรวม หรือการอยู่รอดร่วมกัน ในวงศาณญาติ (Inclusive Fitness) ซึ่งหมายถึง นอกจากการเสียสละเพื่อลูกๆ แล้วยังมีการเสียสละเพื่อเครือญาติ เพื่อให้คงไว้ซึ่งการสืบเนื่องของวงศ์ตระกูล ทฤษฎีของแฮมิลตัน นี้ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการเสียสละให้กับคนที่ไม่ใช่ญาติได้ เพราะแท้จริงแล้วในสังคมนั้นมีพฤติกรรมการช่วยเหลือบุคคลอื่นๆ แม้ไม่เคยรู้จักมาก่อน หรืออยู่ห่างไกลกันก็ตามปรากฏอยู่ด้วย^{๓๖}

โรเบิร์ต ล.คิกเคอเบอเกอร์ (Roberta L. Knickerbocker) กล่าวว่า นอกจากความรู้สึกเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แล้ว พฤติกรรมเพื่อสังคม (Prosocial Behavior) ก็เป็นอีกมุมมองหนึ่งที่อธิบายได้ถึงการเข้ามาเป็นอาสาสมัครของผู้คน โดยพฤติกรรมการเพื่อสังคมนั้นประกอบด้วยค่านิยมที่สำคัญ ดังนี้

- (๑) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
- (๒) ความเสมอภาค (Equity)
- (๓) การเสนอสนอง (Reciprocity)

นอกจากนี้ คำว่า “Prosocial Behavior” ได้ถูกนำมาใช้โดยนักวิชาการทางด้านสังคม ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๓ อันเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับคำว่า “Antisocial Behavior” ที่หมายถึง “พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม” การศึกษาถึงพฤติกรรมเพื่อสังคมนั้นนับเป็นความ

^{๓๕} Samuel Oliner, *Extraordinary Acts of Ordinary People: Faces of Heroism and Altruism*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.altruisticlove.org/docs/s_oliner.html. [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๓๖} Mathew Hamilton and Afshan Hussain, *การเสียสละและพฤติกรรมเพื่อสังคม จิตวิทยา สังคมกับชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๕๘-๖๕.

พยายามที่จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มเพื่อความสมานฉันท์ แรงจูงใจที่สำคัญในการมีพฤติกรรมเพื่อสังคมมีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกรู้สึเพื่อเสียสละ (Altruism) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ หลักปฏิบัติทางศาสนา เราจะเห็นได้ว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้ประชาชนหยิบยื่นความช่วยเหลือให้กับผู้ด้อยโอกาส^{๓๗}

วิกเตอร์ เอช วีรูม (Victor H. Vroom) กล่าวว่า แนวคิดที่อธิบายสภาวะจิตใจของอาสาสมัครดังกล่าวแล้ว ทฤษฎีด้านแรงจูงใจอีกหลายทฤษฎีก็ถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมการทำงานอาสาสมัครมากมาย เช่น ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ที่อธิบายการเกิดขึ้นของพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นผลจากการตัดสินใจเลือกทำด้วยความสำนึกที่เกิดจากความเชื่อและทัศนคติ โดยการกระทำที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อความสุขของตนเอง หรือไม่ก็ลดความทุกข์ใจที่มีอยู่เดิมผลการสำรวจอาสาสมัครเยาวชนในประเทศไทยสหรัฐอเมริกาโดยแกลลัป (Gallup) พบว่าเยาวชนมีแนวโน้มที่จะมาเป็นอาสาสมัครหากได้รับการชักชวน มากกว่าเยาวชนที่ไม่ได้รับการชักชวนถึง ๔ เท่า และการเป็นอาสาสมัครช่วยสร้างความพึงพอใจอันเชื่อมโยง กับสิ่งที่ตั้งใจคาดหวัง (Valence and Expectancy) เช่น ประสบการณ์ใหม่ มุมมองใหม่ เพื่อนใหม่ การเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและพฤติกรรมที่ดีขึ้น ฯลฯ คนที่เข้าไปเป็นอาสาสมัครจะมีความเชื่อในการเฝ้าระวังการเอื้อเพื่อเสียสละ (Altruism) อยู่ก่อนแล้ว จึงมีแนวโน้มที่จะพิสูจน์ผลของการกระทำ (Instrumentality) กับความเชื่อนั้น^{๓๘}

สรุป จิตอาสาหรืออาสาสมัคร แยกลักษณะได้เป็น ๑) สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม ๒) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก ๓) ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน ต้องช่วยกันแก้ไข ๔) ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในศาสนาทุกศาสนาสอนให้เราทุกคนทำความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้เรามีความเอื้อเพื่อเสียสละต่อกันสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

^{๓๗} Robert A. Knickerbocker, **Prosocial Behavior**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http:// learningtogive.org/papers/concepts/prosocialbehavior.html](http://learningtogive.org/papers/concepts/prosocialbehavior.html). 2003. [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๓๘} Matthew Hamilton and Afshan Hussain, **Americas Teenage Volunteers Civic Participation Begins Early in Life**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.independentsector.org/programs/research/teenvokun1.pdf>. [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

๒.๓.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาเชิงพุทธ

จิตอาสา ถือว่าเป็นเหตุผลหลักของพระพุทธศาสนาในการทำงานเพื่อสังคม ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสแก่ภิกษุ คราวส่งพระสาวกชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนา ว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขายเทวมนุสสานัม แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป”^{๓๙}

๒.๓.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสา

(ก) ความหมาย

จิตอาสา แยกศัพท์ คือ จิต + อาสา ที่แปลได้ว่า จิต หมายถึง ใจ, สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด อาสา หมายถึง ความหวัง ความต้องการการรับ ทำโดยเต็มใจ สมครใจ แสดงตัวขอรับทำการนั้น^{๔๐}

จิตอาสา จะมีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึก (ความรู้สึกดีหรืออยากตอบแทนสิ่งที่ตนเป็น ประโยชน์ต่อตนเอง สังคม โลกมวลมนุษย์) หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย จิตสาธารณะ, จิตสำนึกสาธารณะ, จิตบริการ, จิตอาสา, จิตสำนึกทางสังคม คำศัพท์เหล่านี้ มีลักษณะมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือปฏิบัติในแง่เดียวกัน โดยความหมายของศัพท์เหล่านี้ท่านกล่าวหมายเอาสรุปได้ ๕ ประการ^{๔๑} คือ

(๑) จิตสาธารณะ คือ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมจิตสำนึก (ความรู้สึกดีหรืออยากตอบแทนสิ่งที่ตนเป็น ประโยชน์ต่อตนเอง สังคม โลกมวลมนุษย์) หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน, การคำนึงถึงผู้อื่นร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

(๒) จิตสาธารณะ คือ จิตอาสา ที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อส่วนรวม โดยการแสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับ

^{๓๙} วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๙., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๔๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑๒.

^{๔๑} พระไพศาล วิสาโล, เครือข่ายจิตอาสา คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง, ๒๕๕๙, หน้า ๗.

(๓) **จิตสาธารณะ** คือ การสำนึกสาธารณะ ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่างๆที่เป็นของส่วนรวม

(๔) **จิตสาธารณะ** คือ จิตบริการที่เกี่ยวกับการคิด และการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งความสุขของผู้อื่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตั้งใจดีและเจตนาดี

(๕) **จิตสาธารณะ** คือ จิตสำนึกทางสังคมที่สำนักงานและคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้อธิบายว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

(ข) ความสำคัญของจิตอาสา

พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน บุคคลต้องความช่วยเหลือมีอยู่มาก การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆมากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงร่วมกันพิจารณาว่า ตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่มิจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม่ จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทยเครือข่ายจิตอาสาเป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยตามปกติแล้ว การทำงานในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการทำงานที่เสี่ยงต่อชีวิตหรือการทำงาน เพราะถือว่าทำงานด้วยจิตอาสาลงไปทำ แต่เนื้อหาในการทำงานลักษณะนี้ กล่าวคือทำงานมีความมุ่งหมายต่องานในตัว มีคุณค่า และเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ แต่ผู้ทำงานจะเข้าใจความมุ่งหมาย และเห็นประโยชน์แค่ไหน ถ้ามองเห็นประโยชน์แล้วมีแรงกระตุ้นคือศรัทธาวิริยะ ชันติ สติ ปัญญา นี่คือน้องประกอบของนักจิตอาสาอันเป็นแรงกระตุ้นในการทำงานของนักจิตอาสา จำเป็นต้องมีและสร้างให้เกิดขึ้น แรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงานของจิตอาสา ต้องประกอบด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ ศรัทธาคือการที่มีความเชื่อ ความมั่นใจ เห็นคุณค่า เป็นประโยชน์ของงานนั้น ศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญ เป็นหลักที่อยู่ในใจเรา เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานที่เป็นเรื่องทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้นงานไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่ปรากฏมองเห็นกันภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักในทางจิตใจเป็นฐานอยู่ด้วยก็คือ ความศรัทธา ถ้าเราจะทำงานให้มีความสุขก็ต้องมีศรัทธาในงานด้วย บุคคลที่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง จะรู้สึกถึงความอึดใจ มีความสุขที่ได้จากการให้

และมีพลังมากขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกมากมาย และนี่คือการทำบุญที่พระพุทธศาสนาสรรเสริญ^{๔๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า การพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในการงานนี้ นอกจากจะเกิดผลภายนอกเช่น อาจจะได้ผลตอบแทนหรือได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับงานแล้ว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตัวเองไม่ว่าภายนอกเราจะได้รับผลตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่ในตัวเราเรารู้ ก็คือการที่เรามีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น เขาก็มีผลตอบแทนให้หรือจะไม่มีก็แล้วแต่ แต่เรารู้สึกในตัวเองของเรา เราทำไปแล้วเราก็อิ่มใจของเรา ถ้ารู้สึกว่าการทำอะไรแล้ว เราทำได้ดีขึ้น นี่คือการพัฒนาตนเอง ขอให้เรามีความภูมิใจสบายใจในตัวได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน เช่นเราทำงานเกี่ยวกับงานรับอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวมของสังคม^{๔๓}

จากทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าความสำคัญของจิตอาสา เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในกิจการงานนั้นเกิดแรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงาน ทำด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจ เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของงานนั้น เมื่อทำงานที่เป็นเรื่อง ทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง ปรากฏมองเห็นกันภายนอกและมีเกิดผลภายใน มีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น ทำไปแล้วเกิดความสบายใจอิ่มใจ มีความภูมิใจได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน

๒.๓.๓.๒ ลักษณะจิตอาสา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสา สรุปความได้ว่าจิตอาสา คือ การกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า “จิตอาสา” ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัชฌิเรียกเต็มว่า อริยวัชฌิ แปลว่าหลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งแสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีความหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่านี้มี ๕ ประการ คือ (๑) ศรัทธา (๒) ศีล (๓) สุตะ (๔) จาคะ และ (๕) ปัญญา กล่าวโดยสรุป “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าคือต้นแบบจิตอาสาที่ดี และพระพรหมคุณาภรณ์ ได้สรุปลักษณะของจิตอาสาว่าประกอบด้วยลักษณะดังนี้

^{๔๒} พระไพศาล วิสาโล, เรื่องเล่าจิตอาสา, “จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๒.

๑. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี
๒. เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
๓. เป็นนักวิเคราะห์ วิจัย สำรวจแนวคิดหรือประชาคมติ และสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่นั้น ๆ
๔. เป็นผู้มีความสามารถ ในการจัดกิจกรรมสื่อสารสัมพันธ์ และดำเนินงานตามแผนงานอย่างเป็นระบบ
๕. เป็นผู้มีความสามารถในการให้คำปรึกษา และแนะนำในกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การทำงานเชิงรุกเป็นหน้าที่ของนักจิตอาสาจะมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุ ทั้งต้นเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุ นั้น ๆ ปัญหา นั้น ๆ งานนั้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตประจำวันได้หรือไม่ หรือตลอดทั้งหน้าที่การงานหรือการกระทำที่มีผลกระทบระยะสั้นระยะยาวแค่ไหน แม้แต่ปัญหาอื่น ๆ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้คือคุณสมบัติของนักจิตอาสา^{๔๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสา ในอีกลักษณะหนึ่งว่า จุดสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา คือความสับสนเกี่ยวกับขอบเขตที่แยกต่างหากจากกันและที่สัมพันธ์กันระหว่างกรรมนิยาม (การกระทำคือหน้าที่) กับสังคมนิยม สมัยนิยม) เพื่อความแจ่มแจ้งในเรื่องนี้ เปื้องแรกขอให้พิจารณาให้ผลของกรรม โดยแบ่งเป็น ๔ ระดับคือ

๑. ระดับภายในจิตใจ ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ มีการสั่งสมคุณสมบัติ คือกุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิดความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ และความสุความทุกข์เป็นต้น
๒. ระดับบุคลิกภาพ ว่ากรรมทำให้เกิดผลในด้านการสร้างเสริมนิสัย ปรุงแต่งลักษณะความประพฤติการแสดงออก ทำที่ การวางตนปรับตัว อาการตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ไปอย่างไรบ้าง การให้ผลระดับต่อเนื่องออกมาจากระดับที่ ๑ นั้นเอง และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกัน แต่แยกพิจารณาเพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น
๓. ระดับวิถีชีวิตของบุคคล ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนา ประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเสื่อมความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ และความสูญเสียต่าง ๆ ที่ตรงข้าม ซึ่ง

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ** (อารยวัฑฒิ), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

รวมเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม ผลระดับนี้อาจแยกมองได้สองด้านคือผลสนองจากปัจจัยด้านอื่น ๆ ของสภาพแวดล้อมที่นอกจากคน ผลสนองจากปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม

๔. ระดับสังคม ว่ากรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำ มีผลต่อความเป็นไปของสังคม อย่างไรก็ตาม เช่นทำให้เกิดความเสื่อมความเจริญ ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมนุษย์ทั้งหลาย รวมทั้งผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่นๆแล้วย้อนกลับมาหาตัวมนุษย์เอง^{๔๕}

จันงค์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาโดย สรุปความได้ว่า เมื่อมนุษย์พัฒนาทั้งด้านจิตใจ บุคลิกภาพ วิถีชีวิตบุคคล และสังคมไปพร้อม ๆ กัน กลยุทธ์เชิงรุกในการพัฒนาหรือพุทธศาสตร์บัณฑิต ได้แสดงบทบาทของความเป็น นักจิตอาสาแบบเต็มตัว คือหน้าที่ของพุทธศาสตร์บัณฑิตไว้ว่า หน้าที่โดยตรงพระสงฆ์ หรือพุทธศาสตร์บัณฑิตนั้นมีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน ธรรมทานคือการให้ธรรมะ แจกความหมายออกไปว่า เป็นการพยายามชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงาม หรือหลักการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบสิ่งที่ดีงามสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความทุกข์ ความขัดข้องต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสถานเช่นนี้ ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ในตัว หรือจะว่าเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาก็ได้ โดยมีบทบาทในทางสังคมเองบ้างพฤติกรรม กิจกรรมและกิจการต่าง ๆ พระสงฆ์มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมไปด้วยเพราะฉะนั้นพระสงฆ์หรือพุทธศาสตร์บัณฑิตจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญ ในวิถีชีวิตของสังคมแห่งมวลมนุษยชาติทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลกทางธรรม พุทธศาสตร์บัณฑิตได้รับการเคารพนับถืออย่างสูง พุทธศาสตร์บัณฑิตยังมีหน้าที่ให้บริการด้านอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นกลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการเพื่อเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อให้สังคมเกิดความมั่นคง และมีความอยู่เย็นเป็นสุขในการดำเนินชีวิตในสังคมสืบไป^{๔๖}

คุณสมบัตินักพัฒนาจิตอาสาควรที่ควรจะมี อันเป็นลักษณะของผู้มีจิตอาสา ดังนี้

๑. เริ่มต้นทำงานอย่างมีเป้าหมาย
๒. เข้าถึงจิตใจประชาชนในพื้นที่
๓. ขณะลงพื้นที่ทำงานเป็นผู้อ่อนถ่อมตนไม่ยกตนข่มผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมทำงาน

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๗ -๑๘๘.

^{๔๖} จันงค์ ทองประเสริฐ, “พุทธจักรโลกร่มเย็นดับเข็ญได้ด้วยศาสนา”, **วารสารพุทธจักร**, ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๖ - ๓๘.

๔. มีหลักยึดมั่นในการทำงาน

๕. มีความเคารพยำเกรงต่อเพื่อนร่วมงานและความยำเกรงคนพื้นที่

๖. ใส่ใจต่อการพัฒนาตนให้เป็นคนมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะพัฒนาทุกฝ่ายไปพร้อมกันกับนักจิตอาสา

หลักการทำงานด้านจิตอาสา จิตสาธารณะ อันเป็นลักษณะจิตอาสาว่า การทำงานเชิงรุก ลงสู่พื้นที่เป้าหมายหรือกลุ่มเป้าหมายนั้น ฉะนั้นการทำงานเชิงรุก การที่จะให้มีความสุขกับงานนั้น หรืออาสาที่จะกระทำงานนั้น คือ มองงานให้มีความหมายหลายอย่าง จนกระทั่งในที่สุดไม่มองไม่คำนึงหมาย ไม่หวังอะไรข้างหน้า แต่มองในขณะที่ทำ ว่าเราได้ฝึกฝนพัฒนาตัวเองทุกขณะ ทำให้ถูกต้องตามแนวทางวิถีของมันแล้วก็มีความสุข เมื่อมีความสุขก็มีความสุขแล้ว ก็ขยายไปสู่ภาคปฏิบัติตามแนวทางของการทำงานที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แท้จริง จึงต้องมีหลักในการทำงาน

๒.๓.๕ ตัวอย่างจิตอาสาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาบุคคลตัวอย่างจิตอาสาที่ใช้หลักพุทธธรรมที่เกื้อกูล การทำงานจิตอาสา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ๖ ท่าน คือ

- ๑) พระสารีบุตรเถระ
- ๒) พระมหาโมคคัลลานะ
- ๓) พระทัฬหฬลบุตร
- ๔) หมอชีวกโกมารภัจจ์
- ๕) อนาถบิณฑกเศรษฐี
- ๖) นางวิสาขมหาอุบาสิกา

๑) **พระสารีบุตรเถระ** มีพระนามเดิมว่า “อุปติสสะ” มารดาชื่อ สารี เกิดที่หมู่บ้าน อุปติสสะ เมืองนาลันทา ในตระกูลพราหมณ์มหาศาล เมื่อช่วงเป็นหนุ่มน้อย บิดาได้หาเด็กหนุ่มวัยเดียวกันเป็นบริวารถึง ๕๐๐ คนวันหนึ่ง หลังจากได้ชมมหรสพดังเช่นทุกปีบนยอดเขาแล้ว กลับมีอาการอาการและความรู้สึกที่ไม่เหมือนเก่าเราเองมัวมาหลงดูอยู่ทำไม โฉนจึงไม่แสวงหาโมกขธรรม (ความหลุดพ้น) มีความเบื่อหน่ายในชีวิต” และได้ออกบวชอยู่ในสำนักของสัทธชัยปริพาชก ก็ไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ตนต้องการ เพราะว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ได้เข้าวันหนึ่ง อุปติสสปริพาชก ได้พบพระอัสสชิเถระ กำลังออกมารับบิณฑบาตโปรดสัตว์ด้วยอาการอันสงบสำรวม ก็เกิดความเลื่อมใสขอฟังธรรม พระอัสสชิแสดงอริยสัจโดยย่อว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุเพราะตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นไว้และตรัสถึงความดับ (เหตุ) ไว้ด้วย พระสมณะผู้ยิ่งใหญ่มีปรกติตรัสอย่างนี้พอกกล่าวจบ อุปติสสปริพาชก ก็บรรลุโสดาปัตติผล แล้วจึงกลับไปบอกเพื่อนโกลิตปริพาชกให้บรรลุโสดาบันเช่นเดียวกัน และทั้งสองจึงชวนกันไปพบกับอาจารย์สัทธชัยปริพาชก เพื่อจะไปเฝ้าพระพุทธองค์แต่ก็ถูกอาจารย์สัทธชัยปริพาชก

ปฏิเสททั้งสองจึงอำลาอาจารย์สัณขัยพร้อมด้วยบริวาร ๒๕๐ คน ไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่เวฬุวันและขออุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา จึงมีชื่อใหม่ว่า “สารีบุตร” ครั้งได้ฟังธรรมเทศนาชื่อว่า “เวทนาปิณฑสูตร” ซึ่งพระพุทธองค์แสดงแก่หลานชายชื่อ “ทีฆนขปริพพาชก” ที่ถ้ำสุกรขาตาเขาคิณณภู ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หลังจากบวชได้ ๑๕ วัน และได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ว่า เป็นผู้มึปัญญามาก และเป็นอัครสาวกเบื้องขวา^{๔๗}

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม ท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เช่น ได้เป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้บรรดาสามเณร มีสามเณรราหุล สามเณรสุข และสามเณร สังกิจจะ เป็นต้น ต่อมาท่านยังได้ชักจูงให้น้องชาย คือ พระจุณทะ พร้อมทั้งน้องสาว คือ นางจาลา เป็นต้น หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและออกบวช และท่านยังเป็นต้นเหตุให้พระมหากัสสะปะประชุมสงฆ์ทำสังคายนา เพราะแนวคิดของท่าน นอกจากนั้นท่านยังเป็นยอดกตัญญูเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ธรรพราหมณ์ซึ่งเคยใส่บาตรแค่ทัพพีเดียว ยังได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าดังนี้

๑. ได้รับยกย่องในทางผู้มีปัญญา ขอกล่าวเฉพาะบางตอน เมื่อพระสารีบุตร ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ปรากฏว่าเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถแสดงพระธรรมจักรกัปปวัตนสูตร และอริยสัจ ๔ ได้เหมือนพระพุทธองค์และเป็นกำลังของพระบรมศาสดา ในการประกาศเผยแผ่พระศาสนา ดังนั้น ขณะที่พระพุทธองค์ ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์นั้น ได้ทรงประกาศยกย่องพระสารีบุตร ในท่ามกลางสงฆ์ ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทาง “ผู้มีปัญญา” และทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระอัครสาวกเบื้องขวา นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังทรงยกย่องพระสารีบุตรเถระ อีกหลายประการ คือ

๑. เป็นผู้มีปัญญาอนุเคราะห์เพื่อนบรรพชิตด้วยกัน เช่น สมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เมืองเวททหะ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลลาไปปัจฉาภุมิชนบท ทรงรับสั่งให้ไปลาพระสารีบุตรก่อนเพื่อท่านจะได้แนะนำสั่งสอน มิให้เกิดความเสียหายในระหว่างการเดินทางและในสถานที่ที่ไปด้วย

๒. ยกย่องเป็น “พระธรรมเสนาบดี” ซึ่งคู่กับ “พระธรรมราชา” คือพระองค์เอง

๓. ยกย่องเป็นผู้มีความกตัญญูทวายเป็นเลิศ เช่น ท่านนับถือพระอัสสชิ เป็นอาจารย์ เพราะท่านเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาด้วยการฟังธรรมจากพระอัสสชิ ทุกคืนก่อนที่ท่าน จะนอน ท่านได้ทรงข่าวว่าพระอัสสชิอยู่ทางทิศใด ท่านจะนมัสการไปทางทิศนั้นก่อนแล้วจึงนอนหันศีรษะ ไปทางทิศนั้น

^{๔๗} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๑๒๒-๑๓๑, อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๘๙/๒๕.

๒. เปรียบเทียบตนด้วยอุปมา ๖ ข้อ ถูกพระภิกษุหนุ่มพ้อง โดยย่อ ภิกษุรูปนั้นจึงถือเอาเหตุนี้ไปกราบทูลฟ้องต่อพระบรมศาสดาว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรกระทบบ ข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษ ก็จาริกไป”^{๔๘} เพราะด้วยสำคัญต่อตนเป็นอัครสาวกของพระพุทธองค์ พระเจ้าข้า” พระพุทธองค์แม้จะทรงทราบเป็นอย่างดี แต่เพื่อให้เรื่องนี้ปรากฏแก่ที่ประชุมสงฆ์ จึงรับสั่งให้พระเถระเข้าเฝ้าแล้วตรัสถามเรื่องราวโดยตลอด โดยเปรียบเทียบตนด้วยอุปมา ๖ อย่างเหมือนกับสิ่งของ ดังต่อไปนี้

๒.๑ เปรียบเหมือนดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ซึ่งถูกของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้างทั้งใส่ แต่ไม่รังเกียจ ไม่เบื่อหน่าย ไม่หวั่นไหว

๒.๒ เหมือนเด็กจันทาลที่มีความสงบเสงี่ยมเจียมตัวอยู่เสมอเวลาเข้าไปยังสถานที่ต่างๆ

๒.๓ เหมือนโค ที่ถูกตัดเขา ผีกัดหมาตีแล้ว ย่อมไม่ทำร้ายใครๆ

๒.๔ เหมือนผ้าขี้ริ้ว สำหรับเช็ดฝุ่นละอองของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง

๒.๕ เปื้อน่ายืดอดกายของตน เหมือนซากงู (ลอกคราบ)

๒.๖ บริหารกายของตน เหมือนคนแบกหม้อน้ำมันที่รั่วทะลุ จึงมีน้ำมันไหลออกอยู่

จากการเปรียบเทียบตนของพระพุทธองค์ โดยให้พระสารีบุตรอธิบายต่อที่ประชุมสงฆ์ โดยยกการเปรียบเทียบ ๖ อย่าง เพื่อให้เรื่องนี้ปรากฏแก่ที่ประชุมสงฆ์ และเป็นสอนเหล่าพระสาวก เพราะพระสารีบุตรเป็นพระเถระพระพุทธเจ้าทรงรู้อยู่แล้วว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร จึงได้ตรัสอุปมา ๖ ข้อ เพื่อแจ้งว่า เมื่อคนถูกอะไรเข้ามากระทบก็ให้มีจิตใจมั่นคงหนักแน่น ไม่ควรหวั่นไหวกับสิ่งที่มากระทบ และสอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่เพราะคนที่มีปัญญาคจะไม่กล่าวให้ร้ายใคร ไม่ทำร้ายใคร รู้จักการวางตนเสมอ ไม่ถือตัว ให้เหมาะสมกับสมณสาธูป เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม พระสารีบุตรมุ่งหวังในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ส่วนคนที่มิจิตอาสาอัน ต้องประกอบด้วยเมตตาธรรม กรุณาธรรม อยากเห็นเขามีความสุขพ้นจากจากทุกข์ เข้าไปช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ไม่กล่าวให้ร้ายคนอื่น ไม่ทำร้ายจิตใจคนอื่น แม้การช่วยเหลือจะมีอะไรมากระทบบ้างต้องอดทนอดกลั้น อย่าท้อถอยในสิ่งที่ทำ เข้าไปช่วยเหลือให้รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตน การทำความดีเพื่อช่วยเหลือสังคมนั้นต้องมีทั้งสรรเสริญและนิทา ต้องมีใจมั่นคงหนักแน่น ไม่หวั่นไหว การช่วยเหลือสังคมจะข้ามพ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปได้คุณธรรมเด่นของท่าน ดังนี้

^{๔๘} อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๑๑/๔๕๑.

๓. เป็นต้นแบบการทำสังคายนา ขอนำมากล่าวบางตอน พระพุทธเจ้าประทับอยู่เมืองปาวา ของเจ้ามัลละทั้งหลาย พระพุทธองค์รับสั่งให้พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่หมู่ภิกษุสงฆ์ที่มาร่วมกันพระเถระเห็นเป็นโอกาสอันเหมาะสม จึงยกเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้นแก่พวกนิครนถ์ ซึ่งทะเลาะวิวาทกัน ด้วยเรื่องความเห็นไม่ลงรอยกัน เกี่ยวกับคำสอนของอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วขึ้นมาเป็นมูลเหตุ

ความว่าท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมอะไรเล่า ที่พระผู้มีพระภาคของพวกเรา ตรัสไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นเครื่องนำออกจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เป็นธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้ พวกเราทั้งหมดนี้แหละพึงสังคายนา ไม่พึงวิวาทกันในธรรมนั้น เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๔๙} แล้วพระเถระก็จำแนกหัวข้อธรรมออกเป็นหมวดใหญ่ๆ ได้ ๑๐ หมวด สะดวกแก่การจดจำและสาธยาย และจัดเป็นหมวดย่อยๆ อีกเพื่อให้สืบสนแก่พุทธบริษัทในการที่จะนำไปปฏิบัติ นับว่าพระเถระเป็นผู้มองการณ์ไกลป้องกันความสับสนแตกแยกของพุทธบริษัทในภายหลัง และการกระทำของพระเถระในครั้งนี้ ได้เป็นแบบอย่างของการทำสังคายนาหลังพุทธปรินิพพานสืบต่อมา

ดังนั้น การที่พระเถระเป็นผู้มองการณ์ไกลป้องกันความสับสนแตกแยกของพุทธบริษัทในภายหลัง และการกระทำของพระเถระในครั้งนี้ ได้เป็นแบบอย่างของผู้มีจิตอาสาซึ่งเป็นหัวใจของบุคคลที่มีจิตอาสา คือการที่บุคคลจะอาสาทำกิจใด เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น เป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ ป้องกันความแตกแยกในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งนำมาซึ่งความสงบร่มเย็น

๒) พระมหาโมคคัลลานะ เป็นสหายที่สนิทกับพระสารีบุตร วันหนึ่งได้ชวนกันไปเที่ยวในงานรื่นเริงประจำปีขณะชมมหรสพอยู่นั้นเกิดความสนใจขึ้นมาอย่างเดียวกันว่ากิจกรรมนี้ไร้สาระสิ้นดี ควรจะหาสิ่งใดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เมื่อมีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ เกิดความศรัทธาจึงถือบวชและบรรลุปะณิพพิตยธรรม ซึ่งต่อมาได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ว่า พระโมคคัลลานะ เป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย พระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธองค์ พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรเสด็จตามพระพุทธองค์ไปที่เขตวันมหายาวาร พระสารีบุตรเกิดอาพาธเป็นไข้ตัวร้อน ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เข้าไปเยี่ยมท่านพระสารีบุตร ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า เมื่อก่อนท่านอาพาธ เป็นไข้ตัวร้อน รักษาหายด้วยเภสัชอะไร ท่านพระสารีบุตรตอบว่า รักษาหายด้วยรากบัวและเหง้าบัว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้หายตัวไปปรากฏอยู่ ณ ริมฝั่ง สระโบกขรณีมันทากินี ช้าง

^{๔๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๐-๓๐๒/๒๔๙-๒๕๐.

เชือกหนึ่งรู้พระประสงค์สั่งช้างอีกเชือกหนึ่งทันทีว่า เจ้าจงถวายเป็นเจ้าบัวและรากบัว แก่พระคุณเจ้า จนพอแก่ความต้องการ ช้างเชือกที่ถูกใช้นั้นลงสู่สระโบกขรณีมันทากินี ใช้วงถอนเจ้าบัวและรากบัว ล้างน้ำ ให้สะอาด ม้วนเป็นท่อนเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะ แล้วท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้ หายตัวมาปรากฏตัวที่พระวิหารเชตวัน เมื่อท่านพระสารีบุตรฉันทเจ้าบัวและรากบัวแล้ว โรคไข้ตัวร้อน ก็หายทันที จะเห็นได้จากเรื่องนี้ว่า จากการทางานจิตอาสาของพระโมคคัลลานะนั้น เป็นผู้เปี่ยมล้น ด้วยคุณธรรมและความสามารถในอิทธิปาฏิหาริย์ แต่ท่านก็เป็นผู้มีอัธยาศัย ใจกว้าง ทาด้วยความเต็ม ใจ สดกกำลัง โดยที่พระสารีบุตรไม่ต้องร้องขอ ให้ความช่วยเหลือโดยไม่รีรอ^{๕๐}

๓) **พระทัฬหฬลบุตร** มาเกิดเป็นราชบุตรเชื้อสายราชวงศ์มัลละในอนุปิยนิคม แคว้น มัลละ เหตุที่ได้ชื่อว่า "ทัฬพะ" แปลว่า "ไม้" เพราะเกิดบนกองไม้ที่อยู่ใกล้เชิงตะกอนเผาศพใน ป่าช้า มีเรื่องเล่าว่า มารดาของท่านตายตอนจะคลอดท่าน (ตายทั้งกลม) พวกญาตินำไปเผาที่ป่าช้า ขณะที่ ไฟกำลังลุกไหม้ศพของมารดาอยู่นั้น ท้องของมารดาได้แตกออก ลูกในท้องได้ลอยมาตกบนกองไม้ พวกสัปเหร่อได้อุ้มมาให้นาย ยายจึงตั้งชื่อว่า "ทัฬพะ" ดังกล่าวแล้ว

เนื่องจากเกิดในวาระกษัตริย์จึงได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากพระอัยยิกา (ยาย) ต่อมาออก บวช เมื่อคราวที่พระพุทเจ้าทรงพาพระสาวกไปประทับอยู่ป่าอนุปิยวันในอนุปิยนิคมแคว้นมัลละ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน ขณะนั้นท่านมีอายุ ๗ ขวบ ยายได้พาท่านเข้าเฝ้าพระพุทเจ้าพร้อมกับ ชาวเมือง ทันทีที่ได้เห็นพระพุทเจ้า ท่านก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาปรารถนาจะออกบวช จึงบอกให้นาย ทราบ ยายคิดอยู่ตลอดเวลาว่า หลานเป็นคนมีบุญ เมื่อมาได้ยินเช่นนั้นเข้าจึงดีใจมาก รีบพาท่านเข้า เฝ้าพระพุทเจ้าแล้วทูลขอให้ทรงบวชให้ พระพุทเจ้าทรงมอบให้พระรูปหนึ่งรับทำหน้าที่เป็น พระ อุปัชฌาย์บวชให้ท่าน พระเถระรูปนั้นเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ท่าน ก่อนจะทำพิธีบวชก็สอน ตถปัญญากรรมฐานให้ โดยสอนให้ท่านพิจารณาอวัยวะ ๕ ส่วน คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนังขณะที่นั่งให้ พระอุปัชฌาย์ปลงผมอยู่นั้น ท่านก็กำหนดพิจารณาตามที่เรียนมาและได้บรรลุสมรรถผลตามลำดับ คือ โจนเสรีจระจุที่ ๑ ได้บรรลุโสตาปัตติผล โจนเสรีจระจุที่ ๒ ได้บรรลุสกทาคามีผล โจนเสรีจ ระจุที่ ๓ ได้บรรลุอนุคามีผล ครั้น โจนเสรีจระจุที่ ๔ อันเป็นระจุสุดท้าย พร้อมกับการ โจนสิ้นสุดลงก็ได้บรรลุอรหัตผล^{๕๑}

^{๕๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๗๘/๗๖-๗๗.

^{๕๑} อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๑๔/๒๘, อง.เอกก.อ (ไทย) ๑/๔๒๓-๔๒๗.

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม

๑. ขอรับภารกิจแห่งสงฆ์ ท่านได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ตั้งแต่อายุเพียง ๗ ขวบต่อมาท่านได้ตามเสด็จ พระผู้มีพระภาคไปจำพรรษาที่กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ขณะที่ท่านนั่งพักผ่อนอยู่เพียงตามลำพัง ความคิดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่ท่านว่า “เราอยู่จบพรหมจรรย์สิ้นกิเลสแล้วสมควร ที่จะช่วยรับภารกิจของสงฆ์ ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมบ้าง” ดังนั้น เมื่อท่านมีโอกาสดำเนินเข้าเฝ้ากราบทูลความคิดของตนแด่พระบรมศาสดา พุทธองค์ตรัสสอนโมทนาสาธุการแก่ท่านแล้วทรงประกาศให้สงฆ์สมมติให้ท่านรับหน้าที่เป็นผู้จัดเสนาสนะ ซึ่งภารกิจหลัก ได้แก่^{๕๒}

๑) ภัตตุงเทศก์ คือ มีหน้าที่แจกจ่ายภัตร จัดพระภิกษุไปฉันในที่ที่มีผู้นิมนต์ไว้ท่านจะคำนึงถึงวิญญูและคุณวุฒิของพระที่จะร่วมไปด้วยกัน ทั้งพิจารณาถึงความรู้จักคุ้นเคยกับทายกอีก ทั้งให้พระหมั่นเวียนผลัดเปลี่ยนกันไปตามวาระ และความเหมาะสมด้วย

๒) เสนาสนคัมภาปะกะ คือ มีหน้าที่จัดเสนาสนะแจกจ่ายแก่พระภิกษุผู้มาจากต่าง และความรู้ที่คล้ายคลึงพักอยู่ด้วยกัน เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกัน นอกจากนี้ยังจัดเสนาสนะให้ตามประสงค์ของ ผู้มาพัก เช่น ต้องการพักในถ้ำหรือในกุฏิ เป็นต้น ถ้าเป็นเวลาค่าคืนท่านจะเข้าเตโชสมาบัติอธิษฐานให้ปลายนิ้วของท่าน เป็นดугแห่งเทียนส่องสว่าง นำทางพระอาคันตุกะไปสู่ที่พัก พร้อมทั้งแนะนำสถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆ อันพระอาคันตุกะควรทราบ

๓) ได้รับยกย่องทางจัดเสนาสนะ ท่านปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ด้วยความเรียบร้อยดีทุกประการ เป็นที่พอใจและยอมรับของพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป แม้แต่ทายก ทายิกา ก็ได้รับความพอใจโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับยกย่องจากพระบรมศาสดาในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทางผู้จัดเสนาสนะ^{๕๓}

๔) หมอชีวกโกมารภัจ เป็นนายแพทย์ผู้มีชื่อเสียงมากในครั้งพุทธกาล สำเร็จการศึกษาวิชาแพทย์จากสำนักดักศิลา ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า แต่งตั้งจากพระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธรัฐ ท่านอยู่ในฐานะโอรสบุญธรรมของเจ้าชายอภัยราชกุมาร ซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร ในคัมภีร์ที่แสดงประวัติของท่าน ก็ใช้คำว่าชีวกโกมารภัจ เป็นพระนัคดาของ พระเจ้าพิมพิสาร^{๕๔} หลังจบการศึกษาวิชาแพทย์แล้วก็กลับมาสร้างบ้านพักอยู่ในวังของเจ้าชายอภัยราชกุมาร

^{๕๒} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๓๘๐/๔๑๒.,๑/๓๘๑/๔๑๓.

^{๕๓} อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๑๔/๒๘.

^{๕๔} พิมพิสารมหาราชสนตดา, อภัยกุมารสส ปุตุโถมหิ, วิ.อ. (บาลี) ๗๓๒๔/๒๐๒.

พระเจ้าพิมพิสารทรงประชวรเป็นโรคคันทาลาพาธ^{๕๕} ทรงให้หมอหลวงหลายคนถวายการรักษาพยาบาล อาการพระประชวรก็มีได้ทุเลาลง เจ้าชายอภัยราชกุมาร ได้รับสั่งให้หมอชีวก โกมารภัจ ไปถวายการรักษาพยาบาล หมอชีวกโกมารภัจได้ประกอบพระโอสถบำบัดพระอาการ พระประชวรติดสืดวงทวารจนหายขาด พระองค์ทรงโปรดหมอชีวกโกมารภัจมาก ทรงบำเหน็จรางวัลพระราชทานที่ดิน บ้านเรือน เครื่องใช้สอย คนรับใช้ ยานพาหนะ อุทยานอัมพวัน(สวนมะม่วง) แก่หมอชีวกโกมารภัจ และทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้หมอชีวกโกมารภัจเป็นแพทย์หลวง มีหน้าที่ถวายการรักษาพระองค์กับข้าราชการบริพาร ถวายการรักษาพยาบาลพระพุทธรูปเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งหมอชีวกโกมารภัจได้กราบบังคมทูลรับสนองตามพระบรมราชโองการ ปฏิบัติราชการสนองพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงพระกรุณาธิคุณที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งทุกประการ นับว่าเป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่และคนทั่วไป ประกอบกิจไม่มีการทุจริตผิดธรรม สมควรแก่การเคารพนับถือบูชา เป็นข้าราชการที่น่ายกย่องตลอดกาล^{๕๖}

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม

หมอชีวกโกมารภัจ เป็นผู้ที่มีความสามารถหลายด้าน สามารถจัดขบวนเสด็จได้อย่างดีเยี่ยม มิได้มีความรู้แต่เรื่องการแพทย์ ที่สำคัญ ท่านเป็นข้าราชการที่มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินอย่างยิ่ง ทั้งเป็นผู้ที่เคารพพระบรมศาสดาอย่างสูงสุด ท่านปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดีเยี่ยม และสิ่งที่แสดงแนวคิดของหมอชีวกโกมารภัจได้อย่างชัดเจน คือการที่ท่านเป็นแพทย์รักษาโรคกาย (กายิกโรค) แต่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นโรคทางจิต มีความเครียดและความขัดแย้งทางอารมณ์ค่อนข้างรุนแรง หมอชีวกโกมารภัจรู้ว่ายาทุกขนานที่ท่านเรียนมา ไม่อาจรักษาให้หายได้นอกจากการอาศัยบำบัดรักษาทางจิต ซึ่งต้องอาศัยผู้รู้จริง และผู้รู้ นั้นจะต้องเป็นพระพุทธรูปเจ้าเท่านั้นที่จะทรงประทานธรรมโอสถถวาย และเมื่อพระเจ้าอชาตศัตรู ได้ทรงพบพระพุทธรูปองค์และทรงสามารถบรรเทาพระโรคลงได้ ทรงกลายเป็นอุบาสกที่ดีเป็นการชี้ชัดว่า วิชาการแพทย์นั้นสามารถบรรเทาได้เฉพาะโรคทางกายเท่านั้น ส่วนโรคทางจิตต้องอาศัยวิธีการทางศาสนา หมอชีวกโกมารภัจยอมรับเรื่องนี้ และสามารถวินิจฉัยได้ว่า โรคชนิดไหนควรรักษาทางใด ไม่ยึดมั่นความรู้ทางการแพทย์ จนลืมเรื่องจิตใจของมนุษยชาติ นี่คือนสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นแพทย์ที่เข้าถึงจิตใจของผู้ป่วย

^{๕๕} หมายถึงโรคเรื้อรังติดสืดวงทวารหรือบานทะโรค.

^{๕๖} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๓๑/๑๘๖.

หมอชีวกโกมารภัจ ได้รับการรักษาพยาบาลผู้ป่วย จนมีชื่อเสียงปรากฏไปทั่วที่ กรุงพาราณสีเมืองหลวงของแคว้นกาสิ มีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดกับแคว้นมคธ ประชาชนทั้งสองแคว้นไปมาหาสู่กันเป็นประจำ พระเจ้าแผ่นดินของแคว้นกาสิกับแคว้นมคธทรงมีพระราชสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน

หมอชีวกโกมารภัจ เป็นอุบาสกอีกท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากในครั้งพุทธกาล ทำการถวายการรักษาพระพุทธรองค์และพระสงฆ์ และอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธรองค์ว่าเป็นเอตทัคคะ ในทางเป็นที่รักของปวงชน ด้านเป็นผู้เลื่อมใสเฉพาะบุคคล ท่านเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก จึงใช้เวลาว่างจากการรักษาคณไช้ไปเฝ้าพระพุทธรองค์และขอให้พระองค์แสดงธรรมให้ฟัง หมอชีวกโกมารภัจ เป็นผู้ให้ทานอยู่เนืองนิตย์นอกจากถวายการรักษาพระพุทธรองค์แล้วยังทำทานด้วยการถวายสวนมะม่วงเพื่อเป็นที่ประทับแก่พระพุทธรองค์ และพระสงฆ์เพื่อสะดวกต่อการถวายการรักษา ครั้นที่พระพุทธรองค์ถูกพระเทวทัตทำร้าย จนมีอาการ หือพระโลหิต ซึ่งหมอชีวกโกมารภัจได้ถวายการรักษาจน เป็นที่พอพระทัยของพระพุทธรองค์^{๕๗} ซึ่งการกระทำนี้จัดเป็นการทำบุญด้วยจิตเมตตา อีกกรณีหนึ่งที่นำศึกษาในแง่มุม ของการช่วยด้วยกำลังสติปัญญาของหมอชีวกโกมารภัจคือ ในครั้งพุทธกาลเกิดมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า พระพุทธรองค์ทรงฉันเนื้อสัตว์ทั้งที่ทรงทราบว่าเขาฆ่าเพื่อเจาะจงถวาย เป็นเรื่องไม่เหมาะสม หมอชีวกโกมารภัจเกรงว่าจะเป็นผลเสียต่อพระพุทธศาสนา จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและทูลถามเพื่อนำความไป ทำความกระจ่างให้กับประชาชน ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งพระพุทธรองค์ตรัสตอบว่า ไม่เป็นเรื่องจริง แล้วทรงแสดงหลักการพิจารณาเนื้อที่ควรฉัน และไม่ควรฉันดังนี้ เนื้อสัตว์ที่ไม่ควรฉันมี ๓ ชนิด คือ (๑) เนื้อสัตว์ที่ตนเห็น (๒) เนื้อสัตว์ที่ตนได้ยิน (๓) เนื้อสัตว์ที่ตนสงสัยสำหรับเนื้อสัตว์ที่ฉันได้ ๓ ชนิด คือ (๑) เนื้อสัตว์ที่ตนไม่ได้เห็น (๒) เนื้อสัตว์ที่ตนไม่ได้ยิน (๓)เนื้อสัตว์ที่ตนไม่ได้สงสัย ซึ่งการเห็นได้ยิน และสงสัย หมายถึงการเห็นได้ยิน สงสัยเนื้อที่เขาฆ่าเพื่อตน จากนั้นหมอชีวกโกมารภัจก็สามารถทำความเข้าใจแก่ประชาชนเหล่านั้นได้^{๕๘}

ในส่วนของผู้สม่าเสมอนั้น หมอชีวกโกมารภัจ ก็เป็นผู้อุปถัมภ์ผู้ที่คอยรับใช้ดูแลความเป็นอยู่ของพระพุทธรองค์และภิกษุด้วยดีตลอดมา รวมถึงการได้เสนอแนวคิดเรื่อง การขอรับใช้พระสงฆ์รับผ้าที่มีผู้มาถวาย จะได้ไม่ต้องไปแสวงหาผ้าที่ทิ้งไว้ตามขยะหรือผ้าห่อศพไปทำเป็นจีวร^{๕๙}

ที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นความมีจิตอาสา ถึงการชวนช่วยเหลือของหมอชีวกโกมารภัจที่คอยเอาใจใส่ดูแลพระพุทธรองค์และภิกษุอื่นๆ รวมถึงประชาชนทั่วไปด้วยจิตเมตตาทั้งนี้เพื่อให้

^{๕๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๔๑/๑๙๑.

^{๕๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๑-๕๕/๔๘-๕๓.

^{๕๙} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๓๗/๑๙๗.

ผู้อื่นได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ตามความรู้ความชำนาญ รวมทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกายหรือเวลาของท่านซึ่งนี่คือคุณสมบัติที่ดีของผู้มีจิตอาสาทำงานเพื่อสังคม

๕) อนาคตบิณฑิกเศรษฐี อนาคตบิณฑิกเศรษฐี เกิดในตระกูลมหาเศรษฐี ในเมืองสาวัตถีบิดาชื่อ “สุมนะ” มีทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาลเมื่อเกิดมาแล้วบรรดาหมู่ญาติได้ตั้งชื่อให้ว่า “สุทัตตะ” เป็นคนมีจิตเมตตาชอบทำบุญให้ทานแก่คนยากจนอนาถาจึงได้ชื่อใหม่เพราะให้ทานเพราะเมื่อบิดามารดาของท่านล่วงลับไปแล้ว ท่านได้ดำรงตำแหน่งเศรษฐีแทน และตั้งโรงทานที่หน้าบ้านแจกอาหารแก่คนยากจนทุกวัน จนกระทั่งประชาชนทั่วไปเรียกท่านตามลักษณะนิสัยว่า “อนาคตบิณฑิกเศรษฐี” ซึ่งหมายถึง “ผู้มีก้อนข้าวเพื่อคนอนาถา” และได้เรียกกันต่อมาจนลืมนามเดิมของท่าน วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ พอได้ฟังอนุพุทโธภาและอริยสัจสี่จากพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลในพระพุทธศาสนา ประกาศตนเป็นอุบาสกต่อพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต^{๖๐}

ในคัมภีร์อรรถกถา ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่เกิดเป็นชายแล้วบริจาคทรัพย์มาก ในพระศาสนาไม่มีใครเกินอนาคตบิณฑิกะ ท่านอนาคตบิณฑิกเศรษฐีนั้น อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ด้วยการบริจาคถวายทรัพย์ เพื่อสร้างพระเชตวันเป็นที่พักของพระพุทธองค์และคณะสงฆ์ พระพุทธองค์ได้ประทับจำพรรษาอยู่ถึง ๑๙ พรรษา เป็นเวลานานกว่าที่อื่น ซึ่งอนาคตบิณฑิกได้ถวายอาหาร แต่พระพุทธองค์ทุกวัน วันละ ๓ มื้อ มิได้ขาด

นอกจากนี้ ท่านอนาคตบิณฑิกเศรษฐีเป็นคนมีมิตรมาก ประชาชนเชื่อคำพูด จึงชักชวนคนสร้างอาราม โดยเริ่มตั้งแต่การดูสถานที่อันเหมาะสม คือไม่ไกลจากหมู่บ้านเกินไป มีถนนหนทางสะดวกสบาย ผู้คนไปมาได้ง่าย กลางวันคนไม่พลุกพล่าน กลางคืนมีเสียงรบกวนน้อย ไม่อึกทึก ไร้ผู้คน เป็นสถานที่ที่พวกมนุษย์จะทำงานได้ เป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปลีกวิเวก

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม

๑. เอตทัคคะในฝ่ายผู้เป็นทนาย ขอกล่าวเฉพาะบางตอน เช่น ถวายอาหารบิณฑบาตให้ทานแก่คนยากจน และกราบอาราธนาให้พระ ๒๐๐ รูป ไปฉันภัตตาหารที่บ้าน ตลอดกาลกระทำอยู่อย่างนี้ตลอดไม่ขาด นอกจากนั้นยังได้ชวนช่วยให้ผู้อื่นมาอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และชักนำอุบาสกเดียรฉัตรให้มาฟังพระพุทธองค์แสดงธรรมจนสำเร็จโสดาปัตติผล

๒. ต้นแบบบริจาคทรัพย์สร้างวัดถวาย อนาคตบิณฑิกเศรษฐี พอได้ฟังคำว่า “พระพุทธเจ้า” เท่านั้นเอง ก็รู้สึกแปลกประหลาดใจ จึงย้อนถามถึงสามครั้งเพื่อให้แน่ใจ เพราะคำว่า “พระพุทธเจ้า” นี่เป็นการยากยิ่งนักที่จะได้ยินในโลกนี้ เมื่อราชคฤห์เศรษฐีกล่าวยืนยันว่า “ขณะนี้

^{๖๐} อง.เอกก. (ไทย) ๓/๑/๑๖๗., อง.เอก.อ. (ไทย) ๑/๕๙-๖๑.

พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เกิดขึ้นแล้วในโลกนี้” จึงเกิดปิติและศรัทธาเลื่อมใสอย่าง แรงกล้า
 บรรณานาจะไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ในทันทีนั้น แต่ราชคหเศรษฐียังยั้งไว้ว่ามีใช้เวลา แห่งการเข้าเฝ้า
 จึงรอรุ่งเช้าก็รีบไปเข้าเฝ้าก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จไปยังบ้านราชคหเศรษฐี ได้ฟังอนุပ္พิกถา
 และอริยสัจสี่จากพระพุทธเจ้าแล้วได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล ในพระพุทธศาสนา
 ประกาศตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ครั้นเสร็จภักติกแล้ว ได้กราบทูล
 อารานาพระบรมศาสดา เพื่อเสด็จไปประกาศ พระศาสนาเมืองสาวัตถีพร้อมทั้งกราบทูลว่า จะ
 สร้างพระอารามถวายที่เมืองสาวัตถีนั้น พระบรมศาสดาทรงรับอารานาตามคำกราบทูล อนาถบิณฑิก
 เศรษฐี รู้สึกปลาบปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง รีบเดินทางกลับสู่กรุงสาวัตถีโดยด่วน ในระหว่างทาง
 จากกรุงราชคฤห์ถึงกรุงสาวัตถี ระยะทาง ๕๔ โยชน์ ได้บริจาคทรัพย์จำนวนมาก ให้สร้างวิหารที่
 ประทับเป็นที่พักทุกๆ ระยะหนึ่งโยชน์ เมื่อถึงกรุงสาวัตถีแล้วได้ติดต่อขอซื้อที่ดิน จากเจ้าชายเชตรราช
 กุมาร โดยได้ตกลงราคาด้วยการนำเงินปูลาดให้เต็มพื้นที่ตามที่ต้องการ ปรากฏว่าเศรษฐีใช้เงินถึง ๒๗
 โกฏิ เป็นค่าที่ดิน และอีก ๒๗ โกฏิ เป็นค่าก่อสร้างพระคันธกุฎี ที่ประทับของพระบรมศาสดา และ
 เสนาสนะสงฆ์ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๔ โกฏิ แต่ยังขาดพื้นที่สร้างซุ้มประตูพระอาราม ขณะนั้น เจ้าชาย
 เชตรราชกุมาร ได้แสดงความประสงค์ขอเป็นผู้จัดสร้างถวาย โดยขอให้จารึกพระนามของพระองค์ที่
 ซุ้มประตูพระอาราม ดังนั้น พระอารามนี้ จึงได้ชื่อว่า “เชตวันาราม”

๓. การทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย พุทธบริษัทผู้ใฝ่บุญนั้น ย่อมปรารถนาเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ ขึ้นมา
 เป็นเรื่องทำบุญได้เสมอ เช่นเรื่องนี้ของอนาถบิณฑิกเศรษฐีนี้ วันหนึ่งหลานของท่านเล่นตุ๊กตา ที่ทำ
 จากแป้งแล้วหล่นลงแตก หลานร้องไห้ด้วยความเสียดายตุ๊กตา เพราะไม่มีตุ๊กตาจะเล่นท่านเศรษฐีได้
 พลอบโยนหลานว่า

“ไม่เป็นไร เราช่วยกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตุ๊กตากันเถิด” ปรากฏว่าหลาน หยุตร้องไห้
 รุ่งเช้า ท่านจึงพาหลานช่วยกันทำบุญเลี้ยงพระแล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ตุ๊กตา ชาวการ
 ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตุ๊กตาของท่านเศรษฐี แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนชาวพุทธ
 บริษัททั้งหลาย เห็นเป็นเรื่องแปลกและเป็นสิ่งที่ดีที่ควรกระทำ ดังนั้น เมื่อญาติผู้เป็นที่รักของตน
 ตายลง ก็พากันทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เหมือนอย่างที่ท่านเศรษฐีกระทำนั้น และถือปฏิบัติกัน
 อย่างแพร่หลายสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นความมีจิตอาสา ถึงการชวนช่วยช่วยเหลือของอนาถบิณฑิก
 เศรษฐี ที่คอยเอาใจใส่ดูแลพระพุทธองค์และภิกษุอื่นๆ รวมถึงประชาชนทั่วไปด้วยจิตเมตตา ทั้งนี้
 คุณสมบัติที่ดีของผู้มีจิตอาสาทำงานเพื่อสังคมท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นผู้จิตอาสา ที่มีศรัทธาใน
 พระพุทธศาสนาจนได้รับเกียรติพิเศษจากพระเจ้าปเสนทิโกศล คือให้ท่านเป็นคนปลูกต้นโพธิ์ ไว้

หน้าพระเชตะวันมหาวิหาร มีชื่อว่า อานันทโพธิ์ เพื่อเป็นปูชนียสถาน แก่ประชาชนชาวนครสวรรค์ แทนพระพุทธรูปในคราวที่เสด็จจาริกไปที่อื่น

๖) **นางวิสาขามหาอุบาสิกา** นักปราชญ์ทางศาสนาของท่านกล่าวไว้ว่า อุบาสิกา ผู้ใจบุญ ไม่มีใครเกินนางวิสาขามหาอุบาสิกา นับได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำหน้าที่อุปัถม์^{๖๑} นางวิสาขามหาอุบาสิกา ผู้มีศรัทธาศีลมีจริยวัตรอันงดงาม และมีปัญญา รู้เหตุผลอันถ่องแท้^{๖๒} เป็นสตรีผู้เป็นแบบอย่าง ที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมต่างๆ และยังทำหน้าที่ในการสร้างถาวรวัตถุ ในพระพุทธศาสนา รวมถึงสร้างปราสาทถวายพระสงฆ์^{๖๓}

นางวิสาขามหาอุบาสิกา เป็นลูกสาวของท่านธัญชัยเศรษฐี ซึ่งมีลูกสาว ๒ คน คือ นางวิสาขามหาอุบาสิกา และนางสุตชาดา มารดาชื่อสมุณาเทวี ปู่ชื่อว่าเมณฑกเศรษฐี และย่าชื่อว่า จันทพุมมาตระกูลนี้ อาศัยอยู่ในเมืองภัททิยะแห่งแคว้นอังคะ^{๖๓}

นางวิสาขามหาอุบาสิกา พร้อมด้วยเพื่อนๆ เดินทางไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่ทรงประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน (สวนมะลิ) พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรด เมื่อจบพระธรรมเทศนา วิสาขามหาอุบาสิกา ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน^{๖๔} มีความสม่ำเสมอในการทำนุบำรุงศาสนา ท่านเป็นผู้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ตั้งแต่เยาว์วัย จะเห็นได้จากการที่สำเร็จเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบันตั้งแต่อายุเพียง ๗ ขวบ และที่สำคัญตระกูลของท่านนั้นใกล้ชิดกับพระสงฆ์ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาฉันภัตตาหารที่บ้านเป็นประจำ จึงเป็นเหตุให้ท่านรู้หน้าที่ว่าควรปฏิบัติอย่างไรกับพระสงฆ์ และเมื่อถวายอาหารแล้วท่านจะชี้ชวนให้ภิกษุฉันอาหารนั้นด้วยความเอาใจใส่ นอกจากนั้นท่านยังเคยเอาใจใส่ ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี พร้อมทั้งชักชวนบุคคลให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะไป ทางไหนคนก็รัก เป็นคนดีของสังคม ถึงแม้ว่าในสังคมอินเดียก่อนพุทธกาลนั้นสตรีจะมีบทบาท น้อยกว่าบุรุษก็ตาม

^{๖๑} อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๕๙/๓๒๐ ,วิ.จู. (ไทย) ๕/๓๔๙/๒๒๐., อก.เอก.ทุก.อ. (ไทย) ๑/๘๖-๑๐๑.

^{๖๒} วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๒๐/๑๓๘-๑๔๐.

^{๖๓} แคว้นอังคะมีเมืองหลวงชื่อจัมปา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแคว้นมคธ ในสมัยนั้นแคว้นอังคะขึ้นอยู่ในการปกครองของพระเจ้าพิมพิสาร แห่งแคว้นมคธ, อ้างใน พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๙๔.

^{๖๔} โสดาบัน หมายถึงผู้เข้าถึงกระแส คืออริยมรรค, ชุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๑๙/๒๐๔-๒๐๕.

นางวิสาขา ได้ใช้ความเป็นผู้มีสติปัญญาและเฉลียวฉลาดช่วยเหลือพระพุทธศาสนาด้วยกำลังสติปัญญา จนทำให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับการที่ภิกษุนั่งในที่ลับตา กับสตรีสองต่อสอง และภิกษุที่เกี่ยวข้องพาราสิสตร์^{๖๕}

งานจิตอาสาเพื่อส่วนรวม

นางวิสาขามหาอุบาสิกา ใฝ่การทำหน้าที่อุปัฏฐาก และอุปถัมภ์พระพุทธองค์ และพระสงฆ์เป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการไปทูลขอพร ๘ ประการจากพระพุทธเจ้า^{๖๖} คือ

๑. หม่อมฉันขอถวายผ้าอาบน้ำฝนตลอดชีวิต เพราะการที่พระสงฆ์เปลือยกายทรงน้ำเป็นสิ่งที่ไม่งาม ไม่เหมาะสม

๒. หม่อมฉันขอถวายอาคันตุกัตตลอดชีวิต เพราะพระอาคันตุกะเป็นผู้ไม่ชำนาญทางไม่รู้จักที่โคจร ย่อมเที่ยวไปปิตนทบาทลำพัง หากได้ฉันอาคันตุกัตของหม่อมฉันแล้ว เมื่อทางชำนาญทางรู้จักที่โคจรย่อมเที่ยวบิณฑบาตไม่ลำบาก

๓. หม่อมฉันขอถวายภัตสำหรับพระที่เตรียมตัวจะเดินทางไกล เพราะพระสงฆ์ ที่เตรียมจะเดินทางไปทีอื่น มัวแต่แสวงหาภัตที่ตนอยู่ ย่อมไม่ทันหมู่เกวียน ไปถึงที่หมายตอนค่ำ จักเดินทางลำบาก เมื่อท่านได้ฉันคัมภีร์ของหม่อมฉัน สามารถทันหมู่เกวียน ถึงที่หมายก่อนค่ำ ก็จะไม่ลำบากในการเดินทาง

๔. หม่อมฉันขอถวายภัตเพื่อภิกษุที่อาพาธตลอดชีวิต เพราะภิกษุที่อาพาธ เมื่อไม่ได้ภัตอาหารเป็นที่สบาย อาการอาจกำเริบถึงแก่มรณภาพ เมื่อท่านได้ฉันคิลานภัตของหม่อมฉันแล้วอาการก็จะทุเลาลงและหายจากอาการอาพาธ

๕. หม่อมฉันขอถวายภัต เพื่อภิกษุที่ทำหน้าที่อุปัฏฐากภิกษุที่อาพาธตลอดชีวิต เพราะภิกษุที่ทำหน้าที่อุปัฏฐากภิกษุที่อาพาธ มัวแต่แสวงหาภัตเพื่อตัวเองอยู่ ย่อมได้รับความลำบาก

๖. หม่อมฉันขอถวายยาเพื่อภิกษุที่อาพาธตลอดชีวิต เพราะภิกษุที่อาพาธเมื่อไม่ได้รับยาเป็นที่สบาย อาการย่อมกำเริบหรือมรณภาพ เมื่อท่านได้ยาสำหรับผู้ไข้ของหม่อมฉัน แล้วอาการจักทุเลาและหายจากโรคได้

๗. หม่อมฉันขอถวายยาคุ แก่พระสงฆ์ตลอดชีวิต เพราะว่ายาคุเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อร่างกายมาก ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ คือ ให้อายุ ให้วรรณะ ให้ความสุข ให้กำลัง ให้ปฏิภาณกำจัดความหิว บรรเทาความกระหายทำให้ลมในร่างกายเดินคล่อง ช่วยล้างลำไส้ และย่อยอาหาร

^{๖๕} วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๔๔๔/๔๗๔.

^{๖๖} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐/๒๒๑.

๘. หม่อมฉันขอถวายผ้าอาบน้ำ สำหรับภิกษุณีตลอดชีวิต เพราะว่าภิกษุณีทั้งหลายเปลือยกายอาบน้ำอจิริวดีทำเดียวกับพวกหญิงแพศยา ถูกหญิงเหล่านั้นเย้ยหยันว่า พวกเธอยังสาว มาประพุดิพรหมจรรย์ไม่เห็นได้ประโยชน์อะไร ฝ่ายภิกษุณีเมื่อถูกต่อว่าบ่อย ๆ ก็อับอายเก้อ เกล็ด และเป็นสิ่งไม่งามสำหรับภิกษุณี

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตพรทั้ง ๘ และได้ยกย่องนางวิสาขามหาอุบาสิกาว่า เป็นผู้ฉลาดควรที่จะยึดเอาเป็นแบบอย่างของผู้ที่ทำหน้าที่อุปัฏฐากว่า สตรีใดได้ให้ข้าวและน้ำ เบิกบานใจสมบูรณ์ด้วยศีลเป็นอริยสาวิกาของพระองค์ ขจัดความตระหนี่ บริจาคทานอันเป็นเหตุแห่งสวรรค์จะสามารถบรรเทาความเศร้าโศกได้ สตรีนั้นอาศัยแนวทางเช่นนี้ย่อมได้กำลังและอายุอัน เป็นทิพย์ได้รับความสุขกายสุขใจบนสวรรค์ตลอดกาล พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตและทรงประกาศ ต่อพระสงฆ์ ต่อมาพระสงฆ์ได้ทรงสรรเสริญนางที่ได้รับพร ๘ ประการจากสำนักของพระพุทธเจ้า

นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่น อุบาสิกธรรม ๗ ประการ^{๖๗} คือ

- ๑) ไม่ขาดเยี่ยมเยียนพระสงฆ์
- ๒) ไม่ละเลยการฟังธรรม
- ๓) อบรมศึกษาตนให้ก้าวหน้าในการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด
- ๔) ศรัทธาเลื่อมใสในพระสงฆ์ทั้งบวชใหม่และเก่า
- ๕) ฟังธรรมด้วยความเคารพ
- ๖) ไม่แสวงหาบุญนอกศาสนา
- ๗) เอาใจใส่ทะนุบำรุงและช่วยกิจการงานพระพุทธศาสนา

นางวิสาขามหาอุบาสิกาผู้นั้นมีคุณลักษณะพิเศษ โดยเฉพาะนางเป็นหญิงที่เฉลียวฉลาดรู้เหตุอันควรไม่ควร สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ชอบช่วยเหลือบุคคลอื่นอยู่เสมอด้วยการให้ทาน การให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนเป็นกุลสตรีที่มีความงามอยู่เสมอ ซึ่งคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวสามารถสรุปได้^{๖๘} ดังนี้

๑. ตำแหน่งเลิศด้านการให้ทาน สงเคราะห์บุคคลข้างเคียง ตลอดจนการถวายปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสงฆ์ จึงเป็นเหตุให้นางได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ว่า เป็นอัครสาวิกาลูกเลิศด้านการถวายทาน

^{๖๗} ดูรายละเอียดใน อัง สดตต. (ไทย) ๒๓/๒๔/๔๔-๔๕.

^{๖๘} ดูรายละเอียดใน อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๕๔/๓๒.

๒. เบนจกัลยานี นางวิสขามหาอุบาสิกาเป็นหญิงที่ฉลาด มีความสามารถ ทั้งการบ้าน การเรือนช่วยบิดาทำงานบ้านเป็นประจำ และยังมีความงาม ๕ ประการ คือ งามงาม เนื้องามกระดูกงาม ผิวงาม วัยงาม

๓. พลังศสารนอกจากจะมีความงาม กิริยามารยาทเรียบร้อยแล้ว นางยังมีกำลังมหาศาลเหนือบุคคลทั่วไป ซึ่งทดสอบแล้วว่านางมีกำลังเท่ากับช้าง ๕ เชือก

๔. เป็นคนรอบคอบช่างสังเกต

๕. เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีและยังเป็นต้นแบบการสร้างวิหารวัดถวาย ซึ่งมีลักษณะเป็นปราสาท ๒ ชั้น มีห้องสำหรับพระภิกษุอาพาธอาศัยชั้นละ ๕๐๐ ห้อง โดยใช้เวลาในการก่อสร้าง ๙ เดือน และเมื่อสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นามว่า “พระวิหารบุพพาราม”

โดยสรุปแล้วตลอดชีวิตของนางวิสขามหาอุบาสิกา มีจิตอาสา โดยนางมี ความผูกพันเกี่ยวข้องกับผู้อื่นเสมอ ตั้งแต่ชีวิตวัยเยาว์ เมื่อแต่งงานแล้ว ก็มีโอกาที่จะสร้างความดีอย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งบั้นปลายของชีวิต นางวิสขามหาอุบาสิกาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งใน การทำหน้าที่อุปัชฌ์พระพุทธรูปและพระสงฆ์อย่างแท้จริง ทำคุณประโยชน์ ต่อพระพุทธศาสนา เป็นอย่างมาก ท่านถวายปัจจัยตลอดชีวิต และปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์แม้จะบวชในวันนั้น ด้วยความเคารพด้วย ๕ สถาน คือ (๑) จะทำอะไร ก็ทำด้วยความเมตตา (๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยความเมตตา (๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยความเมตตา (๔) ต้อนรับพระสงฆ์ด้วยความเต็มใจ (๕) อุปัชฌ์ด้วยปัจจัย ๔ จึงเห็นได้ว่านางวิสขามหาอุบาสิกา นั้นเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตา เสียสละทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังสติปัญญา ความสามารถ เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน

๒.๔.๑ ด้านความมีน้ำใจ

ความหมายและคุณลักษณะของความมีน้ำใจ

ในสังคมปัจจุบันการอยู่ร่วมกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน จึงจะอยู่กันได้อย่างสันติสุข ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินทองมากมายเพียง แต่แสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ ก็เป็นการแสดงน้ำใจ ได้ เช่นการพาเด็กเล็กหรือผู้สูงอายุข้ามถนน หรือการสละที่นั่งบนรถโดยสารให้แก่เด็ก สตรีและหญิงมีครรภ์ เป็นต้น นับว่าเป็นการแสดงน้ำใจ การแสดงความมีน้ำใจจึงไม่ใช่วัดกันด้วยเงินเพียงอย่างเดียวเท่านั้นการฝึกฝนตนเองให้เป็นคนมีน้ำใจ นอกจากจะทำให้เรามีจิตใจที่ดีงามเบิกบานแจ่มใสผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอímเอิบแล้วยังทำให้ได้มิตรสหายมาก ใครก็อยากคบหาสมาคมด้วย เพราะความมีน้ำใจแสดงถึงความมีเมตตาต่อผู้อื่น เมื่อฝึกฝนแล้วในชีวิตจะพบแต่ความสุข

๑. ความหมายของควมมีน้ำใจ

คำว่า“น้ำใจ”ในความหมายโดยตรงที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น ไม่ได้ให้ความหมายโดยตรงหรือโดยเฉพาะไว้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่พึงมีในตัวบุคคลและเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของคนไทย โดยมีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของควมมีน้ำใจไว้ดังนี้

พระเมธีจ ทตตชีโว ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ควมมีน้ำใจใน ๒ ลักษณะ คือ ในทางธรรมและในทางโลก ควมมีน้ำใจ หมายถึงพอจะช่วยเหลือใครก็ช่วยไปเถอะ อย่าห่วงแรงธรรมชาติของคนนั้นยิ่งออกแรงก็ยิ่งได้แรง การบริจาคโลหิตโลหิตที่บริจาคไปย่อมทำให้เกิดโลหิตใหม่ขึ้นมาแทนและมีคุณภาพสูงกว่าเดิมด้วย ในทางธรรม ควมมีน้ำใจ หมายถึง เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณคน ใครมีอุปการะก็ต้องหาหนทางไปตอบแทนพระคุณท่าน นอกจากตอบแทนพระคุณแล้ว ก็บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในโอกาสอันควร อย่างนี้จึงเรียกว่า เป็นผู้ไม่เล้งน้ำใจต่อศาสนาและสังคม^{๖๙}

ประดบ เรืองมัลลย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ควมมีน้ำใจ (Nurturance) คือ ควมต้องการช่วยเหลือเพื่อนเวลาเขาเดือดร้อน มักยกโทษให้แก่เพื่อน ชอบทำอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้อื่นชอบมีน้ำใจต่อผู้อื่น ชอบเห็นใจผู้อื่น เวลาได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วย ชอบแสดงความรักใคร่ ชอบพอต่อผู้อื่น ชอบให้ผู้อื่นเล่าเรื่องปัญหาส่วนตัวให้ฟัง^{๗๐}

พรรณราย ทรัพย์ประภา ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ควมมีน้ำใจ คือส่วนที่เมตตากรุณาชอบช่วยเหลือผู้อื่น ปกป้องคุ้มครองผู้อื่น หรือมีความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจดีต่อผู้อื่น เช่นเดียวกับที่พ่อแม่แสดงต่อลูก ผู้บังคับบัญชาที่มีลักษณะเช่นนี้เด่นชัด ก็ควมเมตตาปราณี ต่อลูกน้องผู้ให้บริการ ถ้ามีลักษณะเช่นนี้เด่นชัดก็จะเต็มใจที่จะให้บริการอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยเหลือผู้มารับบริการ^{๗๑}

วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้มีน้ำใจคือ ผู้ที่พร้อมจะเอื้ออารี ต่อผู้อื่น โดยไม่ต้องรอให้เขาออกปากเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหา ควมปรารถนา ควมขาดแคลน ควมทุกข์ระทมขมขื่นของผู้อื่น และการช่วยเหลือจะเป็นไปขมขื่นของผู้อื่นและการช่วยเหลือจะเป็นไป ด้วยเหตุผลแต่ก็ควมเต็มใจ เต็มไปด้วยควมปรารถนาดี รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้แรงบันดาลใจ และไม่ตรีจิตมิตรภาพ”^{๗๒}

^{๖๙} พระเมธีจ ทตตชีโว, **คนดีที่โลกต้องการ**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๑), หน้า ๕๙-๖๑.

^{๗๐} ประดบ เรืองมัลลย, **จิตวิทยาวัยรุ่น**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๕๖.

^{๗๑} พรรณราย ทรัพย์ประภา, **มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๔.

^{๗๒} วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์, **สุคุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: เอเชียเพรส, ๒๕๓๔), หน้า ๓๘.

นกก จันทรขจร ได้ให้ความหมายไว้ว่า “น้ำใจ คืออุปนิสัยใจคอแท้ๆ ของคนที่รู้จักระลึกรู้ถึงผู้อื่น เรียกว่า มีน้ำใจ ผู้มีน้ำใจเป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือก็รับเป็นภาระให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น ลูกให้ที่นั่งแก่เด็กสตรี คนชราบนรถประจำทาง เป็นต้น ตามชนบทชาวบ้านจะช่วยงานกันที่เรียกว่า “ลงแขก” เป็นบ่อเกิดของความรัก สมัยครุสमानสามัคคี คนมีน้ำใจย่อมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเมตตา กรุณาเป็นพื้นฐานที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล โดยไม่หวังผลตอบแทน^{๗๓}

๒) คุณลักษณะของความมีน้ำใจ

การอยู่ร่วมกันในสังคมโดยรวม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกันสังคมจึงจะอยู่กันได้อย่างสันติสุข ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้โดยไม่ต้องใช้ต้นทุนอย่างมากมายเพียงแต่แสดงความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เป็นการแสดงความมีน้ำใจได้เช่นกัน

ศิริจันทร์ สุขใจ ได้สรุปคุณลักษณะของความมีน้ำใจไว้ว่า จงเอาใจเขามาใส่ใจเราคิดถึงหัวอกคนอื่นและแสดงต่อผู้อื่นเหมือนที่เราต้องการให้คนอื่นแสดงต่อเรา จงทำดีต่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่ว่าความดีนั้นจะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยหรือสิ่งที่ยิ่งใหญ่ก็ตาม ตลอดถึงควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ควรแสดงความมีน้ำใจกับคนรอบข้าง เช่น เมื่อเวลาไปเที่ยวในที่ไกลหรือใกล้ก็ตามควรมีของฝาก มาถึงคนที่เรารู้จักญาติมิตรของเรา อันเป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อกัน ไม่จำเป็น ว่าจะต้องใช้เงินมากมาย ควรเสียสละกำลังทรัพย์ สติปัญญา กำลังกายและเวลาให้แก่ผู้เดือดร้อน ที่ต้องการพึ่งพาอาศัยเรา โดยเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนควรมีนิสัยเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลต่อเพื่อนบ้าน เช่น ไปร่วมงานพิธีต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพหรืองานอื่นๆควรให้ความรักแก่ คนอื่นๆและให้ความร่วมมือเมื่อเขาขอร้อง หรือรู้ว่าเขากำลังลำบากต้องการความช่วยเหลือในการฝึกตนเองให้เป็นคนมีน้ำใจ นอกจากจะทำให้เรามีจิตใจที่ดีงามเบิกบานแจ่มใสผิวพรรณผ่องใส ใบหน้า อิ่มเอิบแล้วยังทำให้ได้มิตรสหายมาก ใครก็อยากคบหาสมาคมด้วยเพราะความมีน้ำใจแสดงถึงความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่นแล้วชีวิตจะพบแต่ความสุขนิรันดร์^{๗๔}

^{๗๓} นกก จันทรขจร, คู่มือการอบรมความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต ตอนที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๗๒๘.

^{๗๔} ศิริจันทร์ สุขใจ, พยาบาลวิชาชีพ บทความสุขภาพจิตโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.jvkk.go.th/jvkkfirst/story/health/36.htm> [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

สรุปได้ว่า ความมีน้ำใจ คือความปรารถนาดีที่ผู้ให้ตั้งใจมอบให้ผู้รับด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทั้งทางกาย ทางวาจา ใจและสิ่งของโดยมุ่งหวังให้ผู้รับ มีความสุข ความพอใจในสิ่งที่ต้องการเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒.๔.๒ ด้านความรับผิดชอบ

ความหมายและคุณลักษณะของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะหนึ่งของจริยธรรม ที่จะต้องสร้างขึ้นในตัวบุคคลเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล คุณสมบัติของความรับผิดชอบ เสริมสร้างให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ที่จะส่งเสริมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรม ดี เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต

๑) ความหมายของความรับผิดชอบ

การอยู่ในสังคมจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการตอบสนองความต้องการต่างๆและจะต้องทำหน้าที่ตามศักยภาพและกำลังความสามารถของแต่ละบุคคล ละเว้นในสิ่งที่ ไม่สมควรยอมรับในกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีขึ้น เป็นการให้ความสนใจต่อส่วนประกอบต่างๆ ที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจำเป็นต้องเข้าใจในสถานภาพ และบทบาทของตน ที่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กับสังคม และรู้จักรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้จะต้องมีความเข้าใจในความหมายของความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สาโรช บัวศรี ได้อธิบายถึงขอบข่ายของพฤติกรรมของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การงานว่า ได้แก่ เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลงานของงานนั้น ๆ โดยไม่คำนึง ถึงผลประโยชน์ส่วนตัว เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค รู้จักหน้าที่และการทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี มีความเพียรพยายาม มีความละเอียดรอบคอบ ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนเองและสังคม ตรงต่อเวลาและยอมรับผลของการกระทำของตนเอง^{๗๕}

^{๗๕} สาโรช บัวศรี, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

วศิน อินทสระ ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบหมายถึงความสำนึกในหน้าที่ความตั้งใจในการทำหน้าที่ ความดำริเริ่มในอันที่จะพัฒนากิจการในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นและยอมรับผิดชอบ ต่อผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหน้าที่ของตนเอง^{๗๖}

สรุปความหมายได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ การงานหรือกิจกรรม มีการประชุมวางแผน และทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ ตรงต่อเวลา เอาใจใส่ติดตามไม่ทอดทิ้ง พยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

๒) ประเภทของความรับผิดชอบ

นักวิชาการแบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังต่อไปนี้

กัลยา สุริย์ ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบ ได้ดังนี้ ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึงการรับรู้ฐานะและบทบาทของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคม รู้จักผิด-ถูก รู้จักช่วยเหลือตนเองในการขจัดปัญหา ป้องกันรักษาให้ตนเองปลอดภัยจากอันตรายและสิ่งชั่วร้าย และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียความรับผิดชอบ ต่อสังคมหมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคล ที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วม กับ สวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ตั้งแต่สังคมพื้นฐานจนกระทั่งสังคมขนาดใหญ่ เช่น ความรับผิดชอบต่อครอบครัวจะต้องมีความเคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานและรักษาชื่อเสียงของครอบครัวไม่ให้เสื่อมเสีย สำหรับความรับผิดชอบต่อโรงเรียนนั้น จะต้องตั้งใจเรียนเชื่อฟังครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน นอกจากนั้น จะต้องมีความรับผิดชอบต่อเพื่อนๆ ช่วยตักเตือนแนะนำให้เพื่อนปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน^{๗๗}

กรมวิชาการ ในคู่มือปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน ความรับผิดชอบ ที่นักเรียนพึงมีได้แบ่งความรับผิดชอบไว้ดังนี้ ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนและประสบความสำเร็จตามที่ตั้งมุ่งหมายด้วยความเพียรพยายาม เข้าห้องเรียนและส่งงานตรงเวลารับผิดชอบต่องาน ที่ได้รับมอบหมายเมื่อทำแบบฝึกหัดฝึกปฏิบัติพยายามแก้ไข ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึงการที่นักเรียนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ รักษาผลประโยชน์เกียรติยศของสถานศึกษาและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเอง ความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว หมายถึงการที่

^{๗๖} วศิน อินทสระ, **จริยธรรมกับบุคคล**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๔๙.

^{๗๗} กัลยา สุริย์, “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและความมั่นคงในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”, **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๖๙.

นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆภายในบ้าน ปฏิบัติตนเพื่อความสุขของครอบครัว เข้าใจปัญหาของครอบครัวและปรึกษาครอบครัวเมื่อมีปัญหา ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์ และสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม^{๗๘}

สรุปจากการศึกษาประเภทของความรับผิดชอบ ซึ่งรวมความแล้วจะเป็น ความรับผิดชอบในลักษณะต่อตนเองและต่อสังคม เมื่อมีความรับผิดชอบต่อตนเองแล้วก็จะพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งแยกออกเป็นหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบต่อครอบครัวโรงเรียน เพื่อน ผู้มีพระคุณ ตลอดจนบุคคลอื่นๆและในการเสริมสร้างความรับผิดชอบนั้นจะต้องลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

๓) ลักษณะของความรับผิดชอบ

ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบนั้น นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

แคทเทลและแซนฟอร์ด (Catt, Sanford) ได้อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงไว้ว่า บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ทางการงานต่อครอบครัว บุคคลทั่วไป สังคมและประเทศชาติด้วยความบากบั่น พากเพียรและเต็มความสามารถอย่างมีศักดิ์ศรี และรู้จักปฏิบัติงานอย่างมีกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นลักษณะของมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้ ส่วนลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำ คือ คนที่ถือความสะดวกเป็นเกณฑ์มักหลีกเลี่ยงข้อบังคับต่างๆ^{๗๙}

กรมวิชาการ ได้อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นบุคคล ที่ตรงต่อเวลาและพยายามทำงานของตนให้สำเร็จ จะเป็นผู้ที่ติดตามผลงานของตนเองอยู่เสมอ ถ้ามีข้อผิดพลาดที่เกิดจากการทำงาน จะยอมรับความผิดพลาดจากการพิจารณา จะเป็นผู้รักษาชื่อเสียงศักดิ์ศรีของตนเอง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่นมีความซื่อสัตย์ เป็นคนรักษาคำพูด ตั้งใจทำงานมีระเบียบวินัย รู้จักวางแผนงาน เต็มใจทำงาน ขยันขันแข็ง

^{๗๘} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๒.

^{๗๙} Catt, Sanford อ้างใน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๗-๘.

และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ปฏิบัติตามหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยเคร่งครัด มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญปัญหา ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง สำเร็จลุล่วงอย่างดีที่สุด โดยไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคใด ๆ^{๘๐}

ประดินันท์ อุปรนัย ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกความรับผิดชอบของเด็กว่า วิธีการฝึกความรับผิดชอบโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ โดยการวางเงื่อนไขและการกระทำ เป็นการฝึกที่ทำให้เด็กนักเรียนมีความถี่ของพฤติกรรมความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น จากการให้ตัวเสริมแรงทางบวกและทางลบ ตัวเสริมแรงทางบวก เช่น อาหาร ขนม กิจกรรมที่เด็กชอบ ส่วนตัวเสริมแรงทางลบคือการนำเอาสิ่งที่เด็กไม่ชอบออกไปจากตัวเด็ก ทำให้เกิดพฤติกรรมรับผิดชอบเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีวิธีการให้พฤติกรรมไม่รับผิดชอบยุติลงด้วยการลงโทษ เพิกเฉย คือ ไม่ให้ความสนใจในพฤติกรรมความไม่รับผิดชอบของเด็ก หรือหยุดยั้งคือการหยุดให้แรงเสริมพฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่รับผิดชอบของเด็กที่เคยได้รับแรงเสริมมาก่อน และการฝึกความรับผิดชอบ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นการฝึกความรับผิดชอบที่让孩子เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและแสดงความรับผิดชอบจากตัวแบบที่ดี หรืออาจใช้วิธีฝึก โดยการ让孩子ได้รับผลการกระทำของเขาเอง จากความเป็นเหตุเป็นผลโดยธรรมชาติและสถานการณ์คือปล่อยให้เด็กได้รับผลการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติภารกิจด้วยตนเอง เช่น เมื่อเด็กไม่มารับประทานอาหารตรงเวลา ก็ไม่มีใครคอย^{๘๑}

สรุปความหมายได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ การงานหรือกิจกรรม มีการประชุมวางแผน และทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ ตรงต่อเวลา เอาใจใส่ติดตามไม่ทอดทิ้ง พยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

๒.๔.๓ ด้านความเสียสละ

ได้มีนักวิชาการได้ความหมายของความเสียสละดังนี้

ความหมายของความเสียสละ

คำว่า ความเสียสละ หมายถึง ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของความ เสียสละไว้หลายท่าน ดังนี้

^{๘๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๒.

^{๘๑} ประดินันท์ อุปรนัย, **คู่มือพัฒนาจริยธรรมของเด็ก** เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ ๘ - ๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖).

เทอร์เนอร์ (Turner) ได้กล่าวถึงความเสียสละว่า เป็นผลรวมของความไวของบุคคลต่อความต้องการของคนอื่น ผู้ที่มีจริยธรรมแบบเสียสละ จะมีความเต็มใจ ช่วยเหลือผู้อื่น หรือ สนองความต้องการของผู้อื่น โดยการให้ปันทรัพย์สิ่งของ การกระทำทำให้ผู้อื่นมีความพึงพอใจ และเป็นผู้ที่มีเจตคติแบบการให้และการรับ^{๘๒}

ดาเลย์ และแลทาเนย์ ได้ให้ความหมายของความเสียสละว่า ความเสียสละหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่าบุคคลคำนึงถึงและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นได้ในสิ่งที่เขาต้องการทั้งด้าน ทรัพย์สิ่งของ แรงกาย การพูด และการกระทำรวมทั้งความสามารถทุก ๆ ด้านที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงความสุขหรือความทุกข์ของตนเองอันเนื่องมาจากการช่วยเหลือผู้อื่น^{๘๓}

บรรทม มณีโชติ ได้ให้ความหมายด้านความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกของบุคคล ในพฤติกรรมต่อไปนี้ ๑) การให้ปัน หมายถึง การช่วยเหลือหรือให้ผู้อื่นในด้านทรัพย์สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน ๒) การเห็นแก่ส่วนรวม หมายถึง การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ๓) ความมีน้ำใจ หมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำ โดยให้กำลังใจ และแสดงความเห็นใจผู้อื่น ๔) การไม่เอาเปรียบผู้อื่น หมายถึง การสละทรัพย์ สิ่งของ และแรงงานของตน เท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น^{๘๔}

ซีโกลย์ จอนาทัม (Seglow Jonatha) ได้ให้ความหมายความเสียสละ หมายถึง การเสียสละเป็นการไม่เห็นแก่ตัว เป็นการให้ที่มีแรงผลักดันมาจากความต้องการให้สิ่งดี ๆ แก่ผู้อื่น โดยการเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นไม่ต้องใช้เวลาหรือคำนึงถึงปัจจัยว่าผู้ใดที่เราควรช่วย จะช่วยเหลือคนไหน มีฐานะยากจนแค่ไหน ช่วยเหลืออย่างเหมาะสมกับตน^{๘๕}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความเสียสละเป็นการแสดงออกโดยการอุทิศ เวลาและเสียสละในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนด้วยความเต็มใจ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม มากกว่าเป็นประโยชน์ส่วนตน ได้แก่ การสละทรัพย์สิ่งของ การเสียสละกำลังกาย การเสียสละสติปัญญา การเสียสละเวลาและการเสียสละความสุขสบาย

^{๘๒} Turner, W.D. "Altruism and Its Measurement in Children", In *Journal of Abnormal and Social Psycholog.* 43 (1942), pp. 502-516.

^{๘๓} ดาเลย์ และแลทาเนย์, "รูปแบบของข้อคำถามวัดลักษณะนิสัยด้านความเสียสละชนิดข้อความและชนิดสถานการณ์ที่มีต่อคุณภาพของแบบสอบถามทดสอบ", *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐), หน้า ๖.

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

^{๘๕} Seglow Jonatham, *The Ethics of Altruism*, (London: Frank Cass, 2004), p. 20.

ความสำคัญของความเสียสละ

พระครูปทุมศีลาภรณ์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของคุณธรรมด้านความเสียสละไว้ดังนี้
ธรรมดาคนเรา ที่อยู่ในสังคม จะต้องรู้จักเป็นคนเสียสละ ในคราวที่ควรเสียสละจะต้องเป็นคนเสียสละ
ให้ปันสิ่งของต่างๆ ของตนแก่คนที่ควรแบ่งปัน เป็นการแสดงน้ำใจ เพื่อผูกมิตรไมตรีเพราะคำพังเพย
ว่า “บริวารมาเพราะน้ำใจมี บริวารหนีเพราะน้ำใจลด บริวารหมดเพราะน้ำใจแห้ง” และได้กล่าวถึง
การเสียสละอารมณ์ไว้ว่า เป็นการชำระล้างมลทินในจิตใจของเรา ให้สะอาดปลอดโปร่งแจ่มใส
ทำให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวัน การเสียสละอารมณ์ ชื่นชอบหมองใจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง
สำหรับคนที่ใช้ชีวิตเกือบลูกอยู่กับความคิดที่สับสนวุ่นวายของโลกตลอดเวลาถ้าเก็บอารมณ์ชื่นชอบ
ไว้มากๆ จะทำให้จิตใจคนเราหย่อนสมรรถภาพ เสียดคุณภาพของความเป็นคนที่ดี^{๘๖}

จันทะ วิไลพัฒน์ ได้กล่าวถึงลักษณะของคุณธรรมด้านความเสียสละ ไว้ดังนี้ การกระทำ
ที่แสดงถึงไมตรีจิตความมีน้ำใจ โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น คอยเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูล ลดความเห็นแก่ตัว
รู้จักแบ่งปัน ยอมเสียสิทธิ์หรือเสียสละสิ่งที่เราควรได้รับ หรือมีอยู่น้อยให้แก่ผู้อื่น ร่วมบริจาค ร่วม
สร้างประโยชน์ หรือกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อส่วนรวมด้วยความจริงใจโดย
ไม่หวังผลตอบแทนสรุปลักษณะความเสียสละดังนี้ ๑) การให้ทางกาย เช่น ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุรการ
งานที่ไม่มีมิโทษ ไม่นิ่งดูตาย ๒) การให้ทางวาจา เป็นการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำทั้งในทางโลกและทาง
ธรรม ช่วยเจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ๓) การให้ทางกำลังสติปัญญา ช่วยแสดงความเห็นอย่าง
ตรงไปตรงมา ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนแก่คนที่ไม่กระทำได้ ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกที่ชอบช่วยเพิ่มพูน
ความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังปัญญา ๔) การให้ด้วยกำลังทรัพย์ แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัด
สนที่สมควรให้ แบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนที่สมควร ให้สละทรัพย์เพื่อสาธารณกุศล ๕) การให้ทาง
ใจ ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข ไม่อาฆาตจองเวร ให้อภัย ในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด ระวังความไม่
พอใจ ทำใจให้หนักแน่นไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งแวดล้อม^{๘๗}

^{๘๖} พระครูปทุมศีลาภรณ์, “ทัศนะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรม นักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

^{๘๗} จันทะ วิไลพัฒน์, “การพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยใช้กระบวนการสร้างค่านิยม”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

๒.๔.๔ ด้านความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติสากลของสังคมมนุษย์ หากกลุ่มชนใด มีความสามัคคี ปัญหาต่าง ความขัดแย้ง ความเสื่อมโทรมด้านต่าง ๆ ในสังคมนั้นจะมีน้อยลง เพราะ การแสดงออกด้วยความร่วมแรงกายใจกัน เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพฉะนั้น จึงต้องเข้าใจความหมาย ลักษณะและประเภทของความสามัคคีนั้นอย่างถูกต้องแล้ว การพัฒนาเยาวชน พัฒนาสังคม ประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ถึงทำความเข้าใจถึงความหมายลักษณะ องค์ประกอบ และความสำคัญของสามัคคี ดังนี้

(๑) ความหมายของสามัคคี

ความเจริญและความเสื่อมของสังคมมนุษย์นั้น พิจารณาได้จากการร่วมแรงกายใจกันของเยาวชนและคนในสังคมนั้น ว่าเป็นอย่างไร มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแค่ไหน เป็นต้น โดยศึกษาให้เข้าใจถึงความหมายของคำว่าสามัคคี ดังนี้

๑) ความหมายในพระไตรปิฎก

ความสามัคคีตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพุทธปรัชญาเถรวาทพอสรุปได้ดังนี้ พระวินัยปิฎก ในพระวินัยปิฎกพระพุทธเจ้าตรัสถึงสังฆราชี สังฆเภท และสังฆสามัคคีของพระภิกษุสงฆ์ไว้ ดังนี้พระอุบาลีเถระทูลถามพระพุทธเจ้าถึงสังฆราชี สังฆเภท และสังฆสามัคคี พระพุทธเจ้าตรัสบอกโดยสรุปใจความแห่งพุทธพจน์ได้ว่า สังฆราชี หมายถึง ความร้าวฉานของหมู่คณะหรือสงฆ์ ภิกษุกลุ่มหนึ่งเมื่อแบ่งออกแล้วได้ฝ่ายละไม่ถึง ๔ รูปหรือถึง ๔ รูปเพียงฝ่ายเดียว อีกฝ่ายมีเพียง ๒-๓ รูปเท่านั้น รูปหนึ่งเสนอให้จับสลากโดยอ้างว่าเป็นธรรม เป็นวินัยเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ขอให้ขอบใจการจับสลากนั้น ถ้ามีการจับสลาก การแตกแยกเกิดขึ้น การทำเช่นนี้เรียกว่า “สังฆราชีแต่ไม่เป็นสังฆเภทและผู้ที่จะทำสังฆราชีได้ มีเพียงพระภิกษุจำพวกเดียวนั้น คนอื่นทำไม่ได้”^{๘๘}

สังฆเภท : ความแตกกันของหมู่คณะหรือสงฆ์ได้แก่ ยังสงฆ์ให้แตกต่างกัน คือทำลายพระสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันในสีมาเดียวกันในวัดใดวัดหนึ่ง ให้แตกเป็นก๊ก จนถึงไม่ร่วมอุโบสถสังฆกรรม ต้องแยกออกทำอุโบสถสังฆกรรมหรือปวารณากรรมหรือสังฆกรรมอื่นๆ เป็น ๒ หมู่“ ถ้ามีพระภิกษุจำนวนมากกว่า ๔ รูปขึ้นไป รูปหนึ่งนำเรื่องธรรม เรื่องวินัย พุทธภาษิต พุทธจริยาพุทธบัญญัติ อาบัติต่างๆ มาเสนอให้จับสลากด้วยเรื่องดังกล่าว จนสงฆ์ ๒ ฝ่ายแตกกัน ไม่ร่วมอุโบสถ ปวารณา

^{๘๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๕๑/๒๑๒.

สังฆกรรมต่างๆ ร่วมกัน” การกระทำเช่นนี้ เรียกว่า “สังฆเภท คือ การทำสงฆ์ให้แตกกัน เป็นอนันตริยกรรม”^{๘๙}

ส่วนสังฆสามัคคี ได้แก่ ความสามัคคีปรองดองกัน ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะหรือ สงฆ์การกระทำที่เรียกว่า “สังฆสามัคคี” คือการนำเอาธรรม วินัย เป็นต้น มากล่าวตามความ เป็นจริง ช่วยให้เกิดความสามัคคีฉันท์กันในหมู่คณะสงฆ์หรือสงฆ์ มีการพร้อมเพรียงกัน ทำสังฆกรรมต่างๆ การกระทำเช่นนี้เรียกว่า “สังฆสามัคคี”^{๙๐}

สำหรับสามัคคีธรรมนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความพร้อมเพรียงของสงฆ์ เป็นเหตุ ให้เกิดสุข และบุคคลผู้นุเคราะห์สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว ผู้ยินดีในความพร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่พลาดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกับ เพราะสมานสงฆ์ให้ สามัคคีกัน^{๙๑}

สรุปได้ว่าทั้งสังฆราชาและสังฆเภท จัดเป็นการกระทำที่ไม่ดีต่อตนเองและคนอื่น ในส่วนรวม มีผลเป็นความทุกข์ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ส่วนสังฆสามัคคีจัดเป็นการกระทำที่ดี มีประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่นในหมู่คณะ มีผลเป็นความสุกกายสบายใจ ไร้ปัญหาแตกแยก ไร้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ในโลกปัจจุบันและโลกหน้า ฉะนั้น สังคมใดต้องการความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ก็พึงพยายามอบรมสั่งสอนให้ผู้คนในสังคมของตนมีความสามัคคีกัน มีความเมตตารักใคร่ ช่วยเหลือกันในเรื่องต่างๆ เพราะความสมปรารถนาในสิ่งที่สังคมต้องการก็ย่อมเกิดจากความสามัคคีของผู้คนในสังคม อย่างไรก็ตาม พระวินัยปิฎกนี้มีการกล่าวถึงการกระทำที่ดีว่าควรประพฤติปฏิบัติ การกระทำที่ไม่ดีเป็นพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยงเสีย ไม่ควรกระทำ ซึ่งทั้งหมดก็คือ แนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีธรรมมีความสุขนั่นเอง

(๒) ความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของคำว่า ความสามัคคี และคำอื่น ๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันไว้ดังนี้

ความสามัคคี หมายถึงความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน กิริยาที่พร้อมเพรียงกันทำ ร่วมมือร่วมใจกัน^{๙๒}

^{๘๙} อง.ฉก. ๓/๘๖๑/๑๕๕, วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๕๒/๒๑๔-๒๑๕.

^{๙๐} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๕๓/๒๑๕.

^{๙๑} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๕๔/๒๑๗.

^{๙๒} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๕๔. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๗๘.

สมัครสมาน หมายถึง เชื่อมสามัคคี เช่น จะทำงานอะไรขอให้สมัครสมานกัน^{๙๓}
 ประองคอง หมายถึง ออมซ่อม ประณีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความใกล้เคียง
 ตกลงกันด้วยไมตรีจิต^{๙๔}

สมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน มีความเห็น เป็นสมานฉันท์^{๙๕}
 ร่วม หมายถึง มีส่วนรวมอยู่ด้วยกัน เช่น ร่วมกิน ร่วมนอน มีส่วนรวมเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันเช่น ร่วม
 ใจ ร่วมสามัคคี มีส่วนร่วมในที่แห่งเดียวกัน เช่น ร่วมโรงเรียน ร่วมบ้าน ร่วมห้อง ร่วมหอ มีส่วนร่วมใน
 ภาวะหรือสถานะเดียวกัน เช่น เพื่อนร่วมชาติ มีศัตรูร่วมกัน ทำบุญร่วมญาติร่วมเป็นร่วมตาย ร่วมทุกข์
 ร่วมสุข ร่วมชะตากรรม ร่วมใจ หมายถึง มีความนึกคิดอย่างเดียวกัน เช่น เพื่อนร่วมใจร่วมมือ หมายถึง
 พร้อมใจช่วยกัน^{๙๖}

ฉะนั้นความหมายของคำว่า สามัคคี ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒
 จึงหมายถึง สภาวะทางกาย วาจาและใจของหมู่ชนในสังคมนั้นมีเอกภาพ คือ เป็นหนึ่งเดียวในการ
 ประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับและละเว้นข้อที่ห้ามเพื่อนำมาซึ่งสันติสุข ความเจริญรุ่งเรือง ของสังคม
 นั้น ๆ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สามัคคี” ไว้ว่า “สามัคคี”
 หมายถึง ความพร้อมเพรียงกันมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมานฉันท์ หมายถึงมีความพอใจร่วมกัน พร้อมใจ
 กัน”^{๙๗}

พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙) ได้ให้ความหมายความสามัคคีไว้ว่า ความสามัคคี
 หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งวิวาท
 บาดหมางกัน ความสามัคคีมีด้วยกัน ๒ ประการ คือ ๑) ความสามัคคีทางกาย ได้แก่การร่วมแรงร่วม
 ใจกันในการทำงาน ๒)ความสามัคคีทางใจได้แก่การร่วมประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหาขึ้น^{๙๘}

^{๙๓} เล่มเดียวกัน, หน้า ๑๑๒๙.

^{๙๔} เล่มเดียวกัน, หน้า ๖๕๒.

^{๙๕} เล่มเดียวกัน, หน้า ๙๒๖.

^{๙๖} เล่มเดียวกัน, หน้า ๑๑๗๘.

^{๙๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๕๔.

^{๙๘} พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙), เจ้าอาวาสเทวราชกุญชรวิหาร, ความสามัคคี,
 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.Matichon.co.th/Khaosod/Vi...MHdOeTB3T1E9PO>, [๓๐ ตุลาคม
 ๒๕๖๑].

สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงทางกาย ทางวาจาความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกันร่วมใจกันปฏิบัติงานให้ บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ปฏิบัติกิจกรรมตามข้อตกลง ไม่มีการแบ่งแยก ยอมรับในศักยภาพของเพื่อน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้คน ที่ได้รับความหมาย ผู้นำ และความตั้งใจจริงของผู้คนในสังคมไทยเป็นหลัก ความสามัคคี ที่จะนำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ จึงจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

๒) คุณลักษณะของความสามัคคี

ลักษณะของความสามัคคีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ใช้คำว่า สังฆสามัคคี ซึ่งมีลักษณะความสามัคคีปรองดองกัน ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะหรือสงฆ์ การกระทำที่เรียกว่า “สังฆสามัคคี” คือการนำเอาธรรม วินัยเป็นต้นมากกว่าตามความสามัคคีเป็นจริง ช่วยให้เกิดความสมานฉันท์กันในหมู่คณะหรือสงฆ์ มีการพร้อมเพรียงกันทำสังฆกรรมต่างๆ การกระทำเช่นนี้เรียกว่า “สังฆสามัคคี”^{๙๙} นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะของนักวิชาการที่ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของความสามัคคีไว้ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ความสามัคคีของมวลมนุษย์ว่าทุกคนสามารถปฏิบัติได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อความสงบ ความเจริญของโลก มนุษย์ทุกคนสามารถร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างสรรค์โลกได้ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหม คือ เป็นผู้สร้างสรรค์คือภิบาลโลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีสันติสุข ด้วยเรี่ยวแรงความพากเพียรของมนุษย์เองโดยไม่ต้องรอเทพเจ้าหรืออำนาจวิเศษใดๆ มาบันดาลให้^{๑๐๐}

พระราชนิเวศรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์ (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของความสามัคคีไว้ ดังนี้ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะตั้งแต่ สองคนขึ้นไปเรียกว่า คณะ สี่คนขึ้นไปเรียกว่าหมู่ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะเป็นความสุขอย่างยิ่ง คนยิ่งมากขึ้นไปจะเป็น ๒๐ หรือ ๕๐ คนหรือ ๑๐๐ คน มีความสามัคคีกัน ยิ่งได้ความสุขมาก ส่วนร่างกายของเราก็เหมือนกัน ทุกชิ้นทุกส่วนถ้าหากขาดความสามัคคีนี้คิดเดียวเป็นต้นว่าแขนทั้งสองหยุดไม่ทำงาน เหตุนี้ เราควรอดควรทนต่อเหตุการณ์ เมื่อมีจิตใจต่างกัน มีกิริยาอาการต่างกัน จึงควรอดอย่างยิ่ง อย่าเอาอารมณ์ของตน

^{๙๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๕๔/๒๑๗.

^{๑๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **กรณีธรรมกาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์อำไพ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๖.

ควรคิดถึงอกเราอกเขาบ้าง ถ้าหากเราเอาแต่อารมณ์ของตนแล้ว จะแสดงความเหลวไหลเลวทรามของตนแก่หมู่คณะเป็นเหตุให้เสียคน เพราะชื่อเสียงยังกระจายออกไปทั่วทุกทิศ เสียหายหลายอย่างหลายประการ สิ่งใดที่ไม่สบบารมณ์ของเรา จงยับยั้งตั้งสติตั้งจิต พิจารณาให้ดีเสียก่อนว่าสิ่งนั้น ถ้าเราพูดหรือทำลงแล้วจะส่งผลดีและผลเสียแก่เราและหมู่คณะมากน้อยเพียงใด จึงคิดนึกและทำไม่พลาดพลั้ง จะไม่เสียคน ให้อดที่ใดของเรานี้เอง ความอดทนเป็นคุณธรรมที่จะนำบุคคลในอันที่จะละความชั่วได้ทุกประการ ส่งผลให้สมานมิตรกันทั่วโลกได้อีกด้วย นั่นคือ หากผู้คนในสังคมไม่มีศีล ๕ ปัญหาวุ่นวายต่าง ๆ จะต้องเกิดมีย่างแน่นอน ฉะนั้นการที่จะช่วยให้สังคมหรือโลกทั้งหมดอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขนั้น ผู้คนจำต้องปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงามในทางพระศาสนา^{๑๐๑}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะของสามัคคี อันแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนไทยต้องประกอบด้วยองค์ธรรม ๕ ประการ จึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปรองดองนำไปสู่ความเจริญของชาติบ้านเมืองได้ ดังนี้

ในการสร้างสังคมสันติประชาธรรม ให้สำเร็จต้องคำนึงถึง องค์ประกอบหรือขั้นของสังคมให้ครบทั้ง ๕ คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็งทั้ง ๕ คือ เบื้องหลังของสังคม ขั้น ๕ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและมีผลถึงกัน ต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๕ ประการอย่างเชื่อมโยงกันจึงจะเกิดสังคมสันติประชาธรรมมีความสามัคคีปรองดองกัน^{๑๐๒}

จากคุณลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หากสังคมใดต้องการความเจริญรุ่งเรืองไม่ว่าด้านใด ๆ ก็ตาม เป้าหมายแรกที่ต้องปฏิบัติ ก็คือ ทำสังคมให้เข้มแข็ง ทำให้ผู้คนในสังคมนั้น มีศักยภาพทางกระทำ ทางความคิด เกิดความสามัคคีปรองดองกันฉันทัพันธ์ รู้ดีรู้ชั่วในสิ่งต่าง ๆ ได้พร้อมทั้งมีการศึกษาปฏิบัติตามความรู้ที่ดีนั้น โดยแบ่งภาระหน้าที่ของผู้คนในสังคมว่า ต้องรับผิดชอบ เช่น ในครอบครัวก็เป็นหน้าที่ของบิดมารดา ในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ ในสังคมอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของนักบริหารสถาบันทางสังคมเหล่านั้นรับผิดชอบ เป็นต้น

^{๑๐๑} พระราชินีโรจรงศ์ศิริปัญญารักษ์ (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี), **ความสามัคคี**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dhammadjak.board/viewtopic.php> [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๑๐๒} ประเวศ วะสี, **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๖๔-๖๕.

๓) ประเภทของความสามัคคี

คนที่ใจสามัคคีกันนั้น ถึงแม้ว่าจะอยู่ห่างกันคนละทิศ คนละเมืองหรือคนละประเทศชาติ แต่มีจิตใจรักใคร่นับถือกัน ก็จัดว่ามีใจสามัคคี เมื่อกล่าวถึงประเภทแล้ว ความสามัคคี มีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่

(๑) ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานด้วยกำลังกาย คนที่ช่วยกันแบกหาม หรือนักศึกษามาชุมนุมกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า มีความสามัคคีทางกาย พฤติกรรมอย่างนี้ ตรงกับที่เราแปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียง” นั่นเอง กล่าวคือ หมู่สัตว์ ผู้อาศัยแผ่นดินอยู่อาศัย ย่อมเป็นต่าง ๆ กัน โดยสัญชาติ โดยภาษา โดยรูปพรรณสัณฐานภายนอก และโดยใจโดยอัธยาศัย โดยคุณสมบัติ โดยธรรม ความสามัคคีทางกาย เช่น “ ต่างคนต่างประพฤติตนให้เป็นคนสงบกาย สงบวาจา การทำ การพูด การคิดอย่างใด ย่อมเป็นไปเพื่อสันติ เว้นจาก การเบียดเบียน ชักนำเพื่อกายสามัคคีเว้นการทะเลาะวิวาท เว้นกล่าวถ้อยคำอันไม่สุภาพ นึกในทางเมตตากรุณา

(๒) ความสามัคคีทางใจ หมายถึง คนที่มีความรักใคร่นับถือกัน ใจตรงกัน และหวังดีต่อกัน หากมีปัญหาว่า กายสามัคคีทำได้ง่าย หรือใจสามัคคี ทำได้ยาก แต่ถ้าใช้คำว่า “สามัคคีธรรม ก็ต้องถือว่าจิตใจเป็นสำคัญ คือ ใจสามัคคีนั้นเลิศประเสริฐแน่”^{๑๐๓}

๔) ศักยภาพของบุคคลในการปฏิบัติสามัคคีธรรม

ศักยภาพของบุคคลหรือของมวลมนุษย์ ในการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยหลักธรรม ในพระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุถึงความสุขด้วยตนเอง เพื่อผู้อื่น และเพื่อสังคมส่วนรวม ดังนี้

(๑) ในการกระทำเพื่อตนเอง ศักยภาพของบุคคลในการกระทำเพื่อตนเอง เป็นศักยภาพที่เน้นถึงการควบคุม ดูแล และส่งเสริมชีวิตของตนเองให้มีการกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งทางโลก มีกฎ กติกา ระเบียบเพราะแบบแผนและทางธรรม ซึ่งการกระทำเพื่อตนเอง มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

๑.๑) การควบคุมตนเอง ได้แก่ความเพียรพยายามในการพัฒนาชีวิตของตนให้พ้นจากอำนาจของอกุศลมูลทั้งหลาย เรียกว่า มีความสามารถในการปกครองควบคุมตนเองได้

๑.๒) การพึ่งตนเอง คือการกระทำที่สะท้อน มาจากความสามารถ ในการควบคุมตนเองได้ เช่น เมื่ออยู่ในวัยเรียนมีการเอาใจใส่ต่อการเรียน เมื่อเรียนจบก็สามารถประกอบสัมมาชีพ รู้จักครองตน ครองคน และครองงาน สามารถบริหารตน เตือนตน ได้ เป็นต้น

^{๑๐๓} ชัยวัฒน์ อัตพัฒน และวิชาน สุชีวกุปต์, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๔.

(๒) ในการกระทำเพื่อผู้อื่น ศักยภาพของบุคคลในการกระทำเพื่อผู้อื่น คือ หลักประกันของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสามัคคีปรองดองกัน ตามทัศนะพระพุทธศาสนาเน้นถึงการไม่เบียดเบียนตน คนอื่นและสรรพสัตว์ทั้งปวง อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลมีศักยภาพ มีความสามารถกระทำเพื่อตนได้ การกระทำที่ดียิ่ง ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและสรรพสัตว์ ก็แสดงถึงความเสมอภาคในแง่ต่างๆ ดังนี้

๒.๑) ความเท่าเทียมกัน ได้แก่การกระทำที่มุ่งส่งเสริมความไม่เบียดเบียนกัน การไม่กดขี่ข่มเหง แต่มุ่งส่งเสริมการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความพร้อมเพรียงกันในการกระทำต่างๆ

๒.๒) ความชอบธรรม ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างมวลมนุษย์ในสังคม ที่ตนอยู่ร่วมกันอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ ความลำเอียง ไม่มีความโลภ ความโกรธ และความหลง เข้าครอบงำจิตใจ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องและเที่ยงตรง

๒.๓) ความเป็นพี่น้องกัน ได้แก่การกระทำที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ ความเข้าใจที่ดีต่อกันและกันของผู้คนในสังคม เช่นข้าราชการไม่เลือกปฏิบัติตามใจชอบของตน แต่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อมุ่งความปรองดองสมานสามัคคีของประชาชนเป็นหลัก อยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง โดยยึดหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ เป็นแนวทางปฏิบัติ

(๓) ในการกระทำเพื่อสังคมส่วนรวม สังคมคือการอยู่รวมของกลุ่มคน ที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันหรือเป็นแบบแผนเดียวกัน ขนาดของสังคมมีตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก

๕) ความสำคัญของสามัคคี

ขึ้นชื่อว่า สามัคคีธรรม ที่เป็นธรรมแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดความสุข ความเจริญของหมู่ชน ในสังคมในชาติ ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า “สุขา สงฆสส สามัคคี ความพร้อมเพรียงของหมู่ ให้เกิดสุข” อันได้แก่ ความพร้อมเพรียงของหมู่ชน และความพร้อมเพรียงทำให้เกิดความสุขความสำคัญของสามัคคีธรรม สรุปได้ดังนี้^{๑๐๔}

- ๑) ช่วยให้นุญชรมีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณา
- ๒) ช่วยให้การกระทำผิดด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ลดลง เบาบางลง
- ๓) ช่วยให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน
- ๔) ช่วยให้ประเทศชาติสามารถดำรงสภาพชั่วลูกหลานได้

^{๑๐๔} วิ.จุ. (บาลี) ๗/๔๑๐/๒๐๘.

ดังนั้น ความสำคัญของความสามัคคีนั้นต้องเป็นไปในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง คนอื่นและสังคมส่วนรวมได้^{๑๐๕}

สรุปจากการศึกษาสรุปได้ว่า ศักยภาพของบุคคลหรือของมวลมนุษย ในการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุถึงความสุขด้วยตนเอง เพื่อผู้อื่น และเพื่อสังคมส่วนรวม รวมถึงการควบคุม ดูแล ส่งเสริมชีวิต เป็นหลักประกันของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสามัคคีปรองดองกันในสังคมส่วนรวม มีวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันหรือเป็นแบบแผนเดียวกันว่า ความสามัคคีสามารถประพฤติปฏิบัติได้ใน ๒ ทาง ได้แก่ทางกายกับ ทางจิตแต่ความสามัคคีทางจิตใจ ซึ่งเป็นผลมาจากปัญญาที่ใคร่ครวญ มีสติรอบคอบของผู้คนในสังคม ถือว่าสำคัญที่สุดต่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิต ของสังคม เพราะหากมีแต่ความสามัคคีทางกาย โดยโรสติปัญญาแล้ว ความสามัคคีนั้นก็อาจเปล่าประโยชน์ หรือไม่ได้รับผลเท่าที่ควร และยังอาจนำไปสู่ความสามัคคีที่ผิดได้ การร่วมมือกันด้วยความสามัคคีอันชอบธรรมทั้งทางโลกและทางธรรม

๒.๖.๕ ด้านการทำงานเป็นทีม

การทำงานเป็นทีมให้ประโยชน์มากต่องานของส่วนรวม และยังช่วยพัฒนาผู้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อม ๆ กัน จึงควรส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีมให้มากขึ้น ผู้ที่ต้องการพัฒนาดน ควรต้องแสวงหาโอกาสเข้าร่วมทำงานกับผู้อื่นในทุกงาน ที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในวัยเรียน การแสวงหาโอกาสทำกิจกรรมทุกรูปแบบกับเพื่อนๆ ก็จะช่วยพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นทีม ได้มาก

๑) ความหมายของการทำงานเป็นทีม

ได้มีนักวิชาการและผู้รู้ได้ให้หมายของการทำงานเป็นทีมไว้ดังนี้

วิภาพร มาพบสุข ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีม คือการที่บุคคลมากกว่า ๑ คน มารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน แบ่งหน้าที่กัน และมีปฏิริยา และการรับรู้ต่อการรวมกันเพื่อทำงานใดงานหนึ่งให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย^{๑๐๖}

ปริญญ์ ดันสกุล ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีมหมายถึงกลุ่มคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมารวมตัวกันเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างให้สำเร็จร่วมกัน^{๑๐๗}

^{๑๐๕} อก.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๐/๖๔.

^{๑๐๖} วิภาพร มาพบสุข, มนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยุคเคชั่น, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑๔

^{๑๐๗} ปริญญ์ ดันสกุล, **ทำไมทีมไม่เวิร์ค**, (กรุงเทพมหานคร: จิตจักรวาล, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

สมชาติ กิจยรรยง ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีการประสานงานกัน ร่วมมือกันร่วมใจกันด้วยความสามัคคี มีเป้าหมายร่วมกัน ไว้วางใจกัน ในขณะเดียวกัน^{๑๐๘}

สุริย์พร พึ่งพุทธคุณ ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีมการมีจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การร่วมมือกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกในทีมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเองและทีมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง^{๑๐๙}

ชาญชัย อาจินสมาจาร ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การรวมตัวของคนหลายคน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง คนเหล่านั้นจะมีการรับรู้ในตนเองว่า พวกเขาขึ้นต่อกันในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันมีการตั้งข้อสังเกตว่า ทีมงานก็คือ กลุ่มเพียงแต่ต้องการจะเน้นให้เด่นชัดว่าเป็นกลุ่มทำงาน ซึ่งสมาชิกทุกคนมีภารกิจที่จะต้องทำงานประสานกัน ตามบทบาทของตนเพื่อที่จะให้ภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม^{๑๑๐}

เอกชัย กี่สุขพันธ์ ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีม ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมไม่ได้เกิดจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งในองค์การตามลำพัง แต่เกิดจากพลังและคุณภาพของความร่วมมือ รวมถึงการประสานงานของทุกคน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยิ่ง ถ้าเป็นสังคมธุรกิจ การบริหารและการตลาดสมัยใหม่นั้น ได้มีการยอมรับแล้วว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งความสำเร็จดังกล่าว เป็นผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกันเป็นทีมทั่วทั้งองค์การนั่นเอง^{๑๑๑}

^{๑๐๘} สมชาติ กิจยรรยง, **เกมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนและองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น ๒๕๔๐), หน้า ๖๙.

^{๑๐๙} สุริย์พร พึ่งพุทธคุณ, **การบริหารจัดการทีมงาน**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๗-๒๑๗.

^{๑๑๐} ชาญชัย อาจินสมาจาร, **ทักษะการพัฒนาทีมงาน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑-๕๔.

^{๑๑๑} เอกชัย กี่สุขพันธ์, **หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อนงค์ศิลป์ การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๙๕.

วีระวัฒน์ พงษ์พะยอม ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยสมาชิกต้องเสียสละ ความจำเป็นส่วนตัวเท่านั้นที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว^{๑๑๒}

วิชัย โสสุวรรณจินดา ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีม ว่า การทำงานเป็นทีม คือ ทีมงานที่มีการประสานกัน ความร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความสามัคคีทุกคนพอใจในงานที่ทำและความพอใจในเพื่อนร่วมงาน รวมพลังกันทำงานเพื่อผลงานรวมมากกว่าผลกรปฏิบัติงานของแต่ละคน^{๑๑๓}

จากความหมายของการทำงานเป็นทีมจากนักวิชาการที่ให้นิยามนั้น สรุปความได้ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึงการให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมแสดงความคิดเห็น คิดเห็นแก้ปัญหาอุปสรรคที่พบในระหว่างทำกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่คณะ แสดงบทบาทผู้นำผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

๒) ประเภทของทีม

ชาญชัย อาจิณสมาจาร การแบ่งประเภทของทีมมีหลายเกณฑ์ แต่ที่นิยม คือแบ่งเป็นทีมรูปนัย และทีมอรูปนัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(๑) ทีมรูปนัย (Formal Team) เป็นทีมที่ก่อตั้งขึ้นตามสายงานขององค์การ เพื่อปฏิบัติงานตามเป้าหมาย สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ แบ่งเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑.๑) ทีมตามหน้าที่ (Functional Team) ประกอบด้วย ผู้บังคับ(หัวหน้าทีม) และผู้ใต้บังคับบัญชา (ลูกน้อง) ซึ่งเป็นแผนกหรือฝ่ายในองค์กรนั่นเอง เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายธุรการ ฝ่ายอาคารสถานที่ เป็นต้น สมาชิกในทีมมักมีประสบการณ์และการศึกษามาในทำนองเดียวกัน มีการทำงานประจำกันตามหน้าที่ หน้าที่หลักของทีมจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในทีมก็ตาม การบริหารงานในทีมมักเป็นแบบส่วนร่วมโดยหัวหน้าและลูกน้องร่วมกันวางแผนการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในทีมงาน หัวหน้าจะมีอำนาจสั่งการและลูกน้องร่วมกันวางแผนการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในทีมงาน หัวหน้าจะมีอำนาจสั่งการตามสายงานของทีมและหัวหน้ายังมีหน้าที่ประสานงานกับหัวหน้าฝ่ายอื่น ๆ ของทีมอีกด้วย

^{๑๑๒} วีระวัฒน์ พงษ์พะยอม, **ทำงานเป็นทีม**, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๓๖), หน้า ๕๕.

^{๑๑๓} วิชัย โสสุวรรณจินดา, **การพัฒนาทีมงานให้มีประสิทธิภาพ: ความลับขององค์การ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, ๒๕๓๕), หน้า ๙๕.

(๑.๒) ทีมเฉพาะกิจ (Task Team) เป็นทีมงานสำหรับหน้าที่พิเศษเฉพาะสถานการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากหน้าที่ประจำ สมาชิกในทีมจะประกอบด้วยบุคคลจากหลายๆฝ่าย เพื่อร่วมทีมเป็นคณะทำงาน โดยภารกิจจะสิ้นสุดก็ต่อเมื่องานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จเช่น คณะกรรมการการจัดงานวันฉลองชัยชนะท้าวสุรนารี เป็นต้น

(๑.๓) ทีมอำนวยการ (Standing Team) เป็นที่รู้จักกันในฐานะกรรมการ อำนวยการ มีหน้าที่ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และให้คำปรึกษาในการดำเนินงานองค์กร ซึ่ง เรามักจะเรียกทีมประเภทนี้ว่า “บอร์ด” ถือว่าเป็นทีมถาวร เพราะต้องทำงานต่อไปเรื่อยๆ แต่สมาชิก ในทีมจะหมุนเวียนกันเข้ามารับผิดชอบตามระเบียบวาระ เช่น บอร์ดองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(๒) ทีมออรุณัย (Informal Team) เป็นทีมที่รวมตัวกันโดยอาศัยความสมัครใจ เมื่อมีความ สนใจร่วมกัน กิจกรรมที่กระทำอาจเพื่อความบันเทิง เฟลิดเฟลิน สนุกสนาน หรืองานก็ได้เช่น ชมรมส่องนก ชมรมตกปลา ชมรมจักรยาน ชมรมขับเคลื่อนล้อ เป็นต้น^{๑๑๔}

จากการศึกษาประเภทของทีมสรุปได้ว่าทีมนิยมแบ่งเป็นทีมออรุณัย เป็นทีมที่ก่อตั้งขึ้นตาม สายงานขององค์กร เพื่อปฏิบัติงานตามเป้าหมาย สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ ทีม ออรุณัยเป็นทีมที่รวมตัวกันโดยอาศัยความสมัครใจ เมื่อมีความสนใจร่วมกัน กิจกรรมที่กระทำ อาจ เพื่อความบันเทิง เฟลิดเฟลิน สนุกสนาน และงาน

๓) หลักการทำงานเป็นทีม

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ ได้กล่าวว่าทีมงานที่จะประสบความสำเร็จไว้วางจะต้อง ฝึกฝนทำงานร่วมกันจนเกิดความชำนาญ โดยตระหนักว่าสิ่งสำคัญคือ ความสามัคคี และความร่วมมือ กันของสมาชิก มากกว่าที่สมาชิกแต่ละคนจะแยกกันเล่นบทบาทของตน พยายามแสดงความโดดเด่น ของตนเพียงผู้เดียว โดยไม่สนใจสมาชิกอื่นในทีม กล่าวได้ว่าหัวใจของการทำงานเป็นทีม ไม่ได้อยู่ที่ สมาชิกเก่งเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องอยู่ที่ความร่วมมือและพร้อมใจของสมาชิกในทีม ที่ช่วยกันทำให้ ทีมมีศักยภาพ^{๑๑๕}

^{๑๑๔} อ่างแล้ว

^{๑๑๕} ณัฐพันธ์ เขจรนันท์และคณะ, การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔-๗๗.

ชาญชัย อาจินสมาจาร กล่าวว่าหลักการทำงานเป็นทีมที่สำคัญ มี ๒ ประการดังนี้

(๑) สมาชิกในทีมต้องมีการตอบรับและยอมรับผลสะท้อน หรือการตอบรับ ของสมาชิกอื่น ๆ ในทีมงานที่มีประสิทธิภาพต้องให้สมาชิกในทีม รู้สึกสบายใจ ที่จะให้การตอบรับนั้น คือบรรยากาศของการทำงาน ต้องไม่เป็นอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางต่อการที่สมาชิกจะให้ปฏิกิริยาตอบรับ หรือการแสดงความคิดเห็นใด ๆ ถ้าผู้นำทีมแสดงการยอมรับการพิจารณาในทางสร้างสรรค์ของสมาชิกในทีม ก็เป็นการสร้างบรรทัดฐานที่ดีในการทำงาน

(๒) การทำงานเป็นทีม ต้องกล่าวถึงรูปแบบการทำงานเป็นทีมที่ดีดังนี้

๑. ทุกคนช่วยกันผลักดันไปในทิศทางเดียวกัน
๒. การได้รับสิ่งสนับสนุนเสมอเมื่อต้องการ
๓. การที่มีคนยอมรับในความสามารถ
๔. การละเว้นในการทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ส่วนตัว
๕. การได้รับความช่วยเหลือเฉพาะในเวลาที่ต้องการเท่านั้น
๖. ความรู้สึกดีใจที่ได้พบและวิสาสะกับเพื่อนร่วมงานในที่ทำงาน
๗. ทุกคนช่วยกันแก้ไขวิกฤตการณ์
๘. ทุกคนเต็มใจรับมือกับวิกฤตการณ์โดยปราศจากเสียงบ่น
๙. การรับผลแห่งความสำเร็จและล้มเหลวร่วมกัน
๑๐. ความรู้สึกพอใจที่สามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี
๑๑. การขอความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานในสิ่งที่เขาพอจะให้ได้
๑๒. การที่ทุกคนได้รับความสำเร็จร่วมกันมีความเสมอภาค
๑๓. ไม่ลังเลใจในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เห็นแล้วว่ามีคุณค่าและสร้างสรรค์
๑๔. การแบกรับภาระร่วมกัน
๑๕. ทุกคนทำงานเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน
๑๖. ความไว้วางใจและเปิดเผยในชั้นหนึ่ง ซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกันโดยทั่วถึง
๑๗. รู้ว่าใครกำลังทำอะไรและเมื่อไหร่
๑๘. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่จำเป็นต้องรอให้เอ่ยปาก
๑๙. การเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน^{๑๑๖}

^{๑๑๖} อ้างแล้ว.

กล่าวโดยสรุป หลักการทำงานเป็นทีม เป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจในทีมงาน เพื่อให้ผลของการปฏิบัติงาน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีการติดต่อกับทีมอื่นๆสม่ำเสมอ เพื่อประสานกับสมาชิกแต่ละคนในทีม และควรจะได้รับ การกระตุ้นให้ติดต่อและทำงานร่วมกับสมาชิกของทีมอีกด้วย

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒.๕.๑ ข้อมูลพื้นฐาน

๒.๕.๑.๑ สภาพปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นองค์การทางการศึกษาที่ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งขึ้นตามนโยบายปฏิรูประบบราชการของรัฐบาล โดยแบ่งเป็นหน่วยงาน ส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ของแต่ละจังหวัดครอบคลุมอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตาม อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีการยืดหยุ่นในการจัดตั้ง ยุบเลิก และบริหารจัดการ ซึ่งเน้นการกำกับดูแล ส่งเสริมและประสานงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสถานศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษา มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องที่จังหวัดขอนแก่น มีโรงเรียน ในสังกัด จำนวน ๘๔ โรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒.๕.๑.๒ ที่ตั้งสำนักงาน

เลขที่ ๑๐๐/๑ หมู่ที่ ๑๕ ถนนกสิกรทุ่งสร้าง ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๓-๔๘๓๖ โทรสาร ๐-๔๓๒๔-๔๔๑๒

Website : <http://www.kksec.go.th>

๒.๕.๒ กรอบทิศทางการดำเนินงาน

กรอบทิศทางการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นองค์กรชั้นนำในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานความเป็นไทย

พันธกิจ

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ
๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ
๓. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา และบูรณาการการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์

๑. นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยและมีคุณภาพ
๒. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและเสมอภาค
๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสมรรถนะตรงตามสายงานและมีวัฒนธรรม การทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์
๔. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกขับเคลื่อน การศึกษาขั้นพื้นฐานสู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล
๕. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นการทำงานแบบบูรณาการ การมี เครือข่ายการบริหารจัดการ บริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา กระจาย อำนาจและความรับผิดชอบสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
๖. พื้นที่พิเศษ ได้รับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่ เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

กลยุทธ์

- กลยุทธ์ที่ ๑ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- กลยุทธ์ที่ ๒ การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงครอบคลุม ผู้เรียนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีคุณภาพ
- กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
- กลยุทธ์ที่ ๔ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ

จุดเน้น

จุดเน้นด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

๑. หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้มีการปรับปรุงตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

- ๑.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการปรับปรุงให้เหมาะสม กับผู้เรียน
- ๑.๒ โครงสร้างเวลาเรียนมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียน
- ๑.๓ สถานศึกษาทุกแห่งมีการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในแต่ละช่วงชั้น
- ๑.๔ สถานศึกษาใช้ STEM Education BBL DLTV

๒. ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ สู่มาตรฐานสากล ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษา มีพัฒนาการด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่สมดุล เหมาะสมกับสังคม วัยและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข
- ๒.๒ ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ อ่านออก เขียนได้
- ๒.๓ ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ขึ้นไป อ่านคล่องเขียนคล่อง
- ๒.๔ ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ มีความสามารถด้านภาษา ด้านคำนวณ และด้านเหตุผล ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเพิ่มขึ้น
- ๒.๕ ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระหลักเพิ่มขึ้น
- ๒.๖ ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาได้รับการส่งเสริมให้มีแรงจูงใจสู่อาชีพ ด้านการแนะแนวและได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะที่เหมาะสมเพื่อการมีงานทำในอนาคต
- ๒.๗ ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิตและทักษะการใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมตามช่วงวัย
- ๒.๘ ผู้เรียนได้รับการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเหมาะสม ตามศักยภาพเป็นรายบุคคล

๓. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ รวมทั้ง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทางไกลยาเสพติด

- ๓.๑ ผู้เรียนระดับประถมศึกษา ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
- ๓.๒ ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีทักษะการแก้ปัญหาและอยู่อย่างพอเพียง
- ๓.๓ ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความมุ่งมั่นในการศึกษาและ การทำงานสามารถปรับตัวเข้ากับพฤติกรรม บนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

๔. ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาเต็ม ตามศักยภาพเป็นรายบุคคล ได้แก่

- ๔.๑ ผู้พิการ
- ๔.๒ ผู้ด้อยโอกาสและผู้เรียนในพื้นที่พิเศษ
- ๔.๓ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ

๔.๔ ผู้เรียนภายใต้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว สถานประกอบการ และศูนย์การเรียนรู้

๔.๕ ผู้เรียนที่ต้องการความคุ้มครองและช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ

จุดเน้นด้านการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษา

๑. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ ตรงตาม ความต้องการของบุคคลและสถานศึกษา

๑.๑ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่ใช้ทักษะกระบวนการคิด รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๑.๒ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ทันสมัย

๑.๓ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการนิเทศแบบกัลยาณมิตร จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ทั้งในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน หรือภาคส่วนอื่น ๆ ตามความพร้อมของโรงเรียน

๑.๔ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

๑.๕ ครูจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

๑.๖ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีจิตวิญญาณของความเป็นครู การเป็นครูมืออาชีพ และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ

๒. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถบริหารงานทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีขวัญกำลังใจในการทำงาน และมีผล การปฏิบัติงานเชิงประจักษ์

๔. องค์กร องค์กรคณะบุคคลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวางแผนสรรหา ย้าย โอน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

จุดเน้นด้านการทดสอบ การประเมิน การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

๑. ระบบการประเมินสถานศึกษาและผู้เรียนมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน

๒. ระบบทดสอบเพื่อประเมินผ่าน หรือเข้าชั้นเรียน มีการพัฒนาให้เหมาะสมในการจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๓. ผู้ประเมินคุณภาพสถานศึกษามีการพัฒนาตามมาตรฐานผู้ประเมิน

จุดเน้นด้านพัฒนากาลังคนและงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

๑. สถานศึกษาสร้างค่านิยมเชิงบวกในการเรียนสายอาชีพ เพื่อลดสัดส่วนการเรียนสายสามัญ

๒. หน่วยงานทุกระดับมีการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จุดเน้นด้าน ICT เพื่อการศึกษา

๑. หน่วยงานทุกระดับพัฒนาระบบ ICT เพื่อการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและ ผู้เรียน

๒. หน่วยงานทุกระดับพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นฐานเดียวกันในเรื่องข้อมูลนักเรียน ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา ข้อมูลสถานศึกษาและข้อมูลข้าราชการ และบุคลากรอื่น ในการใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. หน่วยงานทุกระดับพัฒนา DLTV DLIT ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา และผู้เรียน

๔. ผู้เรียนมีคอมพิวเตอร์ใช้ในการเรียนรู้

จุดเน้นด้านบริหารจัดการ

๑. หน่วยงานทุกระดับบริหารจัดการโดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ การสร้างเครือข่าย และรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน

๑.๑ สถานศึกษาที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพภายนอกตามที่กำหนดได้รับการแก้ไขช่วยเหลือ นิเทศ ติดตามและประเมินผล

๑.๒ สถานศึกษาขนาดเล็กได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพการจัดการศึกษา

๑.๓ สถานศึกษาที่มีความพร้อมรับการกระจายอำนาจมีรูปแบบการบริหารจัดการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔ สถานศึกษาบริหารจัดการร่วมกันโดยใช้การวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับ ตำบล (Educational Maps)

๑.๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบริหารร่วมกันในรูปแบบ Cluster อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๑.๗ หน่วยงานทุกระดับพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างระบบสวัสดิการ สวัสดิภาพ และความปลอดภัยให้เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่พิเศษ

๑.๘ หน่วยงานทุกระดับพัฒนาระบบ กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

๑.๙ หน่วยงานทุกระดับปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณและเกณฑ์การจัดสรรงบเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว ให้มีความเหมาะสมและเพียงพอ

๑.๑๐ หน่วยงานทุกระดับ ยกย่องเชิดชูเกียรติ หน่วยงาน องค์กรคณะบุคคลและบุคลากรที่มีผลงานเชิงประจักษ์

๑.๑๑ หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบาย และพัฒนาการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

๑.๑๒ หน่วยงานทุกระดับ มีการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

๒. หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๑ หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๒ หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษา

๒.๓ หน่วยงานทุกระดับ รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษา

จุดเน้นพิเศษตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ด้านคุณภาพผู้เรียน

๑. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ

๒. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางกีฬา

๓. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางดนตรี

๔. ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) อยู่ในระดับ Top Ten ของประเทศ

๕. ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อ่านออก เขียนได้ทุกคน

ด้านการบริหารงานบุคคล

๑. ใช้ระบบคุณธรรม

๒. การบริหารอัตรากำลังโดยคณะกรรมการ

๓. ส่งเสริมความก้าวหน้าของครู บุคลากร และผู้บริหาร

๔. การบริหารงานบุคคลที่ดี จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

ด้านการบริหารงบประมาณ

๑. การจัดสรรงบประมาณยึดข้อมูล และความต้องการจำเป็น
๒. การบริหารงบประมาณทันกำหนดเวลา

ด้านการบริหารจัดการของสำนักงานเขต

๑. สำนักงานเขต “จะเป็นโซ่ข้อกลาง” เป็นผู้ประสานที่ดี
๒. ใช้สหวิทยาเขต เป็นกลไกในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
๓. จัดทำ War Rooms ในการนโยบาย/ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ
๔. การบริหารจัดการใช้ฐานข้อมูลและ ICT
๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พร้อมรับนักเรียนจากโรงเรียน

ขยายโอกาสของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีแนวโน้มลดลง

๖. เพิ่มเป้าหมายจำนวนโรงเรียนมาตรฐานสากล และโรงเรียนทักษะอาชีพ
๗. ส่งเสริมคุณธรรมและภูมิต้านทาน ค่านิยมพื้นฐานด้านระบบดูแลช่วยเหลือ
๘. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสาและเป็นผู้นำด้านศาสนพิธี
๙. ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารีและการศึกษาวิชา

ทหาร (รด.)

ค่านิยม (Value)

“ยึดมั่นคุณธรรม นำมาตรฐาน สืบสานนโยบาย”

วัฒนธรรมองค์กร (Culture)

“ยิ้มไหว้ ปราศรัย เต็มใจบริการ ทำงานเป็นระบบ”

ค่านิยมไทย ๑๒ ประการ

๑. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่

ถูกต้อง

๘. มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๐. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกิน พอใช้ ถ้าวเหลือก็แจกจ่ายจำหน่ายและพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อมเมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี
๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา
๑๒. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง^{๑๑๗}

สรุปความว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นองค์กรชั้นนำพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการส่งเสริมและสนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและค่านิยม หลัก ๑๒ ประการ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่ความเป็นมืออาชีพ พัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วม ครอบคลุมทุกภาคส่วน อย่าง มีคุณภาพ ตามหลักธรรมาภิบาลและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานของความเป็นไทยสู่ประชาคมอาเซียน และมาตรฐานสากล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนา จิตอาสาของโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ดำเนินการวิจัยโดยวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” จำนวน ๒๔๓ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่า

^{๑๑๗} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี, (ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒-๑๙.

เอฟ การวิเคราะห์ตัวแปรทางเดียวและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยของ LSD's Method (Least Square Difference Method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทนต์จวนอุบลรัตน์” โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการทำงานเป็นทีม รองลงมาด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ ด้านความเสียสละ และด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕ - ๓.๘๑$) ดังนั้นระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา ด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยมาก

๒. นักเรียนที่มีเพศ อายุ แผนการเรียนปัจจุบัน มีผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนต่างกัน มีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาโดยรวม ไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน ต่างกันมีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ๑ ห้องเรียน ๑ โครงการบูรณาการต่างกัน มีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนพบว่า านความรับผิดชอบต่อ ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับรองสุดท้าย นักเรียนต้องการ คือ ควรมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมด้านความรับผิดชอบต่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ควรส่งเสริมกล้าคิดกล้าแสดงออกในที่ประชุม มุ่งเน้นให้นักเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจากครูจากครอบครัวพ่อแม่ ผู้ปกครองชุมชน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดจิตอาสาต่อสาธารณะได้ ซึ่งเชื่อมโยงกับ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาหลักธรรมที่ส่งเสริมจิตอาสาได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ ขรรวาสธรรม ๔ ทิฐุธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ ล้วนเป็นส่งเสริมจิตอาสา ที่พัฒนาจากคุณสมบัติภายในตน ที่สามารถพัฒนาออกมาให้เป็นลักษณะของจิตที่เป็นจิตอาสา ขัดเกลาพฤติกรรมทำงานร่วมกับหมู่คณะได้ ทำให้เกิดความมีน้ำใจเสียสละแบ่งปัน สามัคคี เป็นที่รักที่ชื่นชอบของคน

ทั่วไป ยึดเหนี่ยวน้ำใจคน มีความพากเพียรในงานหรือกิจกรรม ที่ทำจนสำเร็จ ให้ความรัก เมตตาต่อกัน พึงปฏิบัติ เกื้อกูลต่อกันส่งผลให้มีจิตอาสาอย่างยั่งยืน^{๑๑๘}

ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนได้ให้ความหมายจิตอาสา คือ การกระทำด้วยใจจริง ช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้เท่าที่ตนทำได้ อย่างไม่ยั้งเหนี่ยว เพื่อกำลังนำชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งด้วยการที่เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ และในด้านองค์ประกอบ/คุณลักษณะของผู้มีจิตอาสา คือ เป็นผู้พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งร่างกาย แรงใจ รวมทั้งด้านเวลา และเป็นผู้ ที่มีความเมตตา มีความซื่อสัตย์ โดยประพฤติตนเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้อื่นด้วยการยึดคุณธรรม จริยธรรม พร้อมกับมีความขยัน อดทน และเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย เป็นที่ปรึกษา ให้ผู้อื่นได้ ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถของตนให้กับผู้อื่นและมีภาวะความเป็นผู้นำและมีความกระตือรือร้น สำหรับผลการเปรียบเทียบการขัดเกลาทางสังคมนระหว่างสถาบันครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน พบว่า วิธีการที่ทุกสถาบันใช้มากที่สุด คือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงวิธีการลงโทษทั้งวาจาและตีด้วยไม้เรียว^{๑๑๙}

กันธิชา เผือกเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษากระบวนการทำงานของจิตอาสา กรณีศึกษา การดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายโรคมะเร็ง วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร ผลดำเนินการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เกื้อกูลการทำงานจิตอาสา สามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ หมวดธรรม คือ ๑) พรหมวิหาร ๔ ๒) อิทธิบาท ๔ ๓) สังคหัตถ์ ๔ ๔) สาราณียธรรม ๖ และ ๕) สัมปยุตตทาน ๘ หลักพุทธธรรมที่กล่าวมานี้ หากปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดสมาธิ จนก่อให้เกิดปัญญา ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีศีลเป็นบาทฐาน เมื่อศีลบริบูรณ์ การเจริญสมาธิ และปัญญา จะอุปการะเกื้อกูลให้คุณความดีเจริญขึ้นด้วยในหนทางแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ กระบวนการทำงานและบทบาทจิตอาสาพบว่าการบริหารงานของอโรคยาศาลขับเคลื่อนด้วยพลังของจิตอาสา ๓ กลุ่มด้วยกันคือ ๑) จิตอาสาต้นแบบ ๒) จิตอาสาแกนหลัก ๓) จิตอาสาสนับสนุน ที่หมุนเวียนกันเข้ามาตามช่วงจังหวะเวลา โดยเปิดโอกาส

^{๑๑๘} วลัยรัตน์ ยิ่งดำนูน, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา: “กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทนต์จวนอุบลรัตน์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕). บทคัดย่อ.

^{๑๑๙} ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์, “รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน:กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

ให้ผู้ป่วย และญาติร่วมเป็นจิตอาสา มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยเป็นพี่เลี้ยง จิตอาสาจึงเข้าสู่กระบวนการทำงานตามศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มความสามารถ ตอบสนองความต้องการโดยผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง เข้าใจในวิถีของชีวิต ยอมรับกับความจริงที่เกิดขึ้น แม้ว่าในที่สุดของการรักษา คือ การเสียชีวิต แต่เป็นการเสียชีวิต อย่างสุขสงบ หรือ “ตายแบบยิ้มได้” ที่เป็นผลมาจากการยอมรับความตาย ดังคำกล่าวที่ว่า “อยู่สบาย ตายสงบ งบประมาณไม่เสีย” จิตอาสาได้ประจักษ์เห็นความจริงของชีวิตจากการดูแลผู้ป่วย การปรับทัศนคติในการดำเนินชีวิต การระลึกถึงมรณานุสติ ตลอดจนการเรียนรู้วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ในส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อพลังจิตอาสา แบ่งได้เป็น ๒ ด้าน คือ ปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุนภายนอก หมายถึงศักยภาพ ความสามารถทางด้านวิชาชีพ ฐานะและบทบาททางสังคม และปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุนภายในเริ่มต้น ที่ความศรัทธา และพุทธธรรมในใจของจิตอาสา ที่ส่งเสริมให้มีการทำงานอย่างมุ่งมั่น จริงจัง จริงใจ พัฒนาศักยภาพไปพร้อมกับการทำงาน เนื่องจากใช้งานเป็นฐานของการภาวนา จึงเกิดสมาธิจากการทำงาน ทำให้เห็นการเจริญเติบโต คุณธรรมที่ผลิบานในใจ ดังนั้น การพัฒนากระบวนการและการใช้ศักยภาพของจิตอาสาที่อโรคยศาลจึงเป็น ไปอย่างธรรมชาติ และในที่สุดเข้าถึงปัญญา จนไม่มีความขุ่นมัว โดยมี พระปพนพัชร ภิบาลพัคตน์ธิ (จิรธมโมภิกขุ), ดร. หรือ เรียกขานในนาม “หลวงตา” เป็นต้นบุญผู้ต้นแบบแห่งการเรียนรู้ “ทำด้วยใจ ให้ด้วยรัก ไม่หวังผลตอบแทน” และไม่ว่าศักยภาพของจิตอาสาจะเป็นเช่นไรก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือการจิตใจของจิตอาสา อยู่กับโลกตามที่เป็นจริง อยู่กับโลกอย่างเหนือโลก^{๑๒๐}

ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยทางจิต ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนและแรงจูงใจอาสา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การมีตัวแบบด้านจิตอาสา และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การรับรู้ความสามารถของตน แรงจูงใจอาสา การสนับสนุนทางสังคม และการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถร่วมกันทำนาย

^{๑๒๐} กัณธิชา เผือกเจริญ, “ศึกษากระบวนการทำงานของจิตอาสา กรณีศึกษาการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายอโรคยศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖)

พฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ร้อยละ ๕๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๑๒๑}

มณฑล นีเอทอง ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว ผลการศึกษา พบว่า การหล่อหลอมจิตอาสาดำเนินผ่านองค์ประกอบสำคัญของการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การตระหนักและเข้าใจคุณค่าของจิตอาสา เพื่อถ่ายทอดแก่บุตรผ่านการเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต การเข้าใจคุณค่า ของคุณธรรม จริยธรรม และการให้คุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ๒) การให้โอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ ด้วยตนเองในครอบครัว ผ่านแบบอย่างการดำเนินชีวิตของบิดามารดา การให้อิสระ และเปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้งการเลือกและสนับสนุนให้อยู่ในบรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๓) การสนับสนุนให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคม ต่าง ๆ^{๑๒๒}

สุภาพร ทศพระรินทร์ ได้ทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพก่อนเกษียณ อาชีพหลังเกษียณสถานภาพการเงิน และลักษณะที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๒๓}

อังสนา อัครพิศาล และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับ จิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า การสนับสนุนจากครอบครัว การเรียนรู้ด้วยตนเอง และร่วมกับผู้อื่น และการส่งเสริมจากสถาบันมีอิทธิพลต่อระดับจิตอาสามากที่สุด ตามลำดับ เมื่อ

^{๑๒๑} ธิตาชนก วงศ์พิทักษ์, “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖).

^{๑๒๒} มณฑล นีเอทอง, “การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๑๒๓} สุภาพร ทศพระรินทร์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตอาสาของนักศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมสถาบันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจิตอาสาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ .๐๑ มากกว่าด้านอื่น ๆ จากการศึกษาเหตุผลที่นักศึกษาคิดว่าทำให้ตนเองเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา คือ เป็นการทำประโยชน์ต่อผู้อื่นมากที่สุด รองลงมา คือ มีความสุขและพึงพอใจที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม รู้สึกภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคม^{๑๒๔}

พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๒,๕๘๑ คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและแบบลำดับขั้นโดยตารางของยามานะ จำนวน ๓๔๗ คน โดยใช้สถิติค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ยและ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่า (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่า (ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน จิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่า ที่โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้จำแนกตามระดับชั้นเรียน และขนาดโรงเรียนโดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิดวิเคราะห์ และเสนอแนะกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกิจกรรมในการฝึก และปฏิบัติภาคสนามมีสื่อหรือเทคโนโลยีที่หลากหลาย และทันสมัยเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้

^{๑๒๔} อังสนา อัครพิศาล, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

เฉพาะทางในชุมชน เข้าร่วมส่งเสริมให้ความรู้การวัดผล และการประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติจิตอาสา และการปฏิบัติและหลากหลายวิธีเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา^{๑๒๕}

ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดจากทฤษฎีของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา ต้องประยุกต์ใช้ทฤษฎี แนวคิด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้สม่ำเสมอ และการ ปฏิบัติหลากหลายวิธีเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน สามารถพัฒนาช่วยพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสา ขัดเกลาพฤติกรรม ทำงานร่วมกับหมู่คณะได้ ทำให้เกิดความมีน้ำใจเสียสละแบ่งปัน รับผิดชอบ สามัคคี เป็นที่รักที่ชื่นชอบของคนทั่วไป ยึดเหนี่ยวน้ำใจคน มีความพากเพียรในงาน หรือกิจกรรมที่ทำ จนสำเร็จ ให้ความรักเมตตาต่อกัน พึ่งปฏิบัติเกื้อกูลต่อกันส่งผลให้มีจิตอาสาอย่างยั่งยืน

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Kraft ได้ศึกษาการฝึกอบรมด้านการมีจิตสำนึกทางสังคม โดยการศึกษาทางคริสต์ศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมด้านจิตสังคมระหว่างประชาชนชาวอเมริกาเหนือที่นับถือศาสนาคริสต์นิกาย โปรเตสแตนต์ศึกษาในเชิงจริยธรรม ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความเชื่อ ความ ศรัทธาร่วมกันและโครงสร้างของประสบการณ์การเรียนรู้จะกระตุ้นความคิดอย่าง มีวิจารณญาณ พบว่า ศาสนามีสวนสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางจิตสังคม และสิ่งที่มีผลต่อจิตสังคม คือการอบรม เกี่ยวกับภาวะผู้นำ การให้ความสำคัญกับศาสนา การพัฒนาชุมชนให้เน้นกระบวนการคิดการมี ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมุ่งมั่นในการทำงาน^{๑๒๖}

Champagne ได้ศึกษาเพื่อสำรวจรูปแบบต่างๆของจิตสำนึกทางสังคมเกี่ยวกับ ความสามารถของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้พัฒนารอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดยการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ครูพล

^{๑๒๕} พระมหาหัตถพร ปิยะมโม (คำเพชรดี), “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการ เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

^{๑๒๖} Kraft, F.N, Nurturing social consciousness through church education, **Dissertation Abstracts International**, 21(10), 3546-A, (UMINo. 9917224), Abstract.

ศึกษา จำนวน ๘ คน ผลการศึกษาพบว่า ครูพลศึกษามีจิตสำนึกทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด ต่อเยาวชน
พื้นเมือง^{๑๒๗}

Martin ได้ศึกษาผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มทดลอง การนำรูปแบบกิจกรรม
เพื่อส่งเสริมจิตอาสาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไปทดลอง ใช้กับกลุ่ม
ทดลองได้ผลการทดลองดังนี้ กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมจิตอาสาระหว่างก่อนการ
ทดลองกับหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แสดงว่าหลังจากการ
เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษา ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรม จิตอาสา ไม่แตกต่างกัน
จากก่อนการทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม จิตอาสา
ค่อนข้างกระชั้นชิดและมีระยะเวลาไม่เพียงพอ สำหรับการ จัดหลายโครงการและนำเสนอโครงการจิต
อาสาได้อย่าง เป็นรูปธรรม ระยะเวลาการเรียนรู้ที่นานขึ้น จะช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ควร
ได้เรียนรู้พร้อมปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้จดจำกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
และทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น ช่วงเวลาที่เหมาะสม ควรเป็นช่วงปิดเทอมของทุกปี เพราะเป็นช่วงที่
ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ผู้จัดกิจกรรมต้องจัดให้สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์และ
ความต้องการของกลุ่มผู้เรียน สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม ได้อย่างเต็มเวลา โดยจัดระยะเวลาทั้ง
ภาคบรรยายและภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของผู้เรียน
และสอดคล้องกับการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ ที่กล่าวว่า
การเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรต้องใช้เวลาการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน^{๑๒๘}

ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดจากทฤษฎีของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา มีการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องการ
เรียนรู้ที่เหมาะสม ต้องใช้เวลาการจัดกระจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
และการมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม อยู่กับหมู่คณะได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เป็นกรอบแนวคิดและใช้
ในการจัดทำ คำนิยามศัพท์ และการสร้างเครื่องมือ สำหรับการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา

^{๑๒๗} Champagne, L.D., “Physical education teachers as allies to aboriginal students: Dimensions of social consciousness,” Dissertation Abstracts International, 59 (04), 4142-A. (UMI No. 9914116), Abstract.

^{๑๒๘} Martin, R. A., “Empowering adults: A new agenda for agriculture, A model for research collaboration in the North Central Region, (Ames: Iowa State University).

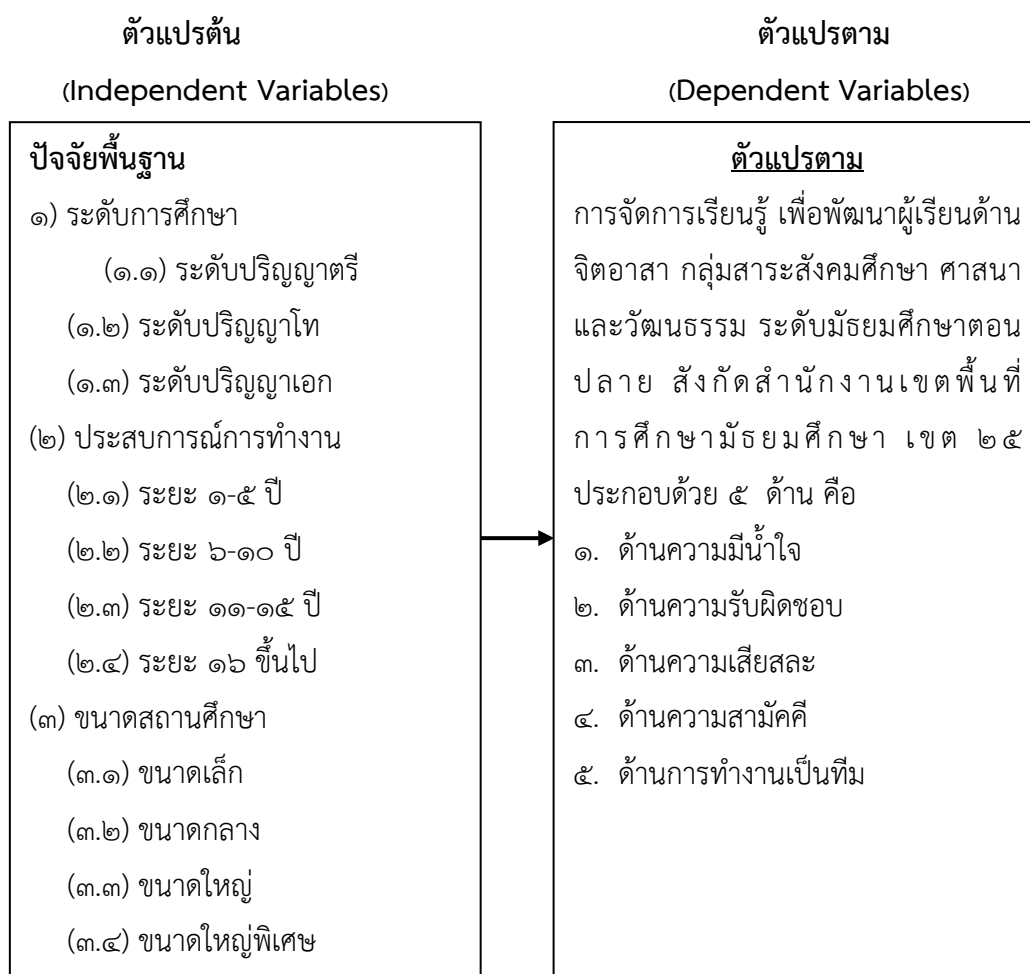
ผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในครั้งนี้

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังนี้

ตัวแปรต้น ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน ๕ ด้าน

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การดำเนินการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๓๕๗ คน จำนวน ๘๔ โรงเรียน^๑

^๑ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, กลุ่มสาระสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน, [ออนไลน์] , แหล่งที่มา http://databopp-obec.info/emis/school.phpArea_CODE=101725. [สืบค้นวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คือ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ จำนวน ๑๘๗ คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๒ โดยจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาดังแสดงตามตารางที่ ๓.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	สถานศึกษา	ประชากร (N=๓๕๗)	กลุ่มตัวอย่าง(n=๑๘๗)
๑	ขนาดเล็ก	๙๗	๓๐
๒	ขนาดกลาง	๗๓	๑๗
๓	ขนาดใหญ่	๓๒	๒๕
๔	ขนาดใหญ่พิเศษ	๑๕๕	๑๑๕
รวม		๓๕๗	๑๘๗

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม(Questionnaire)ที่ใช้ในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิด การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตอาสา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๓.๓.๑ สร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การจัดการเรียนรู้ ในสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิด การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตอาสา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นแบบสอบถามในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

^๒ Krejcie, R.V.and Morgan, D.W. Educational and Psychological Measurement, p. 608.

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามแนวคิด การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตอาสา ของครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยจำแนกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความมีความเข้าใจ ๒) ด้านความรับผิดชอบ ๓) ด้านความเสียสละ ๔) ด้านความสามัคคี ๕) ด้านการทำงานเป็นทีม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert)^๓ ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ หาแนวทางการศึกษา การจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิด การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตอาสา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดให้ตอบโดยเสรี

๓.๓.๒ การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ การหาค่าคุณภาพเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว ทำการทดสอบคุณภาพหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

๑) นำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา ๕ ท่าน

และนำเครื่องมือแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข ทั้งความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามการหาค่าตามวัตถุประสงค์และข้อคำถาม IOC (Index of Item Objective Congruence) ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC เท่ากับ ๑.๐

^๓ Likert, อังโน บุลยชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีรียา สารณ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๘๔.

๒) นำเครื่องมือแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปหาความเชื่อมั่นหรือทดสอบเครื่องมือ (Try out) ของแบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์^๔ และค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๕ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ ๐.๙๓

๓) ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วทั้งฉบับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

๑) ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อบัณฑิตศึกษา เพื่อขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒) ผู้วิจัยได้ติดต่อและประสานงาน ผู้อำนวยการโรงเรียน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้วยตนเอง

๓) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๗ คน และนำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน ๑๘๗ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ มีความถูกต้องและสมบูรณ์ทุกฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

^๔ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

^๕ Cronbach, L.J., *Essentials of psychological Testing*, 5th ed., (New York: Harper Collins, 1990), p. 19.

๒) วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของ ลิกเคิร์ต (Likert)^๖ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕ ระดับความคิดเห็น ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก
 ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย
 ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

๓) วิเคราะห์เปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสพการณ์การทำงานและขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ t-test (Independent Samples Test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F – test แบบ One way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method)

๔) ข้อเสนอแนะแนวทางของ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยการเขียนเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เป็นรายด้าน

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมุติฐาน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติประกอบด้วย

๑. สถิติพื้นฐาน

๑.๑ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สูตรดังนี้

^๖ Likert, อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีรียา สารสน์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๘๔.

$$P = \frac{F}{N} \times 100$$

เมื่อ	P	แทน	ร้อยละ
F	แทน	ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นค่าร้อยละ	
N	แทน	จำนวนประชากรทั้งหมด	

๑.๒ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม	
N	แทน	จำนวนประชากรทั้งหมด	

๑.๓ การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตรดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม	
X	แทน	คะแนนแต่ละจำนวน	
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลทั้งหมด	
n	แทน	จำนวนจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	

๒. สถิติที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

๒.๑ ค่าความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) เพื่อหาความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

๒.๒ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient)^๗ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร ดังนี้

$$[\alpha =] \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_1^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา
	K	แทน	จำนวนของแบบสอบถาม
	X	แทน	คะแนนแต่ละจำนวน
	$\sum s_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	s_1^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

๓. สถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าสมมุติฐาน

๓.๑ ค่า t-test (Independent Samples Test) ใช้ทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่เป็นอิสระต่อกัน

สูตร t-test

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{s_p^2 \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

เมื่อ	$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
	s_p^2	แทน	ความแปรปรวนรวม
	s_1^2, s_2^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง
	n_1, n_2	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

^๗ Cronbach, L.J., *Essentials of psychological Testing*, p. 19.

๓.๒ ค่า F-test (One - Way Anova) ใช้ทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่มีค่า้อย่มากกว่า ๒ ค่าขึ้นไป โดยใช้สูตร ดังนี้

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ MS_B หมายถึง ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_W หมายถึง ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

๓.๓ วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method) เพื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ ถ้าพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$Sf = \sqrt{(k - 1)F_{[\alpha, k-1, N-k]}} \sqrt{MS_W \left[\frac{1}{n_i} + \frac{1}{n_j} \right]}$$

เมื่อ MS_W หมายถึง ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนภายในกลุ่ม

n_i, n_j หมายถึง จำนวนตัวอย่างในกลุ่ม

N หมายถึง จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

k หมายถึง จำนวนกลุ่ม

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๔.๔ ข้อเสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N หมายถึง ประชากรทั้งหมด

n หมายถึง กลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ย

S.D. หมายถึง ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

t หมายถึง ค่าสถิติทดสอบ (t-test)

F หมายถึง ค่าสถิติทดสอบ (F-test)

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

Sig หมายถึง ความน่าจะเป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

df หมายถึง ชั้นของความเป็นอิสระ

SS หมายถึงผลบวกกำลังสองของคะแนน

MS หมายถึง ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และ ขนาดสถานศึกษา มีดังตารางที่ ๔.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่าง (n = ๑๘๗)	
	จำนวน	ร้อยละ
๑. ระดับการศึกษา		
๑) ระดับปริญญาตรี	๑๒๓	๖๕.๘
๒) ระดับปริญญาโท	๖๔	๓๔.๒
๓) ระดับปริญญาเอก	-	-
รวม	๑๘๗	๑๐๐.๐
๒. ประสบการณ์การทำงาน		
๑) ระยะ ๑-๕ ปี	๔๘	๒๕.๗
๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓๙	๒๐.๙
๓) ระยะ ๑๑-๑๕ ปี	๒๒	๑๑.๘
๔) ระยะ ๑๖ ปีขึ้นไป	๗๘	๔๑.๗
รวม	๑๘๗	๑๐๐.๐
๓. ขนาดสถานศึกษา		
๑) ขนาดเล็ก	๓๐	๑๖.๐
๒) ขนาดกลาง	๑๗	๙.๑
๓) ขนาดใหญ่	๒๕	๑๓.๔
๔) ขนาดใหญ่พิเศษ	๑๑๕	๖๑.๕
รวม	๑๘๗	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ เป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นั้น มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๘ (๑๒๓ คน) รองลงมามีการศึกษา ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒ (๖๔ คน) ตามลำดับ

๒) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีประสบการณ์การทำงาน ๑๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ (๗๕ คน) รองลงมา มีประสบการณ์การทำงาน ๑-๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๗ (๔๘ คน) ประสบการณ์การทำงาน ๖-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ (๓๙ คน) และมีประสบการณ์การทำงาน ๑๑-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘ (๒๒ คน) ตามลำดับ

จำแนกตาม ขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นั้น เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๕ (๑๑๕ คน) รองลงมาเป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐ (๓๐ คน) เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔ (๒๕ คน) และเป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ (๑๗ คน) ตามลำดับ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม

ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความมีน้ำใจ ๒) ด้านความรับผิดชอบ ๓) ด้านความเสียสละ ๔) ด้านความสามัคคี ๕) ด้านการทำงานเป็นทีม โดยพิจารณาเป็นรายด้าน

ตารางที่ ๔.๒ แสดงหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่	กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑) ด้านความมีน้ำใจ	๔.๒๐	๐.๔๙	มาก	๓
๒) ด้านความรับผิดชอบ	๔.๐๘	๐.๕๐	มาก	๕
๓) ด้านความเสียสละ	๔.๑๖	๐.๕๓	มาก	๔
๔) ด้านความสามัคคี	๔.๒๑	๐.๔๔	มาก	๒
๕) ด้านการทำงานเป็นทีม	๔.๓๐	๐.๔๖	มาก	๑
ภาพรวม	๔.๑๙	๐.๔๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}= ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๔๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มี ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}= ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๔๖) ด้านความสามัคคี ($\bar{X}= ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๔๔) ด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X}= ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๔๙) และด้านความเสียสละ ($\bar{X}= ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๕๓) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}= ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๕๐) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ แสดงหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ **ด้านความมีน้ำใจ** โดยจำแนกเป็นรายข้อ

๑.ด้านความมีน้ำใจ		กลุ่มตัวอย่าง(๓=๑๘๗)			
		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	อันดับ
๑	มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น	๔.๒๒	๐.๖๗	มาก	๓
๒	อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	๔.๑๒	๐.๗๑	มาก	๘
๓	พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นทันทีที่ทำได้	๔.๑๔	๐.๗๒	มาก	๖
๔	แม้จะต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตัวบ้าง ก็ยังกระทำเพื่อส่วนรวม	๔.๒๒	๐.๖๙	มาก	๔
๕	รู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น	๔.๓๔	๐.๖๘	มาก	๑
๖	ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน	๔.๒๐	๐.๖๕	มาก	๕
๗	มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๔	๐.๗๐	มาก	๗
๘	มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน	๔.๒๖	๐.๗๑	มาก	๒
ภาพรวม		๔.๒๐	๐.๔๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความมีน้ำใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๐, S.D. =.๔๙) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๕ รู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น ($\bar{X}$ = ๔.๓๔,S.D. =๐.๖๘) รองลงมาคือ ข้อที่ ๘ มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน ($\bar{X}$ = ๔.๒๖,S.D. =๐.๗๑) และข้อที่ ๑ มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๒๒,S.D. =๐.๖๗) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๒ อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ($\bar{X}$ = ๔.๑๒,S.D.=๐.๗๑) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ **ด้านความรับผิดชอบ** โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

๒.ด้านความรับผิดชอบ		กลุ่มตัวอย่าง(๓=๑๘๗)			
		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	อันดับ
๑	แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อ ตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ	๔.๐๖	๐.๖๘	มาก	๕
๒	ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์	๔.๐๙	๐.๗๔	มาก	๔
๓	ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ	๓.๙๙	๐.๗๕	มาก	๗
๔	ให้ความรักแก่เพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำความผิด คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้องไม่เอารัดเอาเปรียบ	๔.๐๐	๐.๗๔	มาก	๖
๕	ให้ความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด	๓.๙๘	๐.๗๖	มาก	๘
๖	ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น	๔.๑๔	๐.๖๘	มาก	๓
๗	ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือการทำงานให้เต็มความสามารถในแต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี	๔.๒๖	๐.๖๘	มาก	๑
๘	ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด	๔.๑๗	๐.๗๕	มาก	๒
ภาพรวม		๔.๐๘	๐.๕๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘, S.D.=๐.๕๐$) เมื่อพิจารณาเป็น รายชื่อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือการทำงานให้เต็มความสามารถใน

แต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี ($\bar{X}$ = ๔.๒๖, S.D.=๐.๖๘) รองลงมาคือ ข้อที่ ๘ ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ($\bar{X}$ = ๔.๑๗, S.D. = ๐.๗๕) และข้อที่ ๖ ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๑๔, S.D.=๐.๖๘) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๕ ให้ความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ($\bar{X}$ = ๓.๙๘, S.D. = ๐.๗๖) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความเสียสละ โดยจำแนกเป็นรายข้อ

๓. ด้านความเสียสละ		กลุ่มตัวอย่าง (n = ๑๘๗)			
		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	อุทิศเวลาช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ	๔.๑๓	๐.๗๓	มาก	๖
๒	เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สินของตามกำลัง	๔.๑๙	๐.๗๐	มาก	๓
๓	ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ	๔.๑๓	๐.๖๙	มาก	๗
๔	ช่วยเหลือกิจกรรมโรงเรียนตามความสามารถ	๔.๑๘	๐.๗๐	มาก	๔
๕	อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม	๔.๑๙	๐.๗๕		๒
๖	มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อหมู่คณะ	๔.๑๖	๐.๗๕	มาก	๕
๗	มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอย่างเต็มใจ	๔.๒๐	๐.๗๔	มาก	๑
๘	ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้	๔.๑๒	๐.๗๖	มาก	๘
ภาพรวม		๔.๑๖	๐.๕๓	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความเสียสละ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D.=๐.๕๓) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๗ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอย่างเต็มใจ ($\bar{X}$ = ๔.๒๐, S.D.=๐.๗๔)

รองลงมาคือ ข้อที่ ๕ อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D.=๐.๗๕) และ ข้อที่ ๒ เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สิ่งของตามกำลัง ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D.=๐.๗๐) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๘ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. =๐.๗๖) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ **ด้านความสามัคคี** โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

๔.ด้านความสามัคคี		กลุ่มตัวอย่าง(n=๑๘๗)			
		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	๔.๒๑	๐.๖๖	มาก	๕
๒	ให้ความร่วมมือกับการทำงานจิตอาสาด้วยความเต็มใจ	๔.๒๒	๐.๗๓	มาก	๔
๓	ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม	๔.๑๘	๐.๖๗	มาก	๗
๔	ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ	๔.๒๕	๐.๖๔	มาก	๓
๕	มีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่เสมอ	๔.๒๕	๐.๖๖	มาก	๒
๖	มีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่คณะในทุกๆกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน	๔.๒๖	๐.๗๐	มาก	๑
๗	ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้	๔.๑๗	๐.๖๗	มาก	๘
๘	ปฏิบัติตามข้อตกลง ไม่มีการแบ่งแยก ยอมรับในศักยภาพของเพื่อน	๔.๒๑	๐.๗๑	มาก	๖
ภาพรวม		๔.๒๑	๐.๔๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านความสามัคคี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๑, S.D.=๐.๔๔) เมื่อพิจารณาเป็น รายชื่อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๖ มีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่คณะในทุกๆกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน ($\bar{X}$ = ๔.๒๖,

S.D.=๐.๗๐) รองลงมาคือ ข้อที่ ๕ มีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๖๖) และข้อที่ ๔ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๖๔) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๗ ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๗, S.D.=๐.๖๗) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับของความคิดเห็นของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านการทำงานเป็นทีม โดยจำแนกเป็นรายข้อ

๕. ด้านการทำงานเป็นทีม		กลุ่มตัวอย่าง (n = ๑๘๗)			
		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
๑	ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมจิตอาสาของห้องจนสำเร็จ	๔.๒๔	๐.๖๖	มาก	๘
๒	ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างการดำเนินกิจกรรมจิตอาสา	๔.๒๗	๐.๖๘	มาก	๔
๓	ยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงานและไม่ทอดทิ้งงานที่ได้รับมอบหมาย	๔.๒๔	๐.๖๙	มาก	๗
๔	สามารถทำงานเป็นทีมด้วยความสำเร็จเรียบร้อย	๔.๔๐	๐.๖๕	มาก	๒
๕	สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย	๔.๓๐	๐.๗๔	มาก	๓
๖	มีความร่วมกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน	๔.๒๗	๐.๗๖	มาก	๕
๗	แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบในระหว่างการทำงานร่วมกัน	๔.๒๕	๐.๗๐	มาก	๖
๘	สร้างความมือร่วมใจให้เกิดในหมู่คณะ ในการทำกิจกรรมให้มีคุณภาพ	๔.๕๑	๐.๕๙	มากที่สุด	๑
ภาพรวม		๔.๓๐	๐.๔๖	มาก	

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$, $S.D. = ๐.๔๖$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๑ สร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดในหมู่คณะ ในการทำกิจกรรมให้มีคุณภาพ ($\bar{X} = ๔.๕๑$, $S.D. = ๐.๕๙$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ สามารถทำงานเป็นทีมด้วยความสำเร็จเรียบร้อย ($\bar{X} = ๔.๔๐$, $S.D. = ๐.๖๕$) และข้อที่ ๕ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ($\bar{X} = ๔.๓๐$, $S.D. = ๐.๗๔$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๑ ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมจิตอาสาของห้องจนสำเร็จ ($\bar{X} = ๔.๒๔$, $S.D. = ๐.๖๖$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยแสดงการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) การวิเคราะห์ t-test (Independent Samples Test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการ ของเชฟเฟ (Scheffe) ดังตารางที่ ๔.๘ - ๔.๑๘

สมมติฐานข้อที่ ๑ ครูผู้สอนมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสา	ระดับการศึกษา				t	Sig
	ปริญญาตรี		ปริญญาโท			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านความมีน้ำใจ	๔.๒๔	๐.๔๔	๔.๑๕	๐.๕๘	๑.๐๘	๐.๒๘
ด้านความรับผิดชอบ	๔.๐๙	๐.๔๗	๔.๐๘	๐.๕๗	๐.๒๑	๐.๘๓
ด้านความเสียสละ	๔.๑๕	๐.๔๙	๔.๒๐	๐.๖๑	๐.๕๙	๐.๕๕
ด้านความสามัคคี	๔.๒๓	๐.๔๔	๔.๑๙	๐.๔๗	๐.๕๒	๐.๖๐
ด้านการทำงานเป็นทีม	๔.๓๐	๐.๔๔	๔.๓๒	๐.๕๒	๐.๒๔	๐.๘๑
รวม	๔.๒๐	๐.๓๗	๔.๑๙	๐.๔๗	๐.๒๔	๐.๘๑

ตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา (n = ๑๘๗)

ความคิดเห็นของครูผู้สอน	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านความมีน้ำใจ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๓๖	๑	๐.๓๓๖	๑.๓๘๕	๐.๒๔๑
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๙๑๕	๑๘๕	๐.๒๔๓	-	-
	รวม	๔๕.๒๕๒	๑๘๖	-	-	-
๒. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑๑	๑	๐.๐๑๑	๐.๐๔๔	๐.๘๓๓
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๗๓๓	๑๘๕	๐.๒๕๓	-	-
	รวม	๔๖.๗๔๔	๑๘๖	-	-	-
๓. ด้านความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๐๑	๑	๐.๑๐๑	๐.๓๕๔	๐.๕๕๓
	ภายในกลุ่ม	๕๒.๗๖๘	๑๘๕	๐.๒๘๕	-	-
	รวม	๕๒.๘๖๙	๑๘๖	-	-	-
๔. ด้านความสามัคคี	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๕๖	๑	๐.๐๕๖	๐.๒๗๓	๐.๖๐๒
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๖๐๓	๑๘๕	๐.๒๐๓	-	-
	รวม	๓๗.๖๕๙	๑๘๖	-	-	-
๕. ด้านการทำงานเป็นทีม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑๓	๑	๐.๐๑๓	๐.๐๕๘	๐.๘๑๐

ความคิดเห็นของครูผู้สอน	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig
	ภายในกลุ่ม	๔๐.๙๐๓	๑๘๕	๐.๒๒๑	-	-
	รวม	๔๐.๙๑๕	๑๘๖	-	-	-
	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑๐	๑	๐.๐๑๐	๐.๐๕๘	๐.๘๑๐
ภาพรวม	ภายในกลุ่ม	๓๐.๘๐๙	๑๘๕	๐.๑๖๗	-	-
	รวม	๓๐.๘๑๙	๑๘๖	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ ๒ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่ต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจิตอาสา	ประสบการณ์การทำงาน							
	ระยะ ๑-๕ ปี		ระยะ ๖-๑๐ ปี		ระยะ ๑๑-๑๕ ปี		ระยะ ๑๖ ปี ขึ้นไป	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านความมีน้ำใจ	๔.๒๘	๐.๔๔	๔.๒๑	๐.๔๗	๔.๔๐	๐.๓๕	๔.๑๑	๐.๕๕
ด้านความรับผิดชอบ	๔.๑๖	๐.๔๖	๔.๐๖	๐.๕๐	๔.๑๗	๐.๔๘	๔.๐๓	๐.๕๓
ด้านความเสียสละ	๔.๒๑	๐.๔๔	๔.๐๒	๐.๕๒	๔.๔๐	๐.๕๐	๔.๑๔	๐.๕๘
ด้านความสามัคคี	๔.๒๘	๐.๔๓	๔.๒๐	๐.๔๙	๔.๒๔	๐.๓๘	๔.๑๘	๐.๔๖
ด้านการทำงานเป็นทีม	๔.๓๓	๐.๔๙	๔.๒๒	๐.๕๐	๔.๔๘	๐.๔๔	๔.๒๙	๐.๔๕
รวม	๔.๒๕	๐.๓๗	๔.๑๔	๐.๔๑	๔.๓๔	๐.๓๕	๔.๑๕	๐.๔๓

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน (n=๑๘๗)

ความคิดเห็นของครูผู้สอน	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านความมีน้ำใจ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๘๖๕	๓	๐.๖๒๒	๒.๖๒๒	๐.๐๕๒*
	ภายในกลุ่ม	๔๓.๓๘๖	๑๘๓	๐.๒๓๗	-	-
	รวม	๔๕.๒๕๒	๑๘๖	-	-	-
๒. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๐๔	๓	๐.๒๓๕	๐.๙๓๒	๐.๔๒๖
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๐๔๑	๑๘๓	๐.๒๕๒	-	-
	รวม	๔๖.๗๔๕	๑๘๖	-	-	-
๓. ด้านความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๕๕	๓	๐.๗๑๘	๒.๕๙๒	๐.๐๕๔*
	ภายในกลุ่ม	๕๐.๗๑๕	๑๘๓	๐.๒๗๗	-	-
	รวม	๕๒.๘๖๙	๑๘๖	-	-	-
๔. ด้านความสามัคคี	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๑๒	๓	๐.๑๐๔	๐.๕๑๐	๐.๖๗๖
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๓๔๖	๑๘๓	๐.๒๐๔	-	-
	รวม	๓๗.๖๕๘	๑๘๖	-	-	-
๕. ด้านการทำงานเป็นทีม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๖๔	๓	๐.๓๒๑	๑.๔๗๑	๐.๒๒๔
	ภายในกลุ่ม	๓๙.๙๕๒	๑๘๓	๐.๒๑๘	-	-
	รวม	๔๐.๙๑๕	๑๘๖	-	-	-
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๗๓	๓	๐.๒๙๑	๑.๗๗๙	๐.๑๕๓
	ภายในกลุ่ม	๒๙.๙๔๕	๑๘๓	๐.๑๖๔	-	-
	รวม	๓๐.๘๑๘	๑๘๖	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานด้านความมีน้ำใจ

สถานศึกษา		ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑-๑๕ ปี	ระยะ ๑๖ ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๒๘	๔.๒๑	๔.๓๙	๔.๑๐
ระยะ ๑-๕ ปี	๔.๒๘	-	๐.๐๗	๐.๑๑	๐.๑๘
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๔.๒๑		-	๐.๑๘	๐.๑๑
ระยะ ๑๑-๑๕ ปี	๔.๓๙			-	๐.๒๙*
ระยะ ๑๖ ขึ้นไป	๔.๑๐				-

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านความมีน้ำใจ ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๖ ขึ้นไป มีระดับความคิดเห็นน้อยกว่า ประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๑-๑๕ ปี

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานด้านความเสียสละ

สถานศึกษา	$\bar{X}$	ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑-๑๕ ปี	ระยะ ๑๖ ขึ้นไป
		๔.๒๐	๔.๐๑	๔.๓๙	๔.๑๔
ระยะ ๑-๕ ปี	๔.๒๐	-	๐.๑๙	๐.๑๙	๐.๐๖
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๔.๐๑		-	๐.๓๘*	๐.๑๓
ระยะ ๑๑-๑๕ ปี	๔.๓๙			-	๐.๒๕*
ระยะ ๑๖ ขึ้นไป	๔.๑๔				-

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านความเสถียร ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๑-๑๕ ปี มีระดับความคิดเห็นมากกว่า ประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๖-๑๐ ปี และประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๖ ขึ้นไป มีระดับความคิดเห็นน้อยกว่า ระยะ ๑๑-๑๕ ปี

สมมติฐานข้อที่ ๓ ครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจิตอาสา	ขนาดสถานศึกษา							
	สถานศึกษา ขนาดเล็ก		สถานศึกษา ขนาดกลาง		สถานศึกษา ขนาดใหญ่		สถานศึกษา ขนาดใหญ่ พิเศษ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านความมีน้ำใจ	๓.๙๖	๐.๔๑	๔.๒๔	๐.๔๒	๔.๒๘	๐.๔๒	๔.๒๕	๐.๕๒
ด้านความรับผิดชอบ	๓.๘๐	๐.๔๒	๔.๐๗	๐.๕๕	๔.๐๙	๐.๔๖	๔.๑๖	๐.๕๐
ด้านความเสียสละ	๓.๘๒	๐.๔๒	๔.๑๘	๐.๕๑	๔.๑๙	๐.๔๙	๔.๒๕	๐.๕๔
ด้านความสามัคคี	๓.๙๒	๐.๓๙	๔.๒๐	๐.๓๘	๔.๓๑	๐.๔๒	๔.๒๘	๐.๔๕
ด้านการทำงานเป็นทีม	๔.๐๓	๐.๔๔	๔.๑๙	๐.๔๙	๔.๓๘	๐.๔๔	๔.๓๘	๐.๔๕
รวม	๓.๙๐	๐.๓๔	๔.๑๘	๐.๓๗	๔.๒๕	๐.๓๖	๔.๒๖	๐.๔๑

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา (n=๑๘๗)

ความคิดเห็นของครูผู้สอน	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านความมีน้ำใจ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๖๔	๓	๐.๗๒๑	๓.๐๖๓	๐.๐๒๙*
	ภายในกลุ่ม	๔๓.๐๘๘	๑๘๓	๐.๒๓๕	-	-
	รวม	๔๕.๒๕๒	๑๘๖	-	-	-
๒. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๑๓	๓	๑.๐๗๑	๔.๕๐๒	๐.๐๐๔*
	ภายในกลุ่ม	๔๓.๕๓๑	๑๘๓	๐.๒๓๘	-	-
	รวม	๔๖.๗๔๔	๑๘๖	-	-	-
๓. ด้านความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๔๒๐	๓	๑.๔๗๓	๕.๕๖๕	๐.๐๐๑*
	ภายในกลุ่ม	๔๘.๔๔๙	๑๘๓	๐.๒๖๕	-	-
	รวม	๕๒.๘๖๙	๑๘๖	-	-	-
๔. ด้านความสามัคคี	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๖๐	๓	๑.๑๒๐	๕.๙๗๕	๐.๐๐๑*
	ภายในกลุ่ม	๓๔.๒๙๙	๑๘๓	๐.๑๘๗	-	-
	รวม	๓๗.๖๕๙	๑๘๖	-	-	-
๕. ด้านการทำงานเป็นทีม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๕๕	๓	๑.๑๑๘	๕.๔๔๘	๐.๐๐๑*
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๕๖๑	๑๘๓	๐.๒๐๕	-	-
	รวม	๔๐.๙๑๕	๑๘๖	-	-	-
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๗๗	๓	๑.๐๕๙	๗.๐๑๐	๐.๐๐๐*
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๖๔๒	๑๘๓	๐.๑๕๑	-	-
	รวม	๓๐.๘๑๙	๑๘๖	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา **ด้านความมีน้ำใจ**

สถานศึกษา		ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	ขนาดกลาง จำนวน นักเรียน ตั้งแต่ ๕๐๐- ๑,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐- ๒,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ พิเศษ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๓.๙๖	๔.๒๓	๔.๒๘	๔.๒๕
ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	๓.๙๖	-	๐.๒๗	๐.๓๒*	๐.๒๙*
ขนาดกลาง จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๔.๒๓		-	๐.๐๕	๐.๐๒
ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔.๒๘			-	๐.๐๓
ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๔.๒๕				-

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านความมีน้ำใจ** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก

ตารางที่ ๔.๑๗ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา **ด้านความรับผิดชอบ**

สถานศึกษา		ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	ขนาดกลาง จำนวน นักเรียน ตั้งแต่ ๕๐๐- ๑,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐- ๒,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ พิเศษ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๓.๗๙	๔.๐๗	๔.๐๙	๔.๑๖
ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	๓.๗๙	-	๐.๒๘	๐.๓๐*	๐.๓๗*
ขนาดกลาง จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๔.๐๗		-	๐.๐๒	๐.๐๙
ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔.๐๙			-	๐.๐๗
ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๔.๑๖				-

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านความรับผิดชอบ** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาด และ สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน

ตารางที่ ๔.๑๘ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา **ด้านความเสียสละ**

สถานศึกษา		ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	ขนาดกลาง จำนวน นักเรียน ตั้งแต่ ๕๐๐- ๑,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐- ๒,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ พิเศษ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๓.๘๑	๔.๑๗	๔.๑๘	๔.๒๔
ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	๓.๘๑	-	๐.๓๖*	๐.๓๗*	๐.๔๓*
ขนาดกลาง จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๔.๑๗		-	๐.๐๑	๐.๐๗
ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔.๑๘			-	๐.๐๖
ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๔.๒๔				-

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านความเสียสละ** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๓ คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก และ สถานศึกษาขนาดกลาง มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก

ตารางที่ ๔.๑๙ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา **ด้านความสามัคคี**

สถานศึกษา		ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	ขนาดกลาง จำนวน นักเรียน ตั้งแต่ ๕๐๐- ๑,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐- ๒,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ พิเศษ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๓.๙๑	๔.๑๙	๔.๒๗	๔.๓๑
ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	๓.๙๑	-	๐.๒๘*	๐.๓๖*	๐.๓๙*
ขนาดกลาง จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๔.๑๙		-	๐.๐๘	๐.๑๒
ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔.๒๗			-	๐.๐๔
ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๔.๓๑				-

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านความสามัคคี** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๓ คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดกลาง มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก

ตารางที่ ๔.๒๐ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา **ด้านการทำงานเป็นทีม**

สถานศึกษา		ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	ขนาดกลาง จำนวน นักเรียน ตั้งแต่ ๕๐๐- ๑,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐- ๒,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ พิเศษ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๐๒	๔.๑๙	๔.๓๗	๔.๓๘
ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	๔.๐๒	-	๐.๑๗	๐.๓๕*	๐.๓๖*
ขนาดกลาง จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๔.๑๙		-	๐.๑๘	๐.๑๙
ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔.๓๗			-	๐.๐๑
ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๔.๓๘				-

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านการทำงานเป็นทีม** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า และสถานศึกษาขนาดเล็ก

ตารางที่ ๔.๒๑ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ภาพรวม

สถานศึกษา		ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	ขนาดกลาง จำนวน นักเรียน ตั้งแต่ ๕๐๐- ๑,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐- ๒,๔๙๙ คน	ขนาดใหญ่ พิเศษ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป
	$\bar{X}$	๓.๙๐	๔.๑๗	๔.๒๔	๔.๒๖
ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน	๓.๙๐	-	๐.๒๗*	๐.๓๔*	๐.๓๖*
ขนาดกลาง จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน	๔.๑๗		-	๐.๐๗	๐.๐๙
ขนาดใหญ่ จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน	๔.๒๔			-	๐.๐๒
ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป	๔.๒๖				-

จากตารางที่ ๔.๒๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ภาพรวม ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๓ คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดกลาง มีระดับความคิดเห็นมากกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก

๔.๔ ข้อเสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ข้อเสนอแนะแนวทางของ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอน ทั้ง ๕ ด้านได้แก่ ๑) ด้านความมีน้ำใจ ๒) ด้านความรับผิดชอบ ๓) ด้านความเสียสละ ๔) ด้านความสามัคคี ๕) ด้านการทำงานเป็นทีม

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ ด้านความเสียสละ และด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ ซึ่งได้ข้อเสนอแนะว่า

๑) ด้านความมีน้ำใจ ควรส่งเสริม ความเอื้ออาทรเอาใจใส่คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ และการอาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และควรมีแนวทางการส่งเสริมให้ผู้เรียนอย่างชัดเจน

๒) ด้านความรับผิดชอบ ควรส่งเสริม การทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีคุณภาพ และให้ความเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด

๓) ด้านความเสียสละ ควรส่งเสริม การใช้เวลาวางช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำการอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้

๔) ด้านความสามัคคี ควรส่งเสริม ให้ผู้เรียนร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

๕) ด้านการทำงานเป็นทีม ควรเน้น ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมจิตอาสาของห้องจนสำเร็จ และยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน ไม่ทอดทิ้งงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปข้อเสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พบว่า ครูผู้สอนควรส่งเสริม ให้มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ มีจิตอาสาที่จะทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้ และช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ ให้ความเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสามัคคี ครูผู้สอนควรมีแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนในการทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ จำนวน ๑๘๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๓ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation), วิเคราะห์ t-test (Independent Samples Test) และทดสอบค่า F – test (One way ANOVA) เมื่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method) ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ องค์ความรู้ใหม่

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สรุปผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ นั้น มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๘ รองลงมา มีการศึกษา ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒ ตามลำดับ

จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีประสบการณ์การทำงาน ๑๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ รองลงมา มีประสบการณ์การทำงาน ๑-๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๗ ประสบการณ์การทำงาน ๖-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ และมีประสบการณ์การทำงาน ๑๑ -๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘ ตามลำดับ

จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ นั้น เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๕ รองลงมา เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐ เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔ และเป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ ๙.๑

๕.๑.๒ ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีดังนี้

๑) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มี ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$ = ๔.๓๐) ด้านความสามัคคี ($\bar{X}$ = ๔.๒๑) ด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X}$ = ๔.๒๐) และด้านความเสียสละ ($\bar{X}$ = ๔.๒๑) ตามลำดับ ส่วนด้าน ที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = ๔.๐๘) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) **ด้านความมีน้ำใจ** พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๕ รู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น ($\bar{X}$ = ๔.๓๔) รองลงมาคือ ข้อที่ ๘ มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน ($\bar{X}$ = ๔.๒๖) และข้อที่ ๑ มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๒๒) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๒ อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ($\bar{X}$ = ๔.๑๒) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) **ด้านความรับผิดชอบ** พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือการทำงานให้เต็มความสามารถในแต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี ($\bar{X}$ = ๔.๒๖) รองลงมาคือ ข้อที่ ๘ ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ($\bar{X}$ = ๔.๑๗) และข้อที่ ๖ ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๑๔) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๕ ให้ความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด ($\bar{X}$ = ๓.๙๘) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) **ด้านความเสียสละ** พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๗ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอย่างเต็มใจ ($\bar{X}$ = ๔.๒๐) รองลงมาคือ ข้อที่ ๒ เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สินของตามกำลัง ($\bar{X}$ = ๔.๑๙) และข้อที่ ๕ อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ($\bar{X}$ = ๔.๑๙) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๘ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำได้เต็มที่ตนเองสามารถช่วยได้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๒) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕) **ด้านความสามัคคี** พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๖ มีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่คณะในทุก ๆ กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน ($\bar{X}$ = ๔.๒๖) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ ($\bar{X}$ = ๔.๒๕) และข้อที่ ๕ มีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๔.๒๕) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๗ ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ($\bar{X}$ = ๔.๑๗) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖) **ด้านการทำงานเป็นทีม** พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็น

รายชื่อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๑ สร้างความมีส่วนร่วมใจให้เกิดในหมู่คณะ ในการทำกิจกรรมให้มีคุณภาพ ($\bar{X}$ = ๔.๕๑) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ สามารถทำงานเป็นทีมด้วยความสำเร็จเรียบร้อย ($\bar{X}$ = ๔.๔๐) และข้อที่ ๕ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ($\bar{X}$ = ๔.๓๐) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๓ ยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงานและไม่ทอดทิ้งงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}$ = ๔.๒๔) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ประสิทธิภาพการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ดังนี้

๑) **ระดับการศึกษา** พบว่า ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) **ประสิทธิภาพการทำงาน** พบว่า ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) **ขนาดสถานศึกษา** พบว่า ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลจากผลการวิจัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้ง ๕ ด้านดังนี้

๑) ด้านความมีน้ำใจ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน และมีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณฑลี เนื่อทอง** ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว ผลการศึกษา พบว่า การหล่อหลอมจิตอาสาดำเนินผ่านองค์ประกอบสำคัญของการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การตระหนักและเข้าใจคุณค่าของจิตอาสาเพื่อถ่ายทอดแก่บุตรผ่านการเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต การเข้าใจคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรม และการให้คุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ๒) การให้โอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตนเองในครอบครัว ผ่านแบบอย่างการดำเนินชีวิตของบิดามารดา การให้อิสระและเปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้งการเลือกและสนับสนุนให้อยู่ในบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๓) การสนับสนุนให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมต่าง ๆ^๑

๒) ด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนให้ความเคารพและเชื่อฟังช่วยเหลือการทำงานให้เต็มความสามารถในแต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด และยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุภาพร ทศพระรินทร์** ได้ทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ก่อนเกษียณ อาชีพหลังเกษียณสถานภาพการเงิน และลักษณะที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๒ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย **พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี)** ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียน

^๑ มณฑลี เนื่อทอง, “การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖),บทคัดย่อ.

^๒ สุภาพร ทศพระรินทร์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัด หนองคาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๒,๕๘๑ คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและแบบลำดับขั้นโดยตารางของยามานะ จำนวน ๓๔๗ คน โดยใช้สถิติค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่า (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่า (ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน จิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าทีโดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จำแนกตามระดับชั้นเรียน และขนาดโรงเรียนโดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิดวิเคราะห์ และเสนอแนะกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกิจกรรมในการฝึก และปฏิบัติภาคสนามมีสื่อหรือเทคโนโลยีที่หลากหลาย และทันสมัยเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนมี การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้เฉพาะทางในชุมชน เข้าร่วมส่งเสริมให้ความรู้การวัดผล และการประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติจิตอาสา และการปฏิบัติและหลากหลายวิธีเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา^๓

๓) ด้านความเสียสละ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอย่างเต็มใจ เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สินของตามกำลัง และอุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน

^๓ พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี), “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

บางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนได้ให้ความหมายจิตอาสา คือ การกระทำด้วยใจจริง ช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้เท่าที่ตนทำได้ อย่างไม่ยั้งเหน็ด เพื่อที่จะนำชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งด้วยการที่เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ และในด้านองค์ประกอบ/คุณลักษณะของผู้มีจิตอาสา คือ เป็นผู้ที่พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งร่างกาย แรงใจ รวมทั้งด้านเวลา และเป็นผู้ที่มีความเมตตา มีความซื่อสัตย์ โดยประพฤติตนเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้อื่นด้วยการยึดคุณธรรม จริยธรรม พร้อมกับความขยัน อดทน และเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย เป็นที่ปรึกษาให้ผู้อื่นได้ ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถของตนให้กับผู้อื่นและมีภาวะความเป็นผู้นำและมีความกระตือรือร้น สำหรับผลการเปรียบเทียบการขัดเกลาทางสังคมระหว่างสถาบันครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน พบว่า วิธีการที่ทุกสถาบันใช้มากที่สุด คือ การอบรม /สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงวิธีการลงโทษทั้งวาจาและตีด้วยไม้เรียว^๔ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kraft ได้ศึกษาการฝึกอบรมด้านการมีจิตสำนึกทางสังคม โดยการศึกษาทางคริสต์ศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมด้านจิตสังคมนระหว่างประชาชนชาวอเมริกาเหนือที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ศึกษาในเชิงจริยธรรม ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธาร่วมกันและโครงสร้างของประสบการณ์การเรียนรู้จะกระตุ้นความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ พบว่า ศาสนามีส่วนสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางจิตสังคม และสิ่งที่มีผลต่อจิตสังคม คือการอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การให้ความสำคัญกับศาสนา การพัฒนาชุมชนให้เน้นกระบวนการคิดการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมุ่งมั่นในการทำงาน^๕

๔) ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนมีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่คณะในทุกๆกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ และมีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่เสมอ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Martin ได้ศึกษาผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มทดลอง การนำรูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองได้ผลการทดลองดังนี้ กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมจิตอาสาระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แสดงว่าหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษา ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรม จิตอาสาไม่แตกต่างกันจากก่อนการทดลอง โดยกลุ่ม

^๔ ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์, “รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน:กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕),บทคัดย่อ.

^๕ Kraft, F.N, “Nurturing social consciousness through church education”, [Abstract]. Dissertation Abstracts International, 21(10), 3546-A, (UMINo. 9917224), Abstract.

ตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมจิตอาสา ค่อนข้างกระชั้นชิดและมีระยะเวลาไม่เพียงพอ สำหรับการจัดหลายโครงการและนำเสนอโครงการจิตอาสาได้อย่าง เป็นรูปธรรม ระยะเวลาการเรียนรู้ที่นานขึ้น จะช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ควรได้เรียนรู้พร้อมปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้จดจำจากการเรียนรู้ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น ช่วงเวลาที่เหมาะสม ควรเป็นช่วงปิดเทอมของทุกปี เพราะเป็นช่วงที่ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ผู้จัดกิจกรรมต้องจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการของกลุ่มผู้เรียน สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม ได้อย่างเต็มเวลา โดยจัดระยะเวลาทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของผู้เรียน และสอดคล้องกับการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรต้องใช้เวลาการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน^๖ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อังสนา อัครพิศาล และคณะ** ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า การสนับสนุนจากครอบครัว การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น และการส่งเสริมจากสถาบันมีอิทธิพลต่อระดับจิตอาสามากที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตอาสาของนักศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมสถาบันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจิตอาสาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ ๐.๐๑ มากกว่าด้านอื่น ๆ จากการศึกษาเหตุผลที่นักศึกษาคิดว่าทำให้ตนเองเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา คือ เป็นการทำประโยชน์ต่อผู้อื่นมากที่สุด รองลงมา คือ มีความสุขและพึงพอใจที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม รู้สึกภาคภูมิใจในการมีส่วนช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคม^๗

๕) ด้านการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนสร้างความมีส่วนร่วมใจให้เกิดในหมู่คณะ ในการทำกิจกรรมให้มีคุณภาพ สามารถทำงานเป็นทีมด้วยความสำเร็จ และสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กันธิชา เผือกเจริญ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษากระบวนการทำงานของจิตอาสา กรณีศึกษาการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายอโรคยาศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร ผลดำเนินการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เกื้อกูลการทำงานจิตอาสา สามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ หมวดธรรม คือ ๑) พรหมวิหาร ๔ ๒) อิทธิบาท ๔ ๓) สังคหวัตถุ ๔ ๔) สาราณียธรรม ๖ และ ๕) สปัปฐมสถาน ๘ หลักพุทธธรรมที่กล่าวมานี้ หาก

^๖ Martin, R. A., *Empowering adults: A new agenda for agriculture*, A model for research collaboration in the North Central Region, (Ames: Iowa State University).

^๗ อังสนา อัครพิศาล, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดสมาธิ จนก่อให้เกิดปัญญา ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีศีลเป็นบาทฐาน เมื่อศีลบริบูรณ์ การเจริญสมาธิ และปัญญา จะอุปการะเกื้อกูลให้คุณความดีเจริญขึ้นด้วยในหนทางแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ กระบวนการทำงานและบทบาทจิตอาสาพบว่า การบริหารงานของอโรคยศาลขับเคลื่อนด้วยพลังของจิตอาสา ๓ กลุ่มด้วยกันคือ ๑) จิตอาสาต้นแบบ ๒) จิตอาสาแกนหลัก ๓) จิตอาสาสนับสนุน ที่หมุนเวียนกันเข้ามาตามช่วงจังหวะเวลา โดยเปิดโอกาสให้ผู้ป่วย และญาติร่วมเป็นจิตอาสา มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยเป็นพี่เลี้ยง จิตอาสาจึงเข้าสู่กระบวนการทำงานตามศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มความสามารถ ตอบสนองความต้องการโดยผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง เข้าใจในวิถีของชีวิต ยอมรับกับความจริงที่เกิดขึ้น แม้ว่าในที่สุดของการรักษา คือ การเสียชีวิต แต่เป็นการเสียชีวิต อย่างสุขสงบ หรือ “ตายแบบยิ้มได้” ที่เป็นผลมาจากการยอมรับความตาย ดังคำกล่าวว่า “อยู่สบาย ตายสงบ งามไม่เสีย” จิตอาสาได้ประจักษ์เห็นความจริงของชีวิตจากการดูแลผู้ป่วย การปรับทัศนคติในการดำเนินชีวิต การระลึกถึงมรณานุสติ ตลอดจนการเรียนรู้วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ในส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อพลังจิตอาสา แบ่งได้เป็น ๒ ด้าน คือ ปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุนภายนอก หมายถึงศักยภาพ ความสามารถทางด้านวิชาชีพ ฐานะและบทบาททางสังคม และปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุนภายในเริ่มต้น ที่ความศรัทธา และพุทธธรรมในใจของจิตอาสา ที่ส่งเสริมให้มีการทำงานอย่างมุ่งมั่น จริงจัง จริงใจ พัฒนาศักยภาพไปพร้อมกับการทำงาน เนื่องจากใช้งานเป็นฐานของการภาวนา จึงเกิดสมาธิจากการทำงาน ทำให้เห็นการเจริญเติบโต คุณธรรมที่ผลิบานในใจ ดังนั้น การพัฒนากระบวนการและการใช้ศักยภาพของจิตอาสาที่อโรคยศาลจึงเป็นไปอย่างธรรมชาติ และในที่สุดเข้าถึงปัญญา จนไม่มีความขุ่นมัว โดยมี พระปณพัสร์ ภิบาลพัทธรินธิ (จิรธมโมภิกขุ), ดร. หรือ เรียกขานในนาม “หลวงตา” เป็นต้นบุญสู่ต้นแบบแห่งการเรียนรู้ “ทำด้วยใจ ให้ด้วยรัก ไม่หวังผลตอบแทน” และไม่ว่าศักยภาพของจิตอาสาจะเป็นเช่นไรก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่า คือการจิตใจของจิตอาสา อยู่กับโลกตามที่เป็นจริง อยู่กับโลกอย่างเหนือโลก^๔ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์** ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยทางจิต ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนและแรงจูงใจอาสา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การมีตัวแบบด้านจิตอาสา และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การรับรู้ความสามารถของตน แรงจูงใจอาสา การสนับสนุนทางสังคม และการเห็น

^๔ กัณธิชา เผือกเจริญ, “ศึกษากระบวนการทำงานของจิตอาสา กรณีศึกษาการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายอโรคยศาล วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

คุณค่าในตนเอง สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ ร้อยละ ๕๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^๙

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑) ระดับการศึกษา ครูผู้สอนมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย **พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี)** ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน ๒,๕๘๑ คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและแบบลำดับขั้นโดยตารางของยามาเน่ จำนวน ๓๔๗ คน โดยใช้สถิติค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่า (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่า (ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที่โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้จำแนกตามระดับชั้นเรียน และขนาดโรงเรียนโดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

^๙ จิตาชนก วงศ์พิทักษ์, “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสา ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

๓. เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิดวิเคราะห์ และเสนอแนะกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกิจกรรมในการฝึก และปฏิบัติภาคสนามมีสื่อหรือเทคโนโลยีที่หลากหลาย และทันสมัยเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้เฉพาะทางในชุมชน เข้าร่วมส่งเสริมให้ความรู้การวัดผล และการประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติจิตอาสา และการปฏิบัติและหลากหลายวิธีเหมาะสมกับและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **Champagne** ได้ศึกษาเพื่อสำรวจรูปแบบต่างๆของจิตสำนึกทางสังคมเกี่ยวกับความสามารถของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้พัฒนารอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดยการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ครูพลศึกษา จำนวน ๘ คน ผลการศึกษาพบว่า ครูพลศึกษามีจิตสำนึกทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดต่อเยาวชนพื้นเมือง^{๑๐}

๒) **ประสบการณ์การทำงาน** ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย **สุภาพร ทศพระรินทร์** ได้ทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพก่อนเกษียณ อาชีพหลังเกษียณสถานภาพการเงิน และลักษณะที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) **ขนาดสถานศึกษา** ครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา

^{๑๐} พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี), “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐) บทคัดย่อ.

^{๑๑} Champagne, L.D., “Physical education teachers as allies to aboriginal students: Dimensions of social consciousness,” **Dissertation Abstracts International**, 59 (04), 4142-A. (UMI No. 9914116): Abstract.

ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนา จิตอาสาของโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ดำเนินการวิจัยโดยวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” จำนวน ๒๔๓ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ การวิเคราะห์ตัวแปรทางเดียวและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยของ LSD's Method (Least SquareDifference Method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านการทำงานเป็นทีม รองลงมาด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ ด้านความเสียสละ และด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๕ - ๓.๘๑) ดังนั้นระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา ด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยมาก

๒. นักเรียนที่มีเพศ อายุ แผนการเรียนปัจจุบัน มีผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนต่างกัน มีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาโดยรวมไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน ต่างกันมีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ๑ ห้องเรียน ๑ โครงการบูรณาการต่างกัน มีระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนพบว่า ด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับรองสุดท้าย นักเรียนต้องการ คือ ควรมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมด้านความรับผิดชอบต่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ควรส่งเสริมกล้าคิดกล้าแสดงออกในที่ประชุม มุ่งเน้นให้นักเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจากครูจากครอบครัวพ่อแม่

ผู้ปกครองชุมชน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดจิตอาสาต่อสาธารณะได้ ซึ่งเชื่อมโยงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาหลักธรรมที่ส่งเสริมจิตอาสาได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ ฆราวาสธรรม ๔ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔ สาราณียธรรม ๖ ล้วนเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมจิตอาสา ที่พัฒนาจากคุณสมบัติภายในตน ที่สามารถพัฒนาออกมาให้เป็นลักษณะของจิตที่เป็นจิตอาสา ชัดเจน พฤติกรรม ทำงานร่วมกับหมู่คณะได้ ทำให้เกิดความมีน้ำใจเสียสละแบ่งปัน สามัคคี เป็นที่รักที่ชื่นชอบของคนทั่วไป ยึดเหนี่ยวน้ำใจคน มีความ پاکเพียรในงานหรือกิจกรรมที่ทำจนสำเร็จ ให้รัก เมตตาต่อกัน พึ่งปฏิบัติ เกื้อกูลต่อกันส่งผลให้มีจิตอาสาอย่างยั่งยืน^{๑๒}

๕.๓ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พบว่า ครูผู้สอนมีความร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้มีการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ให้นักเรียนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ รู้จักช่วยเหลือบุคคลอื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน สร้างความสามัคคีขึ้นระหว่างทำกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นให้นักเรียนร่วมมือกันทำงานจิตอาสา อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนอย่างเต็มใจ และเต็มความสามารถ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ทักษะการทำงานเป็นทีม ฝึกความรับผิดชอบ สร้างจิตสำนึก ในการปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลการวิจัยและจากทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ซึ่งสรุปประเด็นได้ ดังนี้

^{๑๒} วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนบางมดวิทยา สี่ลูกหวาดจวนอุบลัมภ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) สถานศึกษา ควรส่งเสริมกิจกรรม กระตุ้นให้นักเรียนตื่นตัว ด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สถานศึกษา ต้องมีการพัฒนานักเรียนให้มีความมีเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด

๒) สถานศึกษา ควรส่งเสริม ให้นักเรียนมีความเสียสละ ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำการเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้

๓) สถานศึกษา ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน กิจกรรมจิตอาสา ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

๑) **ด้านความมีน้ำใจ** ครูผู้สอน ควรสร้างความตระหนักให้นักเรียน มีการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ให้นักเรียนรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ รู้จักช่วยเหลือคนอื่น ฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจ ต่อเพื่อนๆครูอาจารย์ตลอดจนคนในทุกสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน และต้องให้นักเรียนได้ประสบหรือพบเจอเหตุการณ์จริง ที่ต้องแสดงออกถึงความมีน้ำใจ เพื่อให้นักเรียนได้รู้ด้วยตัวเองและพร้อมแสดงความมีน้ำใจทุกเมื่อ เมื่อเจอเหตุการณ์จริง และยกย่องเชิดชู ผู้ที่มีน้ำใจ ให้เป็นตัวอย่างและเป็นแบบอย่างที่ดี

๒) **ด้านความรับผิดชอบ** ครูผู้สอน ต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกความรับผิดชอบ สร้างจิตสำนึก ที่ทำให้นักเรียนเห็นถึงความรับผิดชอบ ว่ามีความสำคัญในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียนต้องรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและทำให้ดีที่สุดตามความสามารถ แต่ถ้าขาดความรับผิดชอบ จะเกิดผลเสียอย่างไร ถ้านักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง จะตระหนักถึงความรับผิดชอบมากขึ้น

๓) **ด้านความเสียสละ** ครูผู้สอนต้องกระตุ้นหรือให้เห็นถึงคุณค่าของการเสียสละ ว่าทำแล้ว จะทำให้เรามีความสุขใจ ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตอาสาคอยเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูล รู้จักยอมสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญาของตนเอง แบ่งปันอุปกรณ์การเรียนแก่เพื่อนที่ขาดแคลนช่วยเหลืองานส่วนรวม และใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำการเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้ เช่น สละที่นั่งให้แก่เด็ก คนชราและคนท้องในการขึ้นรถประจำทาง การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๔) **ด้านความสามัคคี** ครูผู้สอน ควรสร้างความสมัครสมานสามัคคี ทั้งในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการร่วมมือ ร่วมใจกัน เพื่อแก้ไขปัญหาได้ อาจจะทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันขึ้นระหว่างทำกิจกรรม และการเรียนการสอนด้วยเน้นการจัดการเรียนรู้ ที่นักเรียนได้ร่วมมือกัน

ทำงาน เช่น โครงการ หรือเน้นกระบวนการทำงานกลุ่ม ที่นักเรียนได้ร่วมมือในการศึกษาปฏิบัติ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

๕) ด้านการทำงานเป็นทีม ครูผู้สอน ควรเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ทักษะการทำงานเป็นทีม ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม และให้นักเรียนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันซึ่งและกัน ต้องมีการกำหนดปัญหาในชีวิตประจำวันเข้าในกิจกรรม เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาหรือการทำงานร่วมเป็นทีม เน้นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ร่วมมือกันวางแผนทำงาน เช่น การจัดการเรียนรู้ผ่านโครงงานหรือบูรณาการให้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่

๕.๔.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ และพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

๒) ควรศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา

๓) ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กนก จันทร์ขจร. คู่มือการอบรมความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต ตอนที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๓.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ., ๒๕๔๕.

_____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: cursa, ๒๕๔๒.

_____. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์, ๒๕๕๒.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. ๘๐ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปรินต์, ๒๕๕๙.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์. หลักการดำรงชีวิตในสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. ทักษะการพัฒนาทีมงาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด. ๒๕๔๓.

ชาย โพธิ์สีตา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์และคณะ. การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร :เอ็กชเปอร์ เน็ท จำกัด, ๒๕๔๕.

บุญญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีรียา สารณ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

ประดัด เรืองมาลัย. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

ประดินันท์ อุปรนัย. คู่มือพัฒนาจริยธรรมของเด็ก เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.

ประนอม บุญนิธิประเสริฐ. สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน คู่มือการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๐.

ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศิลปกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

ปริญญ์ ต้นสกุล. ทำไมทีมไม่เวิร์ค. กรุงเทพมหานคร: จิตจักรวาล, ๒๕๔๗.

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๖.

พรรณราย ทรัพย์ประภา. มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). กรณียธรรมกาย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์อัมไพ, ๒๕๔๒.

_____ . งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๓๖.

พระเผด็จ ทตตชีโว. คนดีที่โลกต้องการ. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). กฐินสองที่สายใจธรรม. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๗..

_____ . เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ อารยวัฑฒ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

_____ . พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระไพศาล วิสาโล. เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๔๘.

_____ . เรื่องเล่าจิตอาสา. “จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล”. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

พุทธทาสภิกขุ. **โอวาทท่านพุทธทาส**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๗.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และนักรบ หมี่แสน. **ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. **สำนักไทยที่พึงปรารถนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖.

วศิน อินทสระ. **จริยธรรมกับบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

วิชัย โสสุวรรณจินดา. **การพัฒนาทีมงานให้มีประสิทธิภาพ: ความลับขององค์การ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, ๒๕๓๕.

วิภาพร มาพบสุข. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๓.

วีระวัฒน์ พวงพะยอม. **ทำงานเป็นทีม**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๖.

วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์. **สู่คุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: เอเชียเพรส, ๒๕๓๔.

ศุภรัตน์ รัตนมูขัย. **ระบบการบริหารจัดการ งานอาสาสมัคร ศึกษากรณี: มูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน**. กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีนติ้ง, ๒๕๕๑.

สมชาติ กิจยรรยง. **เกมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนและองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๐.

สาโรช บัวศรี. **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๒.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕. **ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี**. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๖๐.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทฐานพัลลขิง จำกัด, ๒๕๔๗.

สุริย์พร พึ่งพุทธคุณ. **การบริหารจัดการทีมงาน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๘.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. **หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: องค์กรศิลปการพิมพ์, ๒๕๒๗.

(๒) คุษณินิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กันธิชา เพื่อกเจริญ. “ศึกษากระบวนการทำงานของจิตอาสา กรณีศึกษาการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายโรคมะเร็ง วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

กัลยา สุริย์. “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและความมั่นคงในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”. **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

จันทะ วิไลพัฒน์. “การพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยใช้กระบวนการสร้างค่านิยม”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช, ๒๕๔๒.

ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์. “รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน:กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.

ดาเลย์ และแลทาเนย์. “รูปแบบของข้อความวลัลักษณะนิสัยด้านความเสียสละชนิดข้อความและชนิดสถานการณ์ที่มีต่อคุณภาพของแบบสอบถามทดสอบ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐.

ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์. “ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. **สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖.

พระครูปฐมศีลาภรณ์. “ทัศนะของนักเรียนต้อบเทาของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาหัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี). “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

มณฑลี เนื้อทอง. “การหล่อหลอมจิตอาสาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช, ๒๕๕๖.

วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา: “กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุกหวาดจวนอุปถัมภ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**

สุภาพร ทศพระรินทร์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.**

(๓) รายงานการวิจัย

อังสนา อัครพิศาล. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. **รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.**

(๔) บทความ:

จำนงค์ ทองประเสริฐ. “พุทธจักรโลกร่มเย็นดับเชื้อได้ด้วยศาสนา”. **วารสารพุทธจักร. ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๖ - ๓๘.**

ชลลดา ทองทวี. **บทความเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา. เครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา. คอลัมน์ ณ พรหมแดนแห่งความรู้. โพสต์ทูเดย์ (ฉบับวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙)**

พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร). “บทบาทพุทธบัณฑิตที่สังคมพึงประสงค์”. **พุทธจักร. ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๓): ๓๐-๓๗.**

พิมพ์ลักษณ์ โมรา. “การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน : ทางเลือกในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”. **วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๕๑.**

พิมพ์ลักษณ์ โมรา. “การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน: ทางเลือกในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”. **วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- มิถุนายน ๒๕๖๑): ๔๒-๕๑**

วิภาดา พินลา. “กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาการวิเคราะห์สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม): ๓๕๙.**

วิภาพรรณ พินลา. “แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑”. **วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ. ๓๐(๑) (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐): ๑๓-๓๔.**

ศุภรัตน์ รัตนมูขัย. “บัณฑิตอาสาสมัคร : ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”. **วารสาร คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ** (มกราคม-มีนาคม. ๒๕๕๔). : ๓-๓๓.

สุพรรณิ ขาญประเสริฐ. “Active Learning การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑”. **นิตยสาร สสวท..** ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๑๘๘ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๓): ๓.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

Matthew Hamilton and Afshan Hussain. **Americas Teenage Volunteers Civic Participation Begins Early in Life**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.independentsector.org/progrms/research/teenvokun1.pdf>. [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

National Education Association (NEA). (2010). **Preparing 21 st century students for a global society: An educator's guide to the “four Cs.”** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: Retrieved from <http://www.nea.org/assets/docs/A-Guideto-Four-Cs.pdf>. [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

Roberta L. Knickerbocker. **Prosocial Behavior**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://learningtogive.org/papers/concepts/prosocialbehavior.html>. 2003. [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

Samuel Oliner. **Extraordinary Acts of Ordinary People: Faces of Heroism and Altruism** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.altruisticlove.org/docs/s_oliner.html. [๒ กันยายน ๒๕๖๑].

ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕. กลุ่มสาระสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://databopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101725. [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

พระธรรมโกศาจารย์. **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธไม่สนองตัณหาของมนุษย์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://nsw.mcu.ac.th/En/news_in.php?group_id=1&NEWSID=8740 [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

พระราชนิเวศธรรมจริยาจารย์ (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี). **ความสามัคคี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dhammadjak.board/viewtopic.php> [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙). **เจ้าอาวาสเทวราชกุญชรวิหาร. ความสามัคคี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.Matichon.co.th/Khaosod/Vi...MHdOeTB3T1E9PO>. [๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ศิริจันทร์ สุขใจ. พยาบาลวิชาชีพ บทความสุขภาพจิตโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.jvkk.go.th/jvkkfirst/story/health/36.htm> > [๒ กันยายน
๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

Champagne. L.D.. “Physical education teachers as allies to aboriginal students: Dimensions of social consciousness”. Dissertation Abstracts International. 59 04. 4142-A. UMI No.

Cronbach. L.J. **Essentials of psychological Testing**. 5th ed. New York: Harper Collins. 1990.

Good. Carter V.. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book. Co.. Inc, 1973.

Kraft. F.N. “Nurturing social consciousness through church education”. [Abstract]. Dissertation Abstracts International. 2110. 3546-A. UMI No. 9917224.

Kraft. F.N. Nurturing social consciousness through church education. **Dissertation Abstracts International**. 2110. 3546-A. UMI No. 9917224.

Krejcie. R.V. and Morgan. D.W.. **Educational and Psychological Measurement**. New York: Macmillan, 1970.

Martin. R. A. **Empowering adults: A new agenda for agriculture**. A model for research collaboration in the North Central Region. Ames: Iowa State University.

Martin. R. A. **Empowering adults: A new agenda for agriculture**. A model for research collaboration in the North Central Region. Ames: Iowa State University.

Mc Lendon. J.U.. **Social Studies in Secondary Education**. 3rd ed. New York: The Macmillan Company, 1968.

Michaelis. J.U.. **The sociology of education**. New Jersey : Prentice Hall. 1968. p.3.

Ralph C. Preston. **Teaching in Social Studies in Elementary School**. New York: Holt Reinhart and Winston, 1960.

Seglow Jonatham. **The Ethics of Altruism**. London: Frank Cass, 2004.

Turner. W.D. “Altruism and Its Measurement in Children”. In **Journal of Abnormal and Social Psychology**. 43 (1942).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต ๒๕

คำชี้แจง

๑) แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กรุณาตอบตามความเป็นจริง

๒) แบบสอบถามนี้ มีทั้งหมด จำนวน ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ ๒ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความมีความเข้าใจ ๒) ด้านความรับผิดชอบ ๓) ด้านความเสียสละ ๔) ด้านความสามัคคี และ ๕) ด้านการทำงานเป็นทีม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

ขอบคุณในความร่วมมือการตอบแบบสอบถาม

(พระกรวัฒน์ สิริบุญ/สืบสวน)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย (□) หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

๑) ระดับการศึกษา

- () ระดับปริญญาตรี
- () ระดับปริญญาโท
- () ระดับปริญญาเอก

(๒) ประสบการณ์การทำงาน

- () ระยะ ๑-๕ ปี
- () ระยะ ๖-๑๐ ปี
- () ระยะ ๑๑-๑๕ ปี
- () ระยะ ๑๖ ขึ้นไป

(๓) ขนาดสถานศึกษา

- () ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน)
- () ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน)
- () ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน)
- () ขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป)

ตอนที่ ๒ สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ใน ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) ด้านความมีความน้ำใจ
- ๒) ด้านความรับผิดชอบ
- ๓) ด้านความเสียสละ
- ๔) ด้านความสามัคคี
- ๕) ด้านการทำงานเป็นทีม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับกรกระทำที่แท้จริงของนักเรียนเพียงคำตอบเดียว โดยใช้เกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มี ๕ ระดับ คือ

๕	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับความคิดเห็น				
	๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
ด้านความมีน้ำใจ					
๑.นักเรียนมีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น					
๒.นักเรียนอาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน					
๓.พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นทันทีที่ทำได้					
๔.แม้จะต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตัวบ้าง ก็ยังกระทำเพื่อส่วนรวม					
๕.รู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำให้สิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น					
๖.ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน					
๗.มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ					
๘.มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน					

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับความคิดเห็น				
	๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
ด้านความรับผิดชอบ					
๙.แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อ ตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ					
๑๐.ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์					
๑๑.ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ					
๑๒.ให้ความรักแก่เพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้องไม่เอารัดเอาเปรียบ					
๑๓.ให้ความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด					
๑๔.ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น					
๑๕.ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือการงานให้เต็มความสามารถในแต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี					
๑๖.ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด					
ด้านความเสียสละ					
๑๗.อุทิศเวลาช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ					
๑๘.เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สินของตามกำลัง					
๑๙.ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ					
๒๐.ช่วยเหลือกิจกรรมโรงเรียนตามความสามารถ					
๒๑.อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม					
๒๒.มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อหมู่คณะ					
๒๓.มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอย่างเต็มใจ					
๒๔.ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้					

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับความคิดเห็น				
	๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
ด้านความสามัคคี					
๒๕.ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี					
๒๖.ให้ความร่วมมือกับการทำงานจิตอาสาด้วยความเต็มใจ					
๒๗.ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม					
๒๘.ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ					
๒๙.มีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่เสมอ					
๓๐.มีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่คณะในทุกๆกิจกรรมที่ได้ทำ ร่วมกัน					
๓๑.ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วาง ไว้					
๓๒.ปฏิบัติตามข้อตกลง ไม่มีการแบ่งแยก ยอมรับใน ศักยภาพของเพื่อน					
ด้านการทำงานเป็นทีม					
๓๓.ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมจิต อาสาของห้องจนสำเร็จ					
๓๔.ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างการทำกิจกรรมจิตอาสา					
๓๕.ยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงานและไม่ทอดทิ้งงานที่ได้รับ มอบหมาย					
๓๖.สามารถทำงานเป็นทีมด้วยความสำเร็จเรียบร้อย					
๓๗.สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่ หลากหลาย					
๓๘.มีความร่วมกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน					
๓๙.แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบในระหว่างการทำงานร่วมกัน					
๔๐.สร้างความมีส่วนร่วมให้เกิดในหมู่คณะ ในการทำกิจกรรมให้ มีคุณภาพ					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทาง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

๑. ด้านความมีน้ำใจ

.....

.....

.....

๒. ด้านความรับผิดชอบ

.....

.....

.....

๓. ด้านความเสียสละ

.....

.....

.....

๔. ด้านความสามัคคี

.....

.....

.....

๕. ด้านการทำงานเป็นทีม

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือนการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

และหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ประกอบด้วย

ที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	วุฒิการศึกษา
๑.	พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ.,ผศ.ดร.	Ph.D. (Pali & Bud), M.A.(Ling),M.A.(Pali & Bud), พธ.บ. (ภาษาไทย) เปรียญธรรม ๖ ประโยค
๒.	ผศ.ดร.วิทยา ทองดี	Ph.D (Social Science) ศษ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา) พธ.บ.(สังคมศึกษา) เปรียญธรรม ๓ ประโยค
๓.	ดร.ทวีศิลป์ สารแสน	กศ.ด.(เทคโนโลยีการศึกษา) กศ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา) ศษ.บ.(การบริหารการศึกษา) กศ.บ.(พลศึกษา บริหารการศึกษา)
๔.	ดร.สมควร นามสีฐาน	ปร.ด.(พัฒนาสังคม) ศศ.ม.(สังคมวิทยาการพัฒนา) พธ.บ.(การสอนสังคมศึกษา) เปรียญธรรม ๖ ประโยค
๕.	ดร.สุนทร สายคำ	พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา) ศษ.ม (เทคโนโลยีการศึกษา) อส.บ.(วิศวกรรมไฟฟ้า)

ภาคผนวก ค.

การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องแบบสอบถาม (IOC)

(Index of objective congruence)

การแปลผลจากแบบสอบถาม (IOC)

ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

- +๑ หมายถึง เหมาะสมว่าแบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๑ หมายถึง ไม่เหมาะสมว่าแบบสอบถามไม่ได้วัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา

แบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้จะต้องมีค่า IOC เกินกว่า ๐.๕ เป็นต้นไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม									
๑	ระดับการศึกษา () ระดับปริญญาตรี () ระดับปริญญาโท () ระดับปริญญาเอก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒	ประสบการณ์การทำงาน () ระยะ ๑-๕ ปี () ระยะ ๖-๑๐ ปี () ระยะ ๑๑-๑๕ ปี () ระยะ ๑๖ ขึ้นไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๓	ขนาดสถานศึกษา () ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑-๔๙๙ คน) () ขนาดกลาง (จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน) () ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน) () ขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
ด้านความมีน้ำใจ									
๑	นักเรียนมีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะเพิ่มขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒	นักเรียนอาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓	พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นทันทีที่ทำได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๔	แม้จะต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตัวบ้าง ก็ยังกระทำเพื่อส่วนรวม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๕	รู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้กระทำให้มีประโยชน์ต่อผู้อื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๖	ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๗	มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่คนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๘	มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
ด้านความรับผิดชอบ									+๑
๙	แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	ตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มความสามารถ								
๑๐	ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครู อาจารย์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๑	ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ และมีคุณภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๒	ให้ความรักแก่เพื่อนเปรียบเสมือน พี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อน กระทำความผิด คอยแนะนำให้เพื่อน กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเพื่อน อย่างเหมาะสมและถูกต้องไม่เอา รัดเอาเปรียบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๓	ให้ความเคารพและปฏิบัติตาม กฎระเบียบข้อบังคับของ สถานศึกษาอย่างเคร่งครัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๔	ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและ ผลเสียที่เกิดขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๕	ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือการทำงานให้เต็ม ความสามารถในแต่ละโอกาสอัน สมควร ประพฤติตนเป็นคนดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๖	ช่วยเหลือกิจกรรมงานของ สถานศึกษาอย่างเคร่งครัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
ด้านความเสียสละ									+๑
๑๗	อุทิศเวลาช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๘	เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละกำลังกาย ทรัพย์สินของตามกำลัง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๑๙	ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๐	ช่วยเหลือกิจกรรมโรงเรียนตามความสามารถ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๑	อุทิศเวลาบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๒	มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อหมู่คณะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๓	มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคมอย่างเต็มใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๔	ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยการช่วยเหลือจะทำการอย่างเต็มกำลังที่ตนเองสามารถช่วยได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
ด้านความสามัคคี									
๒๕	ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๖	ให้ความร่วมมือกับการทำงานจิตอาสาด้วยความเต็มใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๒๗	ร่วมกันวางแผนและดำเนิน กิจกรรมของกลุ่ม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๘	ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจน กิจกรรมสำเร็จ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๒๙	มีความกลมเกลียวกันเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๐	มีความพร้อมเพรียงกันกับหมู่ คณะในทุกๆกิจกรรมที่ได้ทำ ร่วมกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๑	ร่วมใจกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุ สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๒	ปฏิบัติตามกิจกรรมตามข้อตกลง ไม่มี การแบ่งแยก ยอมรับในศักยภาพ ของเพื่อน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
ด้านการทำงานเป็นทีม									
๓๓	ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมจิต อาสาของห้องจนสำเร็จ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๔	ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่าง การดำเนินกิจกรรมจิตอาสา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๕	ยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน และไม่ทอดทิ้งงานที่ได้รับ มอบหมาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๓๖	สามารถทำงานเป็นทีมด้วย ความสำเร็จเรียบร้อย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๗	สามารถปรับตัวเข้ากับ สถานการณ์และกลุ่มคนที่ หลากหลาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๘	มีความร่วมกันทำงานไปใน ทิศทางเดียวกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๓๙	แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบใน ระหว่างการทำงานร่วมกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้
๔๐	สร้างความร่วมมือใจให้เกิดในหมู่ คณะ ในการทำกิจกรรมให้มี คุณภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	+๑	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม เพื่อทดลองเครื่องมือวิจัย
และค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (Try out) จำนวน ๓๐ ฉบับ

ที่ ศธ ๖๓๑๒.๓/ว ๓๐๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

โรงเรียน	ภาติคมรรณ
รับที่	1034, 67
วันที่	16, 17, 18, 19
เวลา	16.19 น.

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน (ศาสตราจารย์นายแพทย์ขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์))

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระกรวัฒน์ สิริบุญ (สับสน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงต้องมีการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (Try out) ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานด้วยตนเอง

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

เรียน ผ. วิทยาเขต

เพื่อโปรดพิจารณา

19/๑๑/๖1

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

เรียน ผ. วิทยาเขต

เพื่อโปรดพิจารณา

๑๖ ต.ค. ๖๑

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out)
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์)

Reliability
Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0
a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.			

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.939	43

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1 ด้านความมีน้ำใจ	164.53	232.120	.137	.941
a2ด้านความมีน้ำใจ	164.10	228.921	.007	.945
a3ด้านความมีน้ำใจ	164.23	230.392	.000	.940
a4ด้านความมีน้ำใจ	162.17	215.523	.709	.936
a5ด้านความมีน้ำใจ	162.43	216.806	.672	.937
a6ด้านความมีน้ำใจ	162.23	224.323	.268	.940
a7ด้านความมีน้ำใจ	162.50	222.810	.344	.939
a8ด้านความมีน้ำใจ	162.07	214.754	.647	.937
b1ด้านความรับผิดชอบ	162.23	215.633	.651	.937

b2ด้านความรับผิดชอบ	162.23	220.737	.483	.938
b3ด้านความรับผิดชอบ	162.13	222.878	.441	.938
b4ด้านความรับผิดชอบ	162.30	221.803	.429	.938
b5ด้านความรับผิดชอบ	162.37	224.861	.272	.940
b6ด้านความรับผิดชอบ	162.30	216.493	.613	.937
b7ด้านความรับผิดชอบ	162.33	218.851	.524	.938
b8ด้านความรับผิดชอบ	162.47	226.602	.180	.940
c1ด้านความเสียสละ	162.20	218.441	.708	.937
c2ด้านความเสียสละ	162.13	216.257	.704	.936
c3ด้านความเสียสละ	162.33	221.057	.417	.939
c4ด้านความเสียสละ	162.43	221.771	.454	.938
c5ด้านความเสียสละ	162.13	215.775	.630	.937
c6ด้านความเสียสละ	162.33	214.368	.744	.936
c7ด้านความเสียสละ	162.10	223.817	.365	.939
c8ด้านความเสียสละ	162.43	221.082	.550	.938
d1ด้านความสามัคคี	162.23	219.151	.569	.937
d2ด้านความสามัคคี	162.23	218.254	.617	.937
d3ด้านความสามัคคี	162.23	220.875	.526	.938
d4ด้านความสามัคคี	162.30	220.355	.560	.938
d5ด้านความสามัคคี	162.17	221.868	.471	.938
d6ด้านความสามัคคี	162.17	217.937	.587	.937
d7ด้านความสามัคคี	162.10	215.610	.715	.936
d8ด้านความสามัคคี	162.10	218.852	.663	.937
e1ด้านการทำงานเป็นทีม	162.00	219.241	.532	.938
e2ด้านการทำงานเป็นทีม	162.20	219.821	.511	.938
e3ด้านการทำงานเป็นทีม	162.20	226.510	.189	.940
e4ด้านการทำงานเป็นทีม	162.17	221.178	.511	.938
e5ด้านการทำงานเป็นทีม	162.23	211.151	.730	.936
e6ด้านการทำงานเป็นทีม	162.20	216.028	.656	.937
e7ด้านการทำงานเป็นทีม	162.00	218.276	.702	.937
e8ด้านการทำงานเป็นทีม	162.20	222.924	.352	.939

ภาคผนวก ง

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามจริง เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๐๔๒๕๕/๒๗๖๖

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
เลขที่ ๔๗๓ หมู่ที่ ๒ ถนนมลิวรรณ ตำบลบ้านทุ่ม
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๕๗๖ ฉบับ

ด้วยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขออนุญาตให้
พระภิกษุวัฒน์ สิริปัญญา (สืบสวน) นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
เก็บข้อมูลการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยข้อมูลที่ได้จักใช้
ประโยชน์ในการวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาต
ให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อท่าน
แต่ประการใด

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นางเบญจมาศ ภูษา)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปฏิบัติราชการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๔๓๒๕-๕๓๖๘

โทรสาร ๐-๔๓๒๕-๕๓๖๗

ผู้ปฏิบัติ : พิมณภัทร์ อุดม โทร. ๐๙-๘๒๑๗ - ๙๑๗๑๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน บึงทาศกศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด

กลุ่มวิชาการ โรงเรียนหอแก้วนครราชสีมา
วันที่ 20/2
เวลา 10.00
วันที่ 20 ธ.ค. 2561

ด้วย พระภควัฒน์ สิริปณฺโญ (สืบทาน) รหัสประจำตัว ๒๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออโนโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

๑๖๔ น. วนาสพิลากรนราศำทตลัป

ตอนต้นใจแบบกับ บทที่ ๑๐๖

พืชน้ำ - กอผักตบชวา

ที่หอประชุม

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

119 S.A. 2561

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

(นายวิรัชเดช ชาทา)

ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

20 S.A. 2561

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน กัลยาณวิทย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๕ ชุด

ด้วย พระกรวณ สิริบุญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออณโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจริญพร

๕๐๐ หมู่บ้านในเขตเทศบาล.

ให้ดำเนินการวิจัยแบบกรณีศึกษา ๒ กรณีศึกษา

(ฉบับรวม) มหานครศึกษา

ก่อนหน้าที่จะมี

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

9/15/2014

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

18 Jan. 61

thorax & legs

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

๒๒๖ โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

வாழ்க்கை நகரம்
Hase
உலகம்

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน..... ขอนแก่นวิทยายนสิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด

ด้วย พระกรวัฒน์ สิริบุญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

มอบให้กลุ่มสาระสังคมศึกษา
จัดทำแบบสอบถามให้เรียบร้อย

CMH/Dr. Sirinut
ส่งให้กลุ่มสาระสังคมศึกษา
ฝ่ายสังคมศึกษา

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โรงเรียนนครขอนแก่น
เลขที่รับ 2705
วันที่ 17 ธ.ค. 61
เวลา 14.55 น.

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน พ.ศ.๑๐๖๖๖.๖๖.๖๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระภิกษุวัฒน์ สิริปัญญา (สีบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการ

เพื่อโปรดทราบ

ม- ม.ราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

เห็นควรมอบ

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

☐ เพื่อโปรดทราบ☐ เพื่อโปรดพิจารณา☐ ฝ่ายวิชาการ☐ ฝ่ายแผนงานฯ☐ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

๑๒

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

18/10/๖1

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

เลขที่ทะเบียน	1235
วันที่	19 / 5.๕ / 61
เวลา	15.04 น.

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระภิกษุวัฒน์ สิริปัญโญ (สืบลวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เสนอ ผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อโปรดทราบ

อ.มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

เจริญพร

วิทยาเขตขอนแก่น ขออภัยมา ณ โอกาสนี้

๐๖ พระภิกษุวัฒน์ สิริปัญโญ (สืบลวน) (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ที่ปรึกษา

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

19 5.๕ 61

ทราบ สมบูรณ์

ผอ.โรงเรียนวัด ๗.๐๖

แบบสอบถาม

มอบ ☒ กลุ่มบริหารงานวิชาการ☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล☐ กลุ่มบริหารงานแผนงาน☐ กลุ่มบริหารทั่วไป

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

นายสิทธิพล พูลทรัพย์

ผู้อำนวยการโรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย

๑๖ ๕.๕๖

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

โรงเรียน.....
 รับที่ ๒๕๓๕.....
 วันที่ 18 ธ.ค. 2561.....
 บัณฑิตศึกษา.....
 เวลา ๗.๐๐ น.
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๕ ชุด

ด้วย พระภิกษุวัน สิริบุญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตร
 ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน
 จิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอ
 ความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อีก
 ใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
 คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นนคร

- ผ. ม.ขอนแก่นนคร หรือ ผ.ขอนแก่นนคร

รอง ผ.ขอนแก่นนคร หรือ ผ.ขอนแก่นนคร

- ผ.ขอนแก่นนคร หรือ ผ.ขอนแก่นนคร

18 ธ.ค. 2561

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

กลุ่มวิชาการ
รับที่ ๔๑๑/๒๕ วันที่ ๑๘/๑๒/๒๕๖๑
ลงชื่อ.....สารบรรณ
จำนวน.....
มอบหมายให้.....
ดำเนินการ.....
ลงชื่อ.....รองผู้อำนวยการ
๑๘ ธ.ค. ๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ขอนแก่นบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

- ผ.ขอนแก่นนคร

18 ธ.ค. 2561

ที่ ศธ.๖๓๓๒.๑/ว ๑๐๓

โรงเรียนเทพศิรินทร์ ขอนแก่น

เลขรับที่ 1612

บันทึกเรียนวันที่ 12 / 12 / 61

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน เทพศิรินทร์ขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระกรวิวัฒน์ สิริบุญโญ (สืบลวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕" โดยมี ดร.สาคร มหาทังค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนเสนอผู้อำนวยการ

☒ เห็นควรมอบ☐ เพื่อโปรดพิจารณา☒ กลุ่มบริหารวิชาการ☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล☐ กลุ่มบริหารงบประมาณ☐ กลุ่มบริหารทั่วไป☐

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

- มอ.มจร.ราชบุรี -

๓๐ ธ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ 04255.009 / 022

โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ)

ตำบลพระลับ อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น 40000

10 มกราคม 2562

เรื่อง การเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน รองคณบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อ้างถึง หนังสือ ที่ ศธ 6132.1/ว101 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2561

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 5 ชุด

ตามที่ พระกรวัฒน์ สิริบุญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว 6005203003 นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ใคร่ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ) เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ความสำเร็จทราบแล้วนั้น

ในการนี้ ทางโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ) ได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 ตามที่แนบส่งมาด้วยพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายวรรณประกรณ์ ขมพลน้อย)

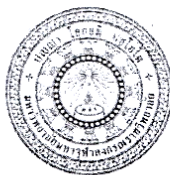
ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ)

กลุ่มงานวิชาการ

โทร. 043-466-442, 043-466-443

E-mail: donplub@kkw2.ac.th

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน ขอนแก่นวิทยายน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระกรวัฒน์ สิริบุญโญ (สืบทวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕" โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน

☐ โปรดทราบ ☐ โปรดพิจารณา☐ เห็นความบกพร่อง☒ วิชาการ ☐ บุคคล☐ แผนงานและงบประมาณ ☐ บริหารทั่วไป☐ อื่นๆ

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

- รับทราบ

ผศ.ดร.วิภาดา

ดร.กมลวรรณ (รองอธิการบดี)

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

- ได้รับพิจารณาจาก
ผอ.เขตฯ เขต ๒๕
อ.วิภาดา

Post
26/12/61

- ทน
- เบล

26/12/61

เลขที่ ๑๐๘
วันที่ ๑๒ ส.ค. ๒๕๕๑
บัณฑิตศึกษา ☐ บริหารทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

จริยพร ผู้อำนวยการโรงเรียน บ้านห้วยทรายใต้

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระกรุณาธิคุณ สิริปณฺญ (สิปสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหงษ์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จัก
ใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

เจริญพร

โปรดทราบ

11005000000 12000000000

 (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

๑.....๗๓.....จนท.สารบรรณ

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

อ. ดร. ทน. ฝ่ายบริหารทั่วไป

การบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

- 0.001
- 0.001

7/10/68
900 P.M. L.

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน มหาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๕๐ ชุด ๐ ลิขสิทธิ์

ด้วย พระกรวัฒน์ สิริบุญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหงส์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า

คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน มหาวิทยาลัย

- พ. มห. จุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ขอนแก่น

แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เพื่อประโยชน์

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

☒ ทราบ	☒ มอบ
☒ กลุ่มบริหารงานวิชาการ	
☒ กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน	
☒ กลุ่มบริหารงานทั่วไป	
☒ กลุ่มบริหารงานงบประมาณ / แผนงาน	
☒ กลุ่มบริหารงานบุคคล	
☒ อื่น	

ทว

21

โทร ๐๙๖ ๕๕๖ ๖๕๖๖

☒ วิชาการ	บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น
☐ กิจการนักเรียน	
☐ บริหารทั่วไป	
☐ งบประมาณ/แผน	
☐ บุคคล	
☐ อื่นๆ	

มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

เอกสารที่ ๒๘๘๙
บันทึกที่ศึกษา ๑๘๗.๑.๖
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

วิชาการโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม
อ.กระนวน จ.ขอนแก่น
เลขที่ 1363
วันที่ 21 ธ.ค. 2561
เวลา

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน... ศิริกานท์ พงษ์พาศรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด

ด้วย พระกรวิวัฒน์ สิริปณฺโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาทึงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้ นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า

คุณได้ประโยชน์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เพื่อโปรดทราบ

- ดอย นันทิมา อ. สะพานหิน จ. พะเยา

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ปลัดอำเภอ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

18 5-0-69

- นวัตกรรมของนักศึกษา:

निष्ठावान्

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

218.061

2189161

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

วันที่ 32.06
วันที่ 19, S.A. 2561
เวลา 13.00

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน เทพวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด

ด้วย พระภิกษุวัฒน์ สิริปัญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพวิทยาคม
เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม
ชื่อ นาม นิสิต พระภิกษุวัฒน์ สิริปัญโญ
จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เห็นควรตอบ
☒ กลุ่มบริหารวิชาการ
☐ กลุ่มบริหารงบประมาณ
☐ กลุ่มบริหารทั่วไป
☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล
ลงชื่อ จรพร
วันที่ 19 S.A. 2561

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา จรพร โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

๒๐๖๓๕๐
๒๐ S.A. 2561

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๑๐๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนอุดมคณาพิทยาคมขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๗ ชุด

ด้วย พระกรวัฒน์ สิริบุญโญ (สืบสวน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๓ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ดร.สาคร มหาหิงค์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

กฤษณ์ ใจดี
2/8-๖1

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ภาคผนวก จ

รูปภาพลงพื้นที่จริง เก็บแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระกรวัฒน์ สิริปัญญา (สืบสวน)
วัน เดือน ปีเกิด	: วันที่ ๖ เดือน สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๖
ภูมิลำเนาที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๑๓๙ หมู่ที่ ๔ ตำบลชีเหล็ก อำเภอบุพมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๙๐
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๖๐ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อุปสมบท	: ๑ มีนาคม ๒๕๔๗
สังกัด	: วัดท่าเรือ บ้านบึงไคร่นุ่น ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดท่าเรือ บ้านบึงไคร่นุ่น ๑๔๙ หมู่ที่ ๒ ต.บึงเนียม อ.เมือง จ. ขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์	: ๐๘๘-๓๐๑๙๗๓๘
E – mail	: siripanyo1993@gmail.com